3 uker i desember

EN KRITISK GJENNOMGANG AV MEDIENES ROLLE I DEN SÅKALTE TØNNE-SAKEN

Av Guri Hjeltnes, Svein Brurås & Henrik Syse

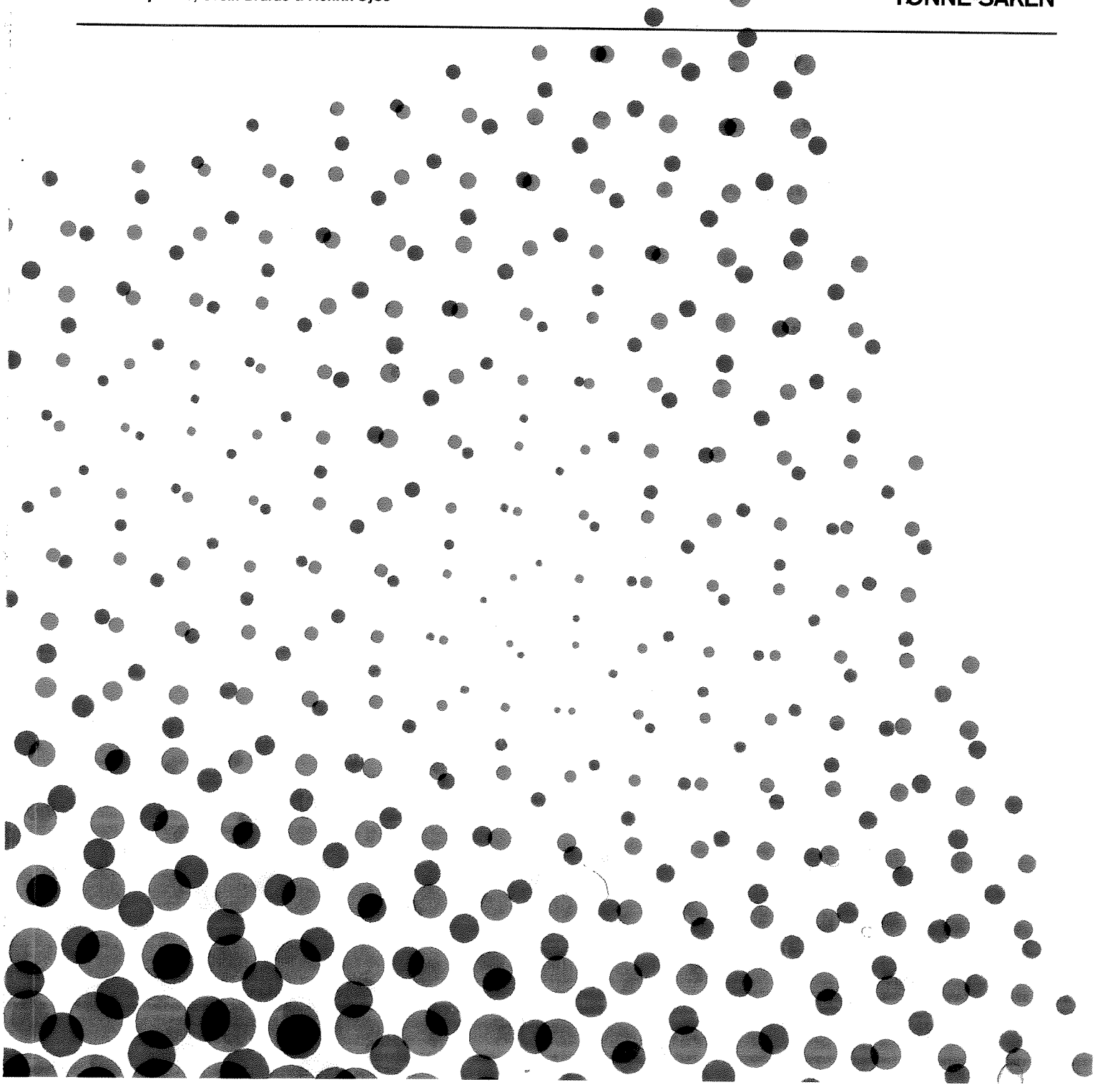

3 uker i desember

En kritisk gjennomgang av medienes rolle i den såkalte Tønne-saken

av

Svein Brurås, Guri Hjeltnes & Henrik Syse

Mai 2003

Innhold

	Side
Forord	3
Del 1. Innledning: Saken og mennesket	5
1.1 Om innholdet i rapporten	6
1.2 "Tønne-saken" - hva handlet den om?	6
1.3 Skyldig eller uskyldig: Menneskerespekt uansett	8
Del 2. Medienes innhold. Fakta og vurderinger	13
2.1 Omfanget av mediedekningen. Noen tall.	13
2.2 Dagbladet	15
2.3 Aftenposten	26
2.4 Dagens Næringsliv	31
2.5 VG	35
2.6 NRK Fjernsynet	37
2.7 TV2	41
2.8 NRK Radio	42
2.9 Kildetilfang og kildebruk.	44
2.10 Da Røkke og BA-HR ville snakke med Dagbladet	51
Del 3. Tematiske vurderinger	55
3.1 Kritisk journalistikk, del 1	55
3.2 Reell imøtegåelsesrett eller overrumpling?	56
3.3 Tid og samtid	60
3.4 "Tønne-saken". Om vignettbruk.	66
3.5 Avisenes bildebruk	67
3.6 Faktabokser og faksimiler	69
3.7 Dimensjonering	74
3.8 Om kommentatorens nærhet til reportasjen	77
3.9 Selvbilde og mediebilde	79
3.10 Kritisk journalistikk, del 2	80
Del 4. Konklusjoner og forslag	81
4.1 Konklusjoner	81
4.2 Forslag	83
Vedlegg 1: Dag for dag. En fortelling	85
Vedlegg 2: "17 dager av et samliv på 27 år." Betraktninger om – og fra – dem som står ved siden av	113
Vedlegg 3: Kilder	121

Forord

Tore Tønnes bortgang i desember 2002 gjorde et voldsomt inntrykk landet over. Reaksjonene var preget av sorg og sjokk, men også raseri – mot mediene, mot avisene, og mot Dagbladet i særdeleshet som hadde brakt "avsløringene" og vært nyhetsledende i omtalen av saken. Kritikken kom fra alle deler av samfunnet, fra de øverste sirkler i næringsliv og politikk til mannen og kvinnen i gata, og var av en intensitet som vi sjelden har sett.

Presseforbundets generalsekretær, Per Edgar Kokkvold, varslet umiddelbart en undersøkelse av medienes dekning av det som i de foregående ukene var blitt kalt "Tønne-saken". Et uavhengig utvalg ble oppnevnt, med undertegnede som medlemmer.

Utvalget leverer herved sin rapport.

Mandat og avgrensning

Utvalgets mandat har vært åpent. Vi fikk i oppgave å foreta "en kritisk gjennomgang av medienes rolle i den såkalte Tønne-saken", og for øvrig frihet til å undersøke de sider ved saken som utvalget selv finner mest interessante og viktige. Fristen for arbeidet har vært relativt kort; rapporten legges fram på Norsk Redaktørforenings landsmøte 12. mai.

Saken er stor og sammensatt. Den består av flere enkeltsaker som dels hver for seg og dels samlet førte til nyhetsoppslag. Mange aktører er involvert. Pressens rolle henger sammen med andre aktørers rolle og opptreden i saken (Økokrim, advokatfirmaet BA-HR, Aker RGI, med flere). Det kan utvilsomt ha offentlig interesse å studere ikke bare pressens rolle, men også andre aktørers virke og funksjon i saken. Vi har imidlertid hatt fokus på medienes arbeid og dekning av saken og har ikke sett det som vår oppgave å undersøke eller vurdere andre aktørers rolle på noen uttømmende måte. Vi berører dette i den grad det har direkte relevans for mediedekningen eller er nødvendig for å forstå forløpet av saken i media.

Utvalgets arbeidsmåte

Den såkalte Tønne-saken ble omtalt i en lang rekke medier over hele landet. Utvalget har valgt å gjennomgå dekningen av saken i de mest sentrale nasjonale nyhetsmediene. Vi har gjennomgått de fire Oslo-avisene Dagbladet, VG, Aftenposten og Dagens Næringsliv, i tillegg til nyhetssendinger og aktualitetsprogram i NRK og i TV 2. I tillegg har vi skaffet oss en oversikt over hva som ble publisert i landets øvrige aviser, og hva som ble sendt ut av Norsk telegrambyrå (NTB) og Avisenes nyhetsbyrå (ANB).

Vi har møtt og intervjuet i overkant av 30 muntlige kilder (jfr. vedlegg). Disse kildene er dels personer som stod Tore Tønne nært, privat eller profesjonelt (for noens vedkommende:

begge deler), dels er det personer som på ulike måter var involvert i de sakene som lå til grunn for mediedekningen, og dels er det pressefolk. I tillegg har vi gjort et tyvetalls kortere telefonintervjuer med personer som har bidratt med konkrete enkeltopplysninger. Utvalget har også fått innspill – brev, e-post, telefoner – fra mennesker som på eget initiativ har ønsket å formidle informasjon eller synspunkter til oss. Vi takker alle som har bidratt.

Under arbeidet med deler av rapporten har vi hatt nytte av en studentoppgave fra journalistutdanningen ved Høgskolen i Oslo, skrevet av Ida Johansson og Anders Fjellestad. I tillegg har vi bedt om og fått bistand fra forskerne Idar Flo og Kjersti Thorbjørnsrud. Rapportens innhold, vurderinger og konklusjoner er imidlertid utvalgets ansvar alene.

Rapporten er finansiert av Rådet for anvendt medieforskning og Norsk Presseforbund.

Sakens tragiske utgang

Denne saken fikk en tragisk utgang. Det er den direkte bakgrunnen for utvalgets arbeid, og årsaken til at utvalget ble etablert.

Likevel er det medienes arbeid *som sådan*, og ikke årsakssammenhengen i forhold til sakens avslutning, som er vårt tema. Det siste er nemlig umulig å svare på. Tore Tønnes tragiske død har både subjektive og objektive årsaker i en sammensetning som det er ingen gitt å ha den fulle oversikten over.

Underveis i vår fremstilling er vi imidlertid så konkret og tydelig som vi kan med hensyn til *hva* Tore Tønne opplevde som mest belastende ved medieomtalen. Å peke på dette mener vi har relevans og pedagogisk nytte.

Mennesket i mediene

Nettopp det at vi *ikke* pretenderer å slå fast noen årsakssammenheng, men vurderer medieadferd, innhold og presentasjon slik det fremstår, gjør rapporten allmenngyldig. Journalistikken som ble utført i denne saken, er nemlig ikke enestående. Andre journalister enn de involverte ville trolig arbeidet på noenlunde samme måte. Hvert år publiseres det mediesaker der enkeltmennesker utsettes for omfattende, negativ medieomtale, uten at sakene får samme utgang som denne. Observasjoner i denne rapporten tør ha gyldighet og pedagogisk verdi også for slike saker. Omtanke i fremstillingen av enkeltpersoner, bevissthet om den enorme belastning det er å få sitt navn knyttet til store mediesaker, tilbakeholdenhet i dekningen av saker der hovedpersonen bare i begrenset utstrekning kommer til orde – alt dette er lærdommer av generell relevans. Samtidig som mediene skal avsløre, kritisere og være uredde, må de være bevisste på den enorme gjennomslagskraft de har. Denne kraft kan få mindre dramatiske utslag enn at noen tar sitt eget liv. Det kan likevel dreie seg om tragedier og ødelagte liv.

Denne rapporten handler om hvordan pressen omtaler og framstiller mennesker.

Oslo/Volda, 7.mai 2003

Svein Brurås Guri Hjeltnes Henrik Syse

Del 1:

Innledning: Saken og mennesket

Tidligere statsråd Tore Tønne dominerte mediebildet i Norge i desember 2002. Han ble gjenstand for en lang rekke kritiske medieoppslag knyttet til ulike forhold. Mediestormen varte fra 4. til 21.desember, i to og en halv uke. Da tok den brått slutt. Siste lørdag før jul ble det kjent at Tore Tønne hadde valgt å avslutte sitt eget liv. Og oppmerksomheten ble med ett slag vendt mot mediene.

Det startet med Dagbladets oppslag onsdag 4.desember 2002: ***"Fikk 1,5 mill for seks ukers jobb"***. Hovedtittelen på forsiden er lagt oppå et stort fargebilde av Kjell Inge Røkke og Tore Tønne, begge smilende og glade der de står tett sammen. En stikktittel øverst på siden forteller at ***"Eks-statsråd hjalp Røkke"***. Under bildet begynner avisen sin historie med ordene: *"Dagbladet avslører..."*

Fra da av og i litt over to uker dominerte det som fikk navnet "Tønne-saken" nyhetsbildet i vårt land. Det kom hyppig nye "avsløringer", først og fremst fra Dagbladet, men også fra andre medier som fulgte saken tett. Bare i de fire store Oslo-avisene var det 140 større eller mindre oppslag i løpet av 17-18 dager. Andre store og små aviser over hele landet skrev om saken, og den ble daglig omtalt på radio og fjernsyn.

Det hele stoppet brått og tragisk. Om kvelden fredag 20. desember ble Tore Tønne meldt savnet. Et døgn senere ble han funnet død.

Reaksjonene i det norske folk var sterke. Svært sterke. Og reaksjonene var rettet mot pressen.

> *"Vi gråter av fortvilelse, men også av sinne fordi tidligere helseminister Tore Tønne er mobbet ut av dette livet av ett og etter hvert flere medier..."*
> (Minnetale fra tidligere medarbeider i Helsedepartementet)

1.1 Om innholdet i rapporten

Rapporten er ordnet og systematisert i fire deler:

Del 1 er en kortfattet presentasjon av innholdet i det som ble kalt "Tønne-saken". I tillegg forsøker vi å sette en ramme for våre vurderinger med noen refleksjoner rundt mennesket, menneskerespekt og medienes makt.

Del 2 er en gjennomgang og analyse av innholdet i de mediene som inngår i vår undersøkelse. Foruten beskrivelse og fakta omkring framstillingen i de enkelte medier, følger det vurderinger og kritikk av dekningen.

Del 3 er en temadel der vi peker på og drøfter ulike problemstillinger som saken reiser. Også her er det vurderinger og kritikk av medienes håndtering av saken.

Del 4 er utvalgets konklusjoner og forslag.

Vedlegg 1 inneholder en kronologisk gjennomgang av hva som skjedde dag for dag i de 18 dagene saken pågikk.

Vedlegg 2 er en framstilling av saken sett fra familien Tønnes ståsted.

1.2 "Tønne-saken" – hva handlet den om?

Det som i mediene ble "Tønne-saken", består av flere enkeltsaker som dels hver for seg og dels samlet førte til nyhetsoppslag. Nedenfor er de ulike delene av sakskomplekset sortert ut og gjengitt slik de framkom i mediene.

For hvert av punktene nedenfor har vi føyd til Tønnes egen holdning til saken, så langt vi kan kjenne denne. Grunnlaget for dette er i noen grad Tønnes egne – sparsomme - uttalelser til offentligheten mens saken pågikk, men mest informasjoner vi har fått fra hans venner, samarbeidspartnere og andre som snakket med ham i denne perioden.

1) ***"Kjempehonorar". Tønne fikk 1,5 millioner for seks ukers arbeid.***
Mediene meldte: I perioden fra Tønne gikk av som statsråd 17.oktober 2001 og fram til Kværner-fusjonen 27.november samme år arbeidet han for Aker RGI med fusjonen. For dette fakturerte han høsten 2002 og fikk utbetalt 1,5 mill. kroner. – Det gir ei dagslønn på nesten 36.000 kroner, skrev Dagbladet.

> *Tore Tønnes holdning: Honoraret var et såkalt "suksess-honorar". Slike honorar er ikke basert på medgått arbeidstid. Derimot får man betalt for sin kompetanse, sin kreativitet og ikke minst for graden av suksess. TT bestemte ikke honoraret selv, og størrelsen må sees i lys av det markedet han opererte på. Betalingen gikk dessuten ikke til Tønne privat, men til firmaet Tønne Consult.*

2) ***"Tønne hevet dobbel lønn"***
Dette handler om statsråders etterlønn. Avgåtte statsråder får automatisk én månedslønn, men kan søke om å få tre dersom de ikke har annet inntektsgivende arbeid i denne perioden. Mediene meldte: Tønne søkte om og fikk tre måneders etterlønn. Samtidig begynte han å arbeide med Kværner-saken for Aker RGI. Nesten et år senere ble det utbetalt et "suksess-honorar" for dette arbeidet.

Tore Tønnes holdning: Da søknaden om etterlønn ble levert, var det høyst usikkert om han ville få noen inntekt for arbeidet i den aktuelle perioden. Det fantes nemlig ikke noen avtale om honorar for jobben. Det eneste sikre var at dersom arbeidet ikke førte til suksess, ville det ikke bli noen utbetaling. Tønne mente også at når faktura sendes og utbetaling skjer nesten et år etter avgangen, så strider ikke det mot regelverket for etterlønn. (Statsministerens kontor er enig i at dette er et tvilstilfelle, at regelverket er uklart og gir rom for skjønn, men bad likevel Tønne betale tilbake to av de tre månedslønnene.)

3) ***Skjulte bindinger mens han var statsråd?***
Mediene spurte: Hadde Tore Tønne lån i Aker RGI-systemet mens han var statsråd? Et notat fra advokatfirmaet BA-HR tydet på dette. Hadde Tønne andre bindinger til Aker RGI som var hans arbeids-/oppdragsgiver både før og etter statsråd-perioden?

Tore Tønnes holdning: Det eksisterte ikke noe lån hos Aker RGI mens han satt i regjering. Tønne sa han kunne dokumentere dette. Også BA-HR og Røkke sa at påstanden om lånet var feil. Tønne benektet også kategorisk at det fantes andre bindinger eller lojalitetsbånd i statsråd-perioden.

4. ***Habilitet for nylig avgåtte statsråder***
Dette er en debatt som pågikk før denne saken kom opp. Andre statsråder – også fra samme regjering som Tønne satt i – har fått kritikk for at de kort tid etter de har gått av, tar oppdrag for næringsliv og organisasjoner, blant annet lobby-oppdrag rettet mot Stortinget og regjeringen. Forslag om "karantene-tid" har vært lansert. Begivenhetene i desember aktualiserte denne debatten.

Tore Tønne uttrykte ikke noe synspunkt på dette i vår periode.

5. ***Habilitet for uavhengige styremedlemmer***
Mediene meldte: Tore Tønne var nestleder i Kværner-styret. Samtidig hadde han et avdragsfritt lån på 3 millioner hos Aker RGI, som er hovedaksjonær i Kværner. Flere – blant annet valgkomiteen i Kværner – pekte på at det er prinsipielt uheldig at et styremedlem har økonomiske bindinger til en aksjonær. Nestlederen overtar når styreleder Kjell Inge Røkke melder seg inhabil.

Tore Tønne mente han ikke var inhabil. Dette synspunktet skal ha hatt støtte fra flere juridiske betenkninger. Tønne trakk seg likevel fra Kværner-styret 16.desember.

6. ***Regnskapet i Tønnes eget firma, Tønne Consult AS***
Mediene meldte: Inntektene fra arbeidet som ble utført for BA-HR/Aker RGI i 2001, er ikke ført i regnskapet for Tønne Consult dette året. Dette var grunnlaget for siktelsen fra Økokrim, men det var ikke med i tiltalen som senere ble tatt ut.

Tore Tønnes holdning: På det tidspunktet regnskapet for 2001 ble ført, var det ikke sikkert det ville bli noen utbetaling. Uansett var det høyst uklart hvor stort honoraret eventuelt ville bli. Det var derfor umulig å føre honoraret som inntekt dette året. Å inntektsføre en usikker fordring og en ukjent sum ville etter Tønnes mening kanskje stride mot regnskapsloven. Honoraret skulle føres i 2002-regnskapet.

7. ***Advokatfirmaet BA-HR***
   Deler av den såkalte "Tønne-saken" dreide seg ikke om Tore Tønne, men om BA-HR. Advokatfirmaet hadde en betydelig og selvstendig rolle gjennom store deler av saken. Hele mediesaken hadde sitt utspring i en intern personalkonflikt i firmaet. Men først og fremst kom firmaet i søkelyset på grunn av et internt notat som påsto at Tønne som statsråd hadde hatt lån hos Røkke, og deretter fordi det ved hjelp av misvisende fakturering forsøkte å skjule at Tønnes suksesshonorar ble betalt av Aker RGI.

   Tore Tønne var ukjent med det notatet som skapte mistanke om at han som statsråd hadde lån i Aker RGI. Han var også ukjent med faktureringen som skjedde mellom BA-HR og Aker RGI. Tønne forsto ikke hvorfor hans navn og engasjement måtte skjules i denne fakturaen. Tore Tønne uttrykte imidlertid ikke offentlig kritikk mot BA-HR mens saken pågikk.

Det er viktig å ha in mente at en slik sortering av saken i sine enkelte bestanddeler er lett å gjøre i en analytisk refleksjon i etterkant. For den som står midt i stormen, fortoner det seg nok ganske annerledes. Da oppleves sakskomplekset som en helhet, som et samlet angrep.

1.3 Skyldig eller uskyldig: Menneskerespekt uansett

Når vi diskuterer dekningen av Tore Tønne i desember 2002, er det et stadig tilbakevendende spørsmål hvorvidt omtalen av ham er dekkende og korrekt.

En del av det som ble skrevet om Tore Tønne, var i det minste *unøyaktig*. Det kommer vi tilbake til senere i rapporten. Men utvalget føler seg verken kompetent eller bemyndiget til å komme med noen endelig vurdering av Tore Tønnes handlinger. Tønne var en høyt respektert aktør i så vel næringsliv som politikk. Som sådan fortjente hans virksomhet oppmerksomhet – også *kritisk* oppmerksomhet og nærgående oppfølging. Men han mente selv at han ikke hadde gjort seg skyldig i noe som fortjente den type merkelapper som figurerte i pressen: grådighet, juks, løgn, mulig korrupsjon.

Spørsmålet er uansett påtrengende: Hva om Tore Tønne *hadde* gjort seg skyldig i de kriminelle eller uetiske forhold som ble antydet i pressen? Hva om han faktisk hadde hatt lån hos Aker RGI Finans mens han var statsråd, eller om han hadde søkt om etterlønn med full visshet om at han kom til å tjene store beløp for arbeid utført samtidig med at disse pengene ble utbetalt? Hva om hans bånd til Røkke var av en art som ikke tålte dagens lys? Ville den massive presseomtalen da ha vært berettiget?

Dette er en viktig problemstilling. Hvis vi tenker oss at Tønne hadde vist seg å være entydig skyldig i alle påstander som ble framsatt, ville pressedekningen da ha vært uangripelig? Eller bør aktsomheten i omtalen av enkeltpersoner *uansett* være større enn den var i denne saken?

Pressens oppgave og makt

En fri presse har som en av sine oppgaver å avdekke skjulte maktforhold og lyssky aktivitet blant samfunnets mest betrodde. Man kan ikke stole på at andre institusjoner gjør det. Verken politi, påtalemakt, regjering eller storting har den nødvendige oversikt eller kompetanse til å grave fram alle klanderverdige forhold i et samfunn. Og i noen tilfeller kan disse institusjonene *selv* være involvert og ha begått overtramp som gjør at de ikke kan stoles på. Derfor et det behov for en presse som er villig til å stille ubehagelige spørsmål, ikke minst til dem som sitter med makt og penger. Noen ganger vil dette bety at enkeltpersoner og deres familier opplever ubehagelig oppmerksomhet. Det er uunngåelig. Noen ganger vil insinuerende spørsmål bli stilt som det i ettertid viser seg ikke å ha vært dekning for. Noen ganger vil jakten på sannheten innebære at mørkets gjerninger og lyssky forhold må eksponeres for offentlighetens lys. Uten en presse som gjør dette, vil ugjerninger bli institusjonalisert – og samfunnet raskt bli råttent.

Dette vil alltid ha en kostnadsside for dem som blir omtalt. Kritisk og undersøkende journalistikk kan medføre store belastninger og skadevirkninger for den som blir eksponert i et negativt lys. I jakten på sannheten kan det bli tegnet lite flatterende portretter, også av mennesker hvis vandel i hovedsak er aktverdig. Det er og blir en sterk opplevelse for et menneskes familie å se bildet av en nær og kjær i stort format, med alvorlige beskyldninger ved siden av ens ansikt, dag etter dag, uavhengig av om vedkommende faktisk har gjort seg skyldig i alvorlige handlinger. I tillegg kommer bruken av familienavnet som tittel på en "sak", kombinert med stor pågang fra pressen om kommentarer og bilder. For det kriminelle sinn vil dette riktignok virke annerledes enn det åpenbart gjorde for Tore Tønne – han opplevde en urimelig avstand mellom den han ble framstilt som, og den han selv hadde strevd for å være.

Naivt?

Kanskje kan det synes naivt å ta opp denne problemstillingen. Interessen for denne type saker er stadig økende i mediene, og det er urealistisk å tro at pressens oppmerksomhet vil avta særlig i årene som kommer. Dersom en på forhånd kjent person er involvert i mulige kritikkverdige forhold, vil det i mange tilfeller være umulig å holde dennes ansikt borte fra hovedoppslag i mediene, i hvert fall så lenge det dreier seg om en sak av en viss offentlig interesse.

Likevel er det grunn til å spørre om den enorme fokuseringen på enkeltpersoner er forsvarlig, ut fra en helhetsvurdering som må involvere den til dels enorme belastningen for ikke bare hovedpersonen selv, men også hans eller hennes pårørende.

Ut fra dette perspektivet må mange av de påpekninger som er gjort i denne rapporten – om bruk av en persons navn som fast vignett for en sak, om store ansiktsportretter brukt i lang tid sammen med sterkt nedsettende titler, om negative og ladede personkarakteristikker osv. – også gjelde der man behandler et menneske som med stor sannsynlighet eller sikkerhet har gjort noe klanderverdig eller kriminelt. Selv om personer som på forhånd er offentlig kjent, ikke kan ha fullt ut den samme beskyttelse mot medieomtale som helt ukjente mennesker, må

det også for disse finnes grenser, for at vi skal unngå den brutale ødeleggelse av enkeltpersoners psykiske helse – og ofte hele familiers – som slike oppslag kan resultere i.

Opplevelsen av gapestokk og tortur

Vi nærmer oss her spørsmålet om *menneskerespekt,* og i siste instans selve *menneskeverdet,* i journalistikken.

Det er et grunnleggende trekk i hele vår kultur at et menneskes verd nettopp *ikke* er avhengig av egenskaper, status, moralske kvaliteter, karaktertrekk eller handlinger. Selv den største forbryter har krav på menneskeverdig behandling. Slik er det i rettssystemet, slik må det også være i mediene og i offentligheten for øvrig. Intet kan heller bety mer enn et enkeltmenneskes verdi.

En filosofisk talemåte uttrykker enkeltmenneskets enestående og altoverskyggende verdi gjennom formuleringen "menneskets iboende verdighet". Dette er en verdighet som ethvert menneske per definisjon er i besittelse av – uansett rase, kjønn, sosial bakgrunn, religion, politisk oppfatning osv. Alle har samme menneskeverd. Også forbryteren har i egenskap av menneske sin "iboende verdighet" som ikke skal krenkes.

Enkeltmenneskets verdighet vil alltid være et mål i seg selv, aldri kun et middel. Det finnes ingen andre goder som gjør det forsvarlig å redusere et menneske til kun et middel for å oppnå det – heller ikke en "avsløring" av kritikkverdige forhold i samfunnet, og selvsagt langt mindre en dramaturgisk effekt i en mediefortelling. Det vil i så fall være "umenneskelig" i ordets egentlige betydning.

Personer som selv har vært i sentrum for en sterkt negativ, langvarig og personfokusert medieoppmerksomhet, omtaler dette som "gapestokk". Man opplever å bli stilt ut til spott og spe for publikums øyne, igjen og igjen og over lang tid. Noen bruker ordet "tortur" om denne opplevelsen.

Slike tilbakemeldinger kan være et forsøk på å stagge en kritisk mediepågang ved å påkalle sympati og medfølelse. Men i noen tilfeller er det utvilsomt også et uttrykk for personens reelle opplevelse av situasjonen. Og den skal vi lytte til. Den subjektive opplevelsen er relevant og viktig. Den kan varsle om en brutalisert nyhetsjournalistikk som vi egentlig ikke ønsker.

Nøkternt og objektivt sett kan vi kanskje ikke bruke ordet tortur om ytringer i medieoffentligheten, samme hvor sviende de måtte være. Men kan hende skal vi likevel minne om torturistens klassiske begrunnelse for sine gjerninger: "Jeg er satt til å få fram sannheten. Det er et aktverdig mål, og for å oppnå det gjør jeg det som er nødvendig."

I en slik argumentasjon er menneskeverdet gått tapt.

Når vi ikke vet

Det må finnes grenser mot en brutal, respektløs og menneskefiendtlig journalistikk, helt uavhengig av om den som omtales er skyldig eller ikke skyldig. Men for den som mener seg uskyldig, kommer følelsen av *urettferdighet* på toppen av belastningen ved medieomtalen i seg selv.

For reporteren og kommentatoren er det tidlig i en sak knyttet usikkerhet til spørsmålet om skyld. Man vet ikke om hovedpersonen er skyldig eller ikke. Dersom man på dette tidspunkt formulerer seg som om vedkommende er skyldig, så er det forhåndsdom.

Jo mer uklar en persons skyld er, jo mindre man vet om de motiver og beveggrunner som ligger bak det som er skjedd, desto større forsiktighet er det selvsagt riktig å utvise. Her

skjer det alltid en utvikling i en sak. Mye som lå skjult ved sakens innledning, blir klarere etter hvert. Dette gjelder hensyn av så vel skjerpende som formildende karakter. Å gjøre seg opp en mening om en persons motiver og karakter tidlig i en sak, gjennom rammende kommentarer og lite flatterende sammenligninger, foregriper nesten alltid begivenhetenes gang. Også når hovedpersonen virkelig har gjort noe galt.

For å vende tilbake til saken om Tore Tønne: Her legger vi merke til tendensen til å kaste et mistenksomhetens lys over så å si alt en person har foretatt seg. Om et menneske kan ha gjort noe galt i 2001, betyr ikke det automatisk at en relatert handling i 1995 bør felles av samme dom. Tendensen til å mistenkeliggjøre tidligere innsats – i Tønnes tilfelle i SND, Norway Seafoods og i den tiden han satt i regjeringen – fører til en ensidig typetegning som ikke viser omtanke og respekt for den som omtales og dennes familie, og som kan bli lite dekkende.

Del 2:

Medienes innhold. Fakta og vurderinger

I denne delen av rapporten skal vi se nærmere på innholdet i mediene i den perioden saken pågikk. Vi legger hovedvekten på de fire Oslo-avisene Dagbladet, VG, Aftenposten og Dagens Næringsliv, samt NRK og TV 2, men også med et sideblikk til andre medier.

Vi vil først presentere noen tall som gir et inntrykk av omfanget av mediedekningen. Deretter vil vi gå nærmere inn på innholdet i de undersøkte avisene, og på deler av dekningen i radio og fjernsyn.

2.1. Omfanget av mediedekningen. Noen tall. [1]

En kvantitativ oversikt over antall oppslag i de undersøkte avisene kan gi en pekepinn om omfanget av mediedekningen. En slik tallfesting sier likevel ikke alt, blant annet fordi den i liten grad skiller mellom smått og stort, og fordi den ikke fanger opp "temperaturen" i de ulike oppslag. Derfor vil vi etterpå nærme oss det samme materialet fra andre, mer kvalitative perspektiver.

[1] En kvantitativ kategorisering og tallfesting av medieinnhold innebærer kvalitative vurdering i kodearbeidet. I dette tilfellet kan det for eksempel diskuteres om det er riktig å inkludere artikler der Tore Tønne spiller en liten og perifer rolle mens sakens hovedvinkel er rettet mot BA-HR eller Aker RGI. Det kan også diskuteres om en sak skal kategoriseres som artikkel eller notis, om hvordan ulikheter i første- og annenutgaven av samme avis skal vurderes osv. Vi har kategorisert etter beste skjønn og har her hatt nytte av en semesteroppgave fra journalistutdanningen i Oslo (jfr. litteraturlisten), av egenrapporter fra flere redaksjoner, og av cand.philol. Idar Flo som har kontrollert tallene.

Saken startet med Dagbladets oppslag onsdag 4. desember. Vår gjennomgang omfatter perioden fra og med denne dagen til og med lørdag 21. desember. Dette er til sammen 18 avisdager.

	Dagbladet	*Dagens Næringsliv*	*Aftenposten*	*VG*	*Samlet i fire aviser*
Førsteside-oppslag	6	5	1	-	
Henvisninger side 1	5	1	6	-	
Nyhetsartikler	36	23	20	7	
Ledere	3	3	2	4	
Kommentarer	5	2	3	1	
Notiser	3	-	6	3	
Annet *	3	4	3		
I alt	**50**	**32**	**34**	**15**	**131**
Bilder av Tønne	23	8	3	8	
Faksimiler	23	5	-	-	

** Annet: Leserbrev, karikaturtegninger, rettelser.*

Dagbladet

11 av 18 dager var saken på Dagbladets førsteside, seks av dem som hovedoppslag.
I løpet av de 18 dagene brukte Dagbladet 23 bilder av Tore Tønne. Størrelsen varierer fra helsides bilde til små "passfoto". Seks dager var det bilde av Tore Tønne på forsiden.

Ti dager trykket avisen også faksimiler, til sammen 23 faksimiler. De fleste faksimilene gjengir tidligere førstesideoppslag der Tore Tønne var toppsak.

Dagens Næringsliv

Dagens Næringsliv har saken på sin førsteside 6 av de 18 dagene. Mange av Dagens Næringslivs oppslag er i større grad vinklet på advokatfirmaet BA-HR enn på Tore Tønnes person. Dette gjelder også flere førsteside-oppslag.

Aftenposten

Aftenposten slo saken opp sju ganger på sin forside. Seks av førstesideoppslagene kom i perioden 12.-18. desember. Tre av de sju oppslagene må karakteriseres som hovedoppslag. For øvrig omtales saken dels på nyhetsplass og dels i avisens økonomiseksjon.

VG

VG er relativt passiv i sakens første del og har – bortsett fra et par ledere – begrenset dekning av saken helt fram til lørdag 14. desember. Fra da av kommer det noen større oppslag på nyhetsplass. Saken er i vår periode aldri på VGs førsteside. De i alt åtte bildene som avisen bruker, varierer fra små portrettfoto i frimerke-format til store, slagkraftige bilder som går fra topp til bunn på en side.

Andre aviser
Vi har ikke gått like grundig inn på landets øvrige aviser. Men et nettsøk hos åtte større regionaviser[2] kan gi en pekepinn om hvordan dekningen har vært i disse avisene.

Et slikt søk gir til sammen 66 treff i perioden på 18 dager. Et flertall av disse artiklene – 38 saker – er nyhetsartikler fra NTB. Disse NTB-sakene er i stor grad er basert på Dagbladet og til dels Dagens Næringsliv, Aftenposten og NRK. I tillegg formidler NTB pressemeldinger fra Statsministerens kontor, fra Økokrim og fra BA-HR.

Det er altså nyheter fra de store Oslo-redaksjonene som i stor grad blir gjengitt også i andre aviser. Av egenproduserte saker har de åtte avisene til sammen kun fem nyhetsartikler. Men antall egenproduserte ledere og kommentarer om saken er større. De åtte avisene har til sammen 18 ledere, kommentarer og innlegg som omtaler Tore Tønne i denne perioden.

2.2 Dagbladet

Dagbladet var den avisen som hadde saken og var nyhetsledende i to og en halv uke. I det følgende går vi inn på bredden og noe av innholdet i Dagbladets mange oppslag, først på reportasjene og deretter på ledere og kommentarer.

Gjennom de to og en halv ukene saken varer, får Dagbladet mye ros for sitt arbeid og er lenge hovedkilde for de andre mediene. Det er Dagbladet som fra begynnelsen har den skriftlige dokumentasjonen. Det Dagbladet gjør, kan avleses i de andre medienes vinklinger.

Dagbladet dekker saken hver dag i perioden 4. desember til 20. desember med:

- seks førstesideoppslag og fem førsteside-henvisninger
- tre ledere
- fem kommentarartikler
- tre notiser
- tre leserinnlegg
- 36 nyhetsartikler;

På nyhetsplass dekkes saken fire dager over én side, sju dager over to sider, to dager over tre sider og fire dager over fire sider.

Det er med andre ord en omfattende dekning som blir saken til del. Dagbladet arbeider mye med stoffet. Kjernegruppen, bestående av tre journalister og to redaktører, følger saken fra morgen til kveld. Alle oppslag diskuteres nøye. Tilfeldighetene råder ikke. Dette er og blir Dagbladets sak.

Innholdet i saken

Fra første dag sitter Dagbladet med et omfattende skriftlig kildemateriale. Manglende bekreftelser på riktigheten i detaljene, samt vanskene med å gripe hva dokumentasjonen innebærer, gjør imidlertid at stoffet porsjoneres ut over relativt lang tid. Ønsket om å holde saken "varm" og gi den de (etter redaksjonens mening) rette proporsjoner, bidrar nok også til

[2] Bergens Tidende, Adresseavisen, Stavanger Aftenblad, Drammens Tidende, Fædrelandsvennen, Varden, Fredrikstad Blad og Trønderavisa. Vi minner om at et nettsøk i ettertid ikke viser alt som ble publisert i papiravisene.

de mange oppslagene og det lange tidsspennet. Noen vinklinger i saken er dessuten nye etter hvert som saken skrider fram og Dagbladet henter inn ny informasjon.

Saken får sin virkelige opptakt gjennom de tre første hovedsakene, alle med oppslag på første side, henholdsvis 4., 5. og 6. desember. Disse handler om:

- 4. desember: Tønne Consults 1,5 millioners honorar, samt Tønnes forhold til Røkke.
- 5. desember: Tønnes etterlønn etter at regjeringen Stoltenberg gikk av.
- 6. desember: Tønnes lån hos Røkke og mistanken om at dette hadde eksistert mens Tønne var statsråd.

Med disse førstesidene, som ofte dukker opp senere i faksimile, og de tilhørende reportasjene er også hele persons- og institusjonsgalleriet presentert: Tønne, Røkke, tidligere selskaper som Tønne har vært involvert i, Statsministerens kontor, BA-HR og Kværner.

Det er vanskelig å si hva nytt avisen presenterer i de neste ukene, utover følgende to elementer:

- 11. desember: BA-HRs fakturering av Tønnes arbeid (og andre oppdrag).
- 14. desember: Siktelsen mot Tønne.

BA-HRs fakturering var for øvrig kjent for avisen fra første dag, som del av det opprinnelige kildematerialet. Men man valgte å vente med å lage sak av dette siden materien var så vanskelig at eksperthjelp måtte konsulteres – for å sikre seg mot feil i framstillingen. Hva angår Økokrims siktelse, blir den først kjent 13. desember, til tross for at Økokrim har etterforsket Tønne helt siden den dagen Dagbladet første gang hadde saken på trykk.

De interne forhold i advokatfirmaet BA-HR, forholdet mellom Røkke og BA-HR og mer generelle betraktninger om forholdet mellom politikk og næringsliv er også ingredienser i saken. De framstår imidlertid alle som relatert til de hovedpoenger som er nevnt, og blir således en del av den såkalte Tønne-saken.

"Trøkket"

Hva kjennetegner denne sakens gang i Dagbladet? Vi vil framheve to ting: (1) *den lange tiden* saken utgjør et hovedelement i Dagbladets reportasjer og kommentarer, og (2) de i realiteten *svært harde beskyldningene* som får feste seg, ikke minst grunnet aktiv bruk av førstesider med negativt ladede overskrifter, og samtidig kommentarer og ledere som fullt og helt støtter opp om inntrykket i de nevnte førstesider og titler. Selv en som ikke leste Dagbladet fast i første halvdel av desember 2002, kan ikke ha unngått å merke at avisen har skrevet om Tore Tønne på en særdeles negativ måte.

Om sakens dimensjonering er det grunn til å spørre om det er samsvar mellom dette "trøkket" og sakens realiteter. Dette spørsmålet har imidlertid to elementer: (a) Er det samsvar mellom *den type* økonomiske forhold som er beskrevet i denne saken, og oppmerksomheten saken får i avisens spalter? Svaret her er ja. Det er god grunn til å skrive om så vel skjulte maktforhold som mulig økonomisk kriminalitet. Det er direkte galt å si at vi trenger mindre kritisk journalistikk om tunge pengeinteresser, habilitet og lyssky forbindelser i samfunns- og næringsliv. Men dernest kommer det andre elementet: (b) Er det samsvar mellom *det Tore Tønne som person kan ha gjort*, og oppmerksomheten saken får i avisens spalter? Her er svaret nei. Selv om avisen har dokumentasjon som tilsier at Tore Tønne må stilles kritiske spørsmål, og at de andre aktører (BA-HR, Røkke, Arbeiderpartiet, Kværner, etc.) utsettes for det samme, er det ingen rimelig sammenheng mellom det man i første halvdel av desember vet om Tore Tønne, og den svært omfattende og så å si ensidig negative dekning som blir ham til del.

Med andre ord: Trykket blir for stor, og det blir rettet delvis gal vei. Én person blir utsatt for massivt press. Dette presset inkluderer sterke personkarakteristikker. Dagbladet

skaper et inntrykk av Tore Tønne som grådig og en løgner ved å knytte ham til mistanker om grådighet, juks og korrupsjon.

Reportasjene – og tvilen

Dagbladets dekning av saken på nyhetsplass er omfattende. Den må også sies å være grundig, sett i forhold til den svært komplekse dokumentasjon som redaksjonen måtte fortolke. Det er imidlertid et kjennetegn ved saken at den inneholder svært mye tvil. Følgende punkter er det reell tvil om i saken:

- Det eksisterer et notat fra BA-HR som påstår at Tore Tønne hadde lån i Aker RGI fra den gang han var konsernsjef i Norway Seafoods. Dette benektes imidlertid først av Tønne selv, deretter av både BA-HR og Røkke.
- Tønne Consult har fått 1,5 millioner i suksesshonorar for Tore Tønnes arbeid med å holde Kværner på norske hender. Det er imidlertid tvil om dette arbeidet er å oppfatte som arbeid for Kjell Inge Røkke / Aker RGI eller om arbeidet i utgangspunktet ble utført uten at det var noen binding til Aker RGI. Det er også tvil om hvorvidt dette honoraret var forespeilet. Tore Tønne benekter dette, og det synes ikke å foreligge noen klar avtale om honoraret før sommeren 2002. Honoraret faktureres ikke før i oktober 2002.
- Tore Tønne søkte om etterlønn fra Statsministerens kontor da han gikk av som statsråd. Senere mottok hans konsulentselskap suksesshonorar for arbeidet med Kværner-saken. Det er tvil om dette faktisk er i strid med reglene for etterlønn, og det er også et tvilstilfelle om det er riktig å si at Tønne mottok "dobbel lønn".

Det er rimelig å spørre hvor klart denne tvilen og kompleksiteten kommer til uttrykk i Dagbladets spalter. Journalistisk sett er det vanskelig å skrive så balansert som et komplisert stofftilfang gjerne krever. Man må plukke ut og gi stoffet en "vinkling". Men når oppslagene er så store, og en person utsettes for så betydelige anklager, *må* man spørre om tvil og nyanser er godt nok dekket.

Dette gjelder særlig Tønnes lån hos Aker RGI. Her står et skriftlig internnotat mot bestemte avvisninger fra Tønne så vel som BA-HR og Kjell Inge Røkke. Selv om journalistene antagelig tror på påstanden om at notatet er feil, er det vanskelig for dem å forstå hvorfor notatet er utformet som det er. Man finner det best å gjengi flere av formuleringene i notatet *in extenso*, samt gjengi første side av notatet i faksimile, for slik å gi leseren grunnlag for å gjøre seg opp en mening.

Spørsmålet er om det som sannsynligvis er en feil i notatet, kommer godt nok fram i avisen, eller om notatets påstand er den som får prege vinklingen den dagen notatet slås opp, 6. desember. Denne dagen er det ingenting ved tittel, ingress eller sakens første avsnitt (på reportasjeplass, side 5) som tilsier at opplysningen om lånet fra statsrådstiden antakelig er feil.

Når dette er sagt, skal det understrekes at påstanden om lån i statsrådstiden ikke gjentas i senere reportasjer. I sin signerte nyhetskommentar 6. desember sier Thor Gjermund Eriksen at "vi får tro Tønne på at han ikke skyldte penger eller hadde andre økonomiske bindinger til Røkke mens han satt i regjering". Og notatets innhold blir så, i samme kommentarartikkel, hovedsakelig brukt til å rette søkelyset mot advokatfirmaet BA-HR. Det er først og fremst i Sissel Benneche Osvolds kommentarartikkel 7. desember at tvilen om notatets opplysning henger igjen. Der framstår det som et åpent spørsmål om Tønne hadde lån som statsråd. Gitt artikkelens forsøk på å beskrive Tønne som grådig og muligens korrupt på grunn av sine bindinger til Røkke, er detaljene rundt lånet faktisk et springende punkt.

Selv om forholdet mellom lånet og Tønnes statsrådstid nok er det mest alvorlige ved saken, vies lenge forholdet rundt etterlønnen mer plass. Avisens vinkling av denne saken

antyder kun én rimelig fortolkning, nemlig at Tønne jukset. Ikke én gang nevnes det at Tønne – etter all sannsynlighet med rette – opplevde søknaden så vel som mottaket av etterlønn som helt rimelig, gitt den økonomiske situasjonen han var i, og den kunnskap han hadde om framtidig lønn i perioden rett etter at han gikk av som statsråd. Også den rimelige tvil som hersker om hvorvidt et suksesshonorar og lignende honorarer rammes av reglene – eller er å regne mer som royaltyutbetalinger (jfr. f.eks. tidligere politikere som har mottatt etterlønn og samtidig skrevet bok som er blitt honorert med royaltyutbetalinger) – kommer ikke fram i Dagbladets dekning. Dermed blir framstillingen av "dobbel lønn" stående som den dominerende.

Løy?

Den 17. desember slår Dagbladet stort opp (førsteside + to sider inne i avisen) at Tore Tønne "avslørte seg sjøl i Dagblad-intervju". Intervjuet det vises til, er imidlertid to uker gammelt. At Tønne var svært tilbakeholden og til dels unøyaktig i sine samtaler med journalist Tormod Haugstad 3. desember, er klart. Men han ble konfrontert med dokumenter han aldri hadde sett, og presentert for påstander han var ukjent med, samtidig som han opplevde det som vanskelig å snakke om saker der det forelå opplysninger omsluttet av taushetsplikt. Tore Tønne følte seg overrumplet.

Oppslaget 17. desember framstår som svært hardt. Ved å bruke ordet "avslørte", antydes det at Tønne har gjort noe galt som herved er blitt bevist i lys av hva Tønne selv har sagt. Stikktittelen "Tønne snakket ikke sant", satt sammen med sakens øvrige innhold, gir inntrykk av en person som lyver for å holde mistenkelige forhold skjult. Når Tønne ikke selv har villet uttale seg på to uker, primært fordi han er under etterforskning (hvilket på dette tidspunkt, 17. desember, har vært klart for Dagbladet i fire dager), er det grunn til å spørre om denne framstillingen av Tønne er rimelig.

I en sak som er så sterkt negativt vinklet mot én enkeltperson, må det være tungtveiende grunner for å bringe nye oppslag som ytterligere forsterker den negative omtalen. Dette utvalget har vanskelig for å se at det på dette tidspunkt i saken forelå slike grunner.

Ledere og kommentarer

Ledere og kommentarer har en helt sentral plass i avisenes dekning av saken om Tore Tønne, og især gjelder dette Dagbladets ledere og kommentarer. Denne avisen brakte til sammen åtte kommentarer/ledere, og disse utgjør en vektig del av Dagbladets dekning.

Dagbladets ledere og kommentarer har tradisjonelt stått i en særklasse i norsk presse. Dette er – på et underlig vis – både myte og fakta. Dagbladet har dyrket dette pré, dette særpreg – kommentaren – med sin særegne blanding av ironi og patos, av skarpe meningskanter og prinsippløs populisme – slik den har blitt gjenkjent som idealtype gjennom uke etter uke, årgang etter årgang. Tonen i avisen har alltid støtt mange fra seg. "Intet er hellig for dette blad," erklærte en kommentator fra ytre høyre allerede i 1934[3].

I disse desemberukene 2002 virker ledere og kommentarer i Dagbladet på flere måter. Først og fremst står ledere og kommentarer i dialog med avisens eget redaksjonelle stoff, som en oppsummering, en markering av ståsted og som "tolkning" av det avisleserne nå leste i

[3] H.F. Dahl: "Da Dagbladet ble "Dagbladet", s.396f.

saken om Tore Tønne. Dernest kan man se at Dagbladets ledere og kommentarer også hadde innvirkning på hvordan aviser kom til å forholde seg til denne saken, og også hvordan andre aviser kom til å vinkle sin dekning av saken. Dagbladets ledere og kommentarer kan sies å ha hatt en ikke ubetydelig "smitteeffekt". Dagbladet var rett og slett opinionsdannende, og i denne prosessen hadde kommentarene en sentral plass.

Det nye Dagbladet

Dagbladet var den avis som kjørte saken om Tore Tønne i desember 2003. I over ti dager var avisen nyhetsledende så å si alene, og avisen ble alltid referert til når andre medier omtalte saken. Stemningen i redaksjonen var høy: endelig var det nye Dagbladet på banen igjen i det undersøkende journalistiske feltet. Mange tilrop utenfra, e-post med heiarop og kollegiale klapp på ryggen setter mot og stemning mens Dagbladet kjører saken om Tore Tønne.

Det nye Dagbladet ble lansert med stor brask og bram 30. oktober 2002 med målsetting om å gjenerobre det ressursrike og kunnskapsrike publikum, og avisen ville ikke minst forsøke å nå fram til de lesende kvinnene.

Målet var, skrev ansvarlig redaktør John Olav Egeland i sin leder denne dagen, "å forsterke og utvikle avisens identitet og slagkraft. Det vil skje i pakt med de verdiene vi har pekt ut som overordnet for avisen: Dagbladets journalistikk skal være viktig, kontroversiell, raus og stimulerende".

John Olav Egeland avslutter i god og åpen stil: "Nå ber vi om lesernes tillit. Vi ruller ut den røde løperen og ønsker gamle og nye lesere velkommen til Dagbladet". [4]

Det nye Dagbladet ble i hovedsak meget godt mottatt med sin nye design og utvidede konsept for kultur og kommentarer. Men avisens svakheter på nyhetssiden ble også påpekt. Redaksjonen manglet en lenge etterlengtet suksess på nyhetssiden.

Så kom, i slutten av november 2002, en bunke papirer redaksjonen i hende, en rekke interne dokumenter som stammet fra advokatfirmaet BA-HR.

Her var den! Saken! – om politikeren og næringslivsmannen Tore Tønne, kjørt fra onsdag 4. desember 2002.

I redaksjonen snakket man om kommende SKUP-pris[5] – endelig igjen kunne Dagbladet konkurrere om den gjeveste presseprisen – og også om den store journalistprisen. Tønne-saken i Dagbladet var bankers. Det var jubel og stor respons.

Omfang

Avisen har tre hovedledere om saken, alle skrevet av politisk redaktør Thor Gjermund Eriksen (ansvarlig redaktør John Olav Egeland er først tilbake 1. desember):
6. desember "Tønnes etterlønn"
10. desember "Meldeplikt om ny jobb"
14. desember "Hva er korrupsjon?"

Tre sidekommentarer skrevet av Thor Gjermund Eriksen:
6. desember "Røkkes mann"
11. desember "De ubesvarte spørsmålene"
18. desember "Snakket mye, sa lite"

---

[4] Leder "Nyheter og refleksjon", Dagbladet 30.10.2002, s. 2
[5] S K U P står for Stiftelsen for en kritisk og undersøkende journalistikk.

For øvrig to stort oppslåtte kommentarer:
Lørdag 7. desember
Side 2-kommentar av Sissel Benneche Osvold: "Takk, bare BA-HR"
Søndag 15. desember
Kommentar av stedfortredende redaktør John Arne Markussen, "Firmaets mann"

I alt har Dagbladet åtte kommentarer/ledere i perioden.

Fredag 6. desember
Dagbladets første leder og første sidekommentar står på trykk tredje dag avisen kjørte saken om Tore Tønne, fredag 6. desember. Både leder og sidekommentar er skrevet av Thor Gjermund Eriksen, politisk redaktør.

Den samlede effekten av disse to kommentarene virker sterkt, det skjer samme dag som avisen bringer nok en nyhet på første side: "Skylder Røkke tre mill." Dagbladet er alene om å "ha" saken, avisen er nyhetsledende med stort sitatgjennomslag i andre medier. Det som står i Dagbladet, blir lest av "alle" på dette tidspunkt. Den lesende offentlighet har bare Dagbladet å forholde seg til. Derfor er disse to kommentarene – leder og sidekommentar – viktige, de har sin virkning.

"Tønnes etterlønn" lød tittelen på lederen. Den åpnes med "Dagbladet avslørte i går at tidligere helseminister Tore Tønne har mottatt tre måneders etterlønn fra staten samtidig som han tjente 36 000 kroner dagen som rådgiver". To setninger senere heter det oppbrakt: "Det er ikke til å tro at en person som opererer i denne lønnsklassen, urettmessig tar imot om lag 130 000 kroner fra staten." Og påfølgende setninger: "Grådighet er en merkelapp som er blitt brukt på mange næringslivsledere som har karet til seg. Nå passer diagnosen på den tidligere helseministeren fra Arbeiderpartiet".

Lederskribenten skriver: "Den tidligere helseministeren burde frasagt seg statsrådslønnen med en gang han tok den svært godt betalte rådgiverjobben. Med bakgrunn som toppbyråkrat, næringslivsleder og politiker burde Tønne umiddelbart vite hva reglene er og hvor de etiske grensene går. Det finnes ingen unnskyldning for at han tok imot pengene og ikke meldte fra i ettertid."

I siste avsnitt refereres til at Tønne har tatt kontakt med Statsministerens kontor (SMK) og vil betale tilbake det han har fått for mye. Så avsluttes det: "Tønne har beholdt pengene han fikk utbetalt som etterlønn i ett år. Først når han blir avslørt, gjør han opp for seg. Det skulle bare mangle".

Lederskribenten introduserer flere elementer her, av ulikt kaliber, som skulle gå igjen i Dagbladet og i andre medier.

Blant annet introduserer lederskribenten en term som skulle bli flittig brukt på saken og ikke minst på Tore Tønne selv: **grådig**. Termen skulle gå igjen både i Dagbladet og i andre aviser; med stor styrke i NRK Fjernsynet. Her ligger anklager i luften – om manglende vederheftighet og om bevisst omgåelse av regelverket: "Først når han blir avslørt, gjør han opp for seg". Formuleringen går rett på Tore Tønne som person. Avisen skriver "Det finnes ingen unnskyldning for at han tok imot pengene og ikke meldte fra i ettertid".

Her er ingen bønn. Ifølge Dagbladet.

Tatt i betraktning av at Tore Tønne selv ikke har villet gi sin versjon, baserer lederskribenten seg her på Dagbladets egen oppfatning og tolkning. Hadde avisen på dette tidspunkt – lederen ble skrevet den andre dagen Dagbladet kjørte saken og trykt tredje dag – tilstrekkelig grunnlag til å framsette dette? Mente avisen at den satt med den hele og fulle oversikt over denne saken? Fantes det bare én tolkning av de faktiske forhold?

Dette er skarpt skyts på et meget tidlig tidspunkt.

Dette er skarpt skyts på et *for* tidlig tidspunkt.

Redaksjonen burde hatt en intern runde – en djevelens advokat – som kunne rådet til å dempe disse karakteristikkene og la ting sette seg. Dagbladet drev ikke én-kilde journalistikk – til det hadde redaksjonen til rådighet en uvanlig interessevekkende skriftlig dokumentasjon, og fikk i tillegg etterlønnssaken på dag to. Men Dagbladet drev énsidig journalistikk. I lederen gikk man dels til angrep på saken omkring Tore Tønne, men først og fremst til angrep på personen Tore Tønne.

Sidekommentaren går enda tettere inn på Tore Tønne som person.

Her åpnes det dramatisk: "Bare timer etter at Tore Tønne forlot Kongens bord og jobben som statsråd, meldte han seg til tjeneste for Kjell Inge Røkke. Av Røkke fikk han i oppgave å gi råd om hvordan myndighetene skulle håndteres i krigen om Kværner..."

Linken Tønne-Røkke etableres. Initiativet legges på Tønnes side. Det skjer uten kilder, som en konstatering.

Kommentaren tar opp det interne advokatnotatet i BA-HR som omtales i en separat sak i avisen. "Det hele likner en dekkoperasjon der formålet har vært å skape avstand mellom den reelle oppdragsgiver Kjell Inge Røkke og rådgiver Tore Tønne".

Også den mulige feildateringen av lånet til Tønne (Tønne Consult) i advokatnotatet drøftes, og den naturlige reaksjon: Hvordan kan en slik feildatering være mulig. Kommentaren avslutter med fokus på allianse- og nettverksbygger Kjell Inge Røkke.

Her nevnes flere forhold som utvalget finner det naturlig at Dagbladets kommentator drøfter – som formuleringen om at det var "uklokt" av Tønne, som den eneste i regjeringen, ikke å sende inn opplysninger om sine økonomiske interesser; som den avsluttende drøftingen om "kjøreregler" i forholdet mellom politikk og næringsliv; som drøftingen av BA-HR notatet – som også herværende utvalg finner å være et noe underlig dokument.

Sidekommentaren står på side 7 sammen med et oppslag hvor Kjell Inge Røkke siteres. Røkke uttaler i tittelen: "- Tønne er en hedersmann". Dette står side om side med kommentaren "Røkkes mann." Ved hjelp av layoutmessig retorikk oppnår Dagbladet at Røkkes uttalelse nærmest illustrerer Dagbladets oppfatning av Tønne som "kjøpt og betalt".

Et tredje virkemiddel slår også godt: et bilde av to fornøyde menn, Tønne og Røkke, med den ikke tilfeldige og megetsigende bildeteksten: "FORSVARER TØNNE: - Jeg opplever Tore Tønne som en tvers igjennom hederlig og ryddig person, sier Kjell Inge Røkke. Hans lån på tre millioner til Tønne er ennå ikke tilbakebetalt".

Fredag 6. desember har Dagbladet hamret inn i offentligheten, via reportasjer og nå også med leder og kommentar, et bilde av Tore Tønne som grådig, som en som først gjør opp for seg når han avsløres – for han har noe å skjule, som Røkkes mann. Under det hele ligger antydninger om et advokatnotat som dekkoperasjon, og om en politiker og næringslivsmann som driver et lyssky spill. Avisens fokus ligger mer på personen Tore Tønne enn på saken omkring Tore Tønne.

Lørdag 7. desember

Dagbladet har denne dagen ikke saken som førstesideoppslag, men i en henvisning på side 1 heter det at "TØNNE kan bli POLITIANMELDT".

Fokus her er kommentaren. Den slår i mot leseren med én gang når man blar om til side 2 og 3 på riktig dagblad'sk måte. Den er signert Dagbladets profilerte journalist Sissel Benneche Osvold. Tittelen er velformulert: "Takk, bare BA-HR". Kommentatoren går rett på sak. Første setning: "Tidligere helseminister Tore Tønne er politisk død. I tillegg er han avslørt

som Arbeiderpartiets mann innenfor en grådighetskultur vi stort sett kjenner fra næringslivets styrerom der Tønne holder til når han ikke sitter i Stoltenbergs regjering".

Her er ironi og skarp meningskant. Dagblad'sk og Benneche Osvold'sk.

I første setning introduseres termen "politisk død" om Tore Tønne. Neste hovedavsnitt åpner igjen med en innholdstett setning: "Korrupsjon på norsk er et ikke-tema." Benneche Osvold introduserer enda en ny term: **korrupsjon på norsk.**

Hun forsetter: " Når mediene avslører hvordan de mektige utnytter makten til egen fordel, kaller vi det for tette maktstrukturer, kickbacks, gutteklubber og nettverk. Før kalte vi det bein når politikerne ga hverandre gjenytelser". Benneche Osvold nevner fylkesmannembetet som et typisk bein, og så: "I dag er politikere til salgs. De kan skreddersy karrieren som bindeledd mellom de sultneste profittjegerne og menneskene med makt til å vedta og forvalte lovene og konsesjonene. Og de gjør det."

Resonnementene som følger om hvordan "fellesskapets tillitsmenn i Storting og regjering" er på "målrettet vandring dit man betaler best for deres kompetanse og tidligere makt" tar definitivt opp viktige spørsmål. I sin framstilling av Tønnes vandring mellom næringslivsposter før og etter regjeringstiden er tonen raljerende, men det kan tillegges sjangeren i spalten og skribentens stil som ofte er lett ironiserende og raljerende. Men så heter det: "Resten er bare dårlige vibrasjoner og ekle fornemmelser i kjølvannet av de siste dagenes avsløringer som etterlater en vemmelig tvil om at Tønne var i lomma på Røkke, og teoretisk kunne gå hans ærend da Tønne satt i regjering".

Benneche Osvold raljerer med næringslivets topper: "La gå at Tønne lærte å flytte milliarder uten besvær...Det er menneskelig å tilpasse seg rikdom hvis en har sjansen...." Tonen hører til stil og sjanger. Men vet kommentatoren at Tore Tønne har levd et slik liv?

Men så kommer poenget i avsnittet, fra da Tore Tønne tiltrådte regjeringen Stoltenberg: "Jeg har ikke stilt meg slik at jeg ikke kan leve av en statsrådslønn." Vi synes, når kommentatoren først hadde bladd seg fram i Aftenposten på nett, at hun kunne tatt med hele uttalelsen: "Jeg har ikke stilt meg slik at jeg ikke kan leve av en statsrådslønn, den er relativt bra den også." (Aftenposten 17.3.2002)

Det vi vil framheve som belastende for Tore Tønne og som gikk på ham personlig, var at han i tillegg til å være "politisk død" er avslørt **som Arbeiderpartiets mann innenfor en grådighetskultur** vi stort sett kjenner fra næringslivets styrerom **der Tønne holder til når han ikke sitter i Stoltenbergs regjering**" (uthevet av utvalget). Videre introduksjonen av termen **korrupsjon på norsk**, som er linket opp til Tønnes sak. Denne gjentas i kommentarens avsluttende avsnitt, suggererende og retorisk.

Vi finner at disse uttrykkene, i den helt særpregende ironiserende konteksten, framstår som krenkende og insinuerende. Dessuten var det ikke dekning for å si dette.

Sissel Benneche Osvold berører mange temaer suverent i denne teksten, og den litt slentrende-elegante stilen er hennes personlige. Denne lørdagsspalten i Dagbladet over side 2 og 3 alternerer mellom to faste journalister i Dagbladet, og målet synes klart: her skal skribenten ha frihet og rom for et sterkt personlig uttrykk. Benneche Osvold lykkes så desidert denne lørdagen. Hun behersker alle skrivekunstens virkemidler, er poengtert og gir med sin personlige respekterte posisjon og framskutte redaksjonelle plassering saken om Tønne en svært synlig profil.

Det er umulig å si hvor stor innflytelse Dagbladets Side 2-kommentar 7. desember har, i opinionen og for holdningen til saken i mediene. Men kommentatoren lanserte flere termer som senere var med på å definere saken på en etter vår mening uheldig måte.

Tirsdag 10. desember
Dagbladets andre hovedleder står på trykk tirsdag 10. desember med tittel "Meldeplikt om ny jobb".

Utvalget finner denne lederen uproblematisk. Den drøfter mulig karantenetid før statsråder kan ta nytt arbeid og konkluderer med at "Tida er moden for å regulere denne virksomheten bedre enn tilfellet er i dag".

Onsdag 11. desember
Etter noen dager med lavere profil, kjører Dagbladet igjen opp med hovedoppslag om "Advokat krevde 10 000 i timen". Nå presenteres de to fakturaene, en på 537 581 kroner og en ny med oppblåste tall på 2 042 507 kroner.

Sidekommentar ved Thor Gjermund Eriksen: "De ubesvarte spørsmålene". Han skriver: "Vi står overfor et kompleks som involverer en tidligere Ap-statsråd, Norges viktigste og rikeste industrieier og innflytelsesrike advokatfirmaer og store pengesummer. Det hele blir en ulekker saus av nettverk, vennetjenester, pengeoverføringer og politikk. Ordet finansakrobatikk kom inn i språket vårt for noen år siden som en merkelapp på finansfolk som kutter svinger og balanserer nær lovens grenser. Det vi ser i denne saken er i beste fall akrobatikk på meget slak line".

Tore Tønne står ikke i sentrum i denne kommentaren, selv om han definitivt er med i "en ulekker saus" og "finansakrobatikk". Det er mer advokatfirmaet BA-HR som er i fokus.

Men så settes Tønne inn igjen, sammen med en lang rekke spørsmål. Siste avsnitt lyder i sin helhet:

"Fortsatt gjenstår det mange ubesvarte spørsmål. Det er slett ikke et framtredende trekk verken ved Tønne, Røkke eller BA-HR at de legger kortene på bordet for åpenhetens skyld. Derfor gjenstår det mange spørsmål. Hvorfor forsøkte Tønne å skjule at han skyldte Røkke penger? Hvorfor endrer advokatfirmaet BA-HR sine timesatser? Hvordan kan det ha seg at landets fremste advokater skriver et notat hvis innhold de tar delvis avstand fra? Hva er grunnen til at Røkke tilsynelatende betaler advokatene sine timepriser som de færreste har hatt fantasi til å forestille seg? Og hvorfor er det slik at BA-HR brukes som lønningskontor når Røkke skal betale Tønne – hvis man ikke har noe å skjule?"

Kommentaren sementerer Tønne ikke bare i en ulekker saus, men i en uskjønn mikstur av finansakrobatikk, i manglende vilje til å legge kortene på bordet, i noe som ønskes holdt skjult. Her er insinuasjoner og personkarakteristikk, termer, beskrivelser og antydninger av ulik type og med ulik styrke.

Utvalget finner at Dagbladets kommentator denne dagen ytterligere "låser" Tore Tønne som person i én fortolkning – om at noe, kan hende alt, er riv ruskende galt.

Lørdag 14. desember
Dagbladet har en omfattende dekning med fire sider om saken. Dessuten har avisen en hovedleder med tittelen: "Hva er korrupsjon?"

Lederen setter en ny skarp tone og markerer samtidig revir. Dagen i forveien ble det kjent at Tore Tønne var under etterforskning av Økokrim, og flere medier kjører egne saker. Det heter:

"I snart to uker har Dagbladet gjennom en rekke reportasjer og avsløringer satt søkelyset på advokatfirmaet BA-HR og båndene til Kjell Inge Røkke og tidligere Ap-statsråd Tore Tønne. ... Den lysskye virksomheten er toppet med en operasjon der BA-HRs jurister aktivt forsøker å kamuflere at tidligere helseminister Tore Tønne er Røkkes godt betalte hjelper.

I en strøm av halvsannheter og usannheter står vi tilbake med et bilde av et nettverk der de rikeste og mektigste i landet jobber i skjul for å hjelpe hverandre. De lever etter mottoet "Ingenting innrømmes før man er tvunget til det". Vi har etter hvert fått noen fakta på bordet: BA-HR opererer i beste fall på kanten av loven. Tønne er kjøpt og betalt av Røkke og kan på ingen måte betraktes som uavhengig verken som politiker eller som styremedlem i Kværner.

... Korrupsjonsjeger Eva Joly har flere ganger advart mot den naive troen at korrupsjon bare er noe som foregår i utlandet. Vi har ikke trodd at det finnes korrupsjon i Norge, derfor har vi problemer med å se det når vi møter den....

... Det er trolig mye som ikke er kommet til overflata i denne saken. Fortsatt driver Tønne, Røkke og BA-HR Operasjon Hemmelighold..."

Vi finner at omtalen av Tore Tønne i denne lederen i stor grad rammer ham som person, i sviende personkarakteristikker og i de sviende situasjonsbeskrivelsene – **en lyssky virksomhet toppet med en operasjon for å kamuflere at Tønne er Røkkes godt betalte hjelper ...I en strøm av halvsannheter og usannheter...der de rikeste og mektigste i landet jobber i skjul for å hjelpe hverandre....Tore Tønne er kjøpt og betalt av Røkke... på ingen måte uavhengig som politiker eller styremedlem....er med på Operasjon Hemmelighold...**

Her er ikke bare insinuasjoner, men antydninger, påstander og "konstateringer". I sum: Tore Tønne er ingen troverdig person, lederen knytter Tore Tønne ytterligere fast til begrepet korrupsjon – som riktignok "vi" ikke har "trodd" finnes i Norge.

En av reportasjene samme dag går også svært langt i karakteriseringer av Tore Tønne:

"Tidligere helseminister Tore Tønne var lenge mest kjent for sitt minimale søvnbehov, sin enorme arbeidskapasitet og sine rekordraske eksamener. De siste par ukene har Dagbladet avslørt mindre kjente trekk hos ham: en økende sans for ubeskjedne inntekter, en svekket sans for habilitet og et oppsiktsvekkende tett forhold til Kjell Inge Røkke". (Dagbladet side 8, i artikkelen "Jeg har tillit til Økokrim".)

Disse formuleringene faller som sterkt sviende personkarakteristikker, plassert midt inne i en reportasjetur til Drammen, der Tore Tønne verken ville intervjues eller fotograferes av Dagbladet.

Dagbladets hovedleder denne andre lørdagen er sterkt hausset opp i tone og stemning, og framstår som en énsidig og usaklig tekst, sårende, krenkende og sviende for den som omtales. Og korrupsjon defineres for fullt inn i saken, med Tore Tønne på laget – en Operasjon Hemmelighold. Tanken på et kriminelt forhold ligger ikke langt unna. Hele konseptet for kommentaren er med på å legge et mistankens lys over alle aktører og hele saken.

Søndag 15. desember

På førstesiden denne dagen henvises det til en kommentar inne i avisen: "De har aldri gitt noe, eller innrømmet noe. Ikke før vi har dokumentert og publisert".

I et velutstyrt tosiders oppslag skriver nyhetsredaktør og stedfortredende sjefredaktør John Arne Markussen kommentaren "Firmaets mann". Blikkfanget er et bilde over syv spalter av skuespilleren Tom Cruise, fra filmen etter John Grishams roman "Firmaets mann". Ved siden av er en hovedingress om boken. Men i en spalte ved siden av er det gjengitt tre faksimiler av hovedoppslagene de tre første dagene, hvor Tore Tønne er avbildet alle dagene. I tillegg er det ytterligere et bilde av Tønne og Røkke sammen, Under faksimilene er en faktaboks om "Tønne-saken" .

John Arne Markussen knytter an til BA-HR innledningsvis og linker seg videre derfra:

"Demaskeringen av BA-HR startet med Finance Credit-skandalen, og fortsetter nå med Tønne-saken.

Uten at noen – i hvert fall på dette stadium av saken – skal beskyldes for korrupsjon, er det ikke til å unngå at Tønne-saken fører tankene i retning av k-ordet. For saken dreier seg i bunn og grunn om en omgående bevegelse for å skjule båndene mellom Tore Tønne og Røkke. Hva vil de skjule? Hvis alt var greit – hvorfor da omveien om et advokatkontor?..."

Kommentaren springer direkte ut av Dagbladets pågående "Tønne-sak", og nok en gang insinueres korrupsjon. Sammen med Dagbladets leder lørdag styrker kommentaren bruken av korrupsjon som term i media. Dette føres videre av NRK Fjernsynet påfølgende mandag, 17. desember.

Onsdag 18. desember

Denne dagen har Thor Gjermund Eriksen en sidekommentar, til et stort oppslag om Kjell Inge Røkkes pressekonferanse dagen i forveien. Kommentarens tittel "Snakket mye, men sa lite". Denne handler i liten grad om Tore Tønne.

Hvilken funksjon hadde Dagbladets ledere og kommentarer?

Ledere og kommentarer i Dagbladet inngår i en helhet: den totale omtalen, de mange ulike typer oppslag, faktabokser, bilder, bildebeskjæring, bildetekster, tittelbruk, ingresser.

Men alene virkningen av teksten i Dagbladets ledere og kommentarer fører, slik vi ser det, til at Tore Tønnes integritet og troverdighet blir trukket i tvil.

Hvordan skjer dette?

Ledere og kommentarer introduserer en **retorikk** som får stor innflytelse. Retorikken *støttet* for det første *opp om* Dagbladets reportasjer om saken. Allment *legitimerer* retorikken i ledere og kommentarer hva Dagbladet gjorde på reportasjeplass. Den samme retorikk blir lest av det publikum, av andre avisredaktører, av andre journalister, av Tore Tønnes partifeller, av venner, familie, av hans kolleger og forretningsforbindelser. Denne retorikken smitter til den alminnelige samtale rundt lunsjbordet og til andre mediers holdning og vinkelvalg.

Vi ser typiske elementer fra det som kalles kampanjejournalistikk. Det vil si at saken drives fram av en overbevisning, en agenda, støttet av sidekommentarer. Dagbladet ligger noen dager, ikke alle, midt i sjangeren kampanjejournalistikk. Typisk er formuleringer som "Det er utrolig at"... m.fl. Kommentaren etablerer en sannhet i forhold til det reportasjen betyr.

Denne retorikken gjentas i ulike former og sammensetninger, i noen tekster som elegante repeterende virkemidler – dette blir termer som

Grådig – det går på Tønnes atferd, hans person og personlighet, på pengeforbruk og levestandard, på hans miljø – **grådighetskultur.** Andre uttrykk er:

Manglende vederheftighet
Hemmelighold
Dekkoperasjon
Politisk død
Tønnes mann
Kjøpt og betalt
I lomma på
Ondartet rykte
Finansakrobatikk

Ulekker saus av nettverk
Vennetjenester
Noe å skjule
Lyssky virksomhet
Godt betalt hjelper
Likner på korrupsjon
Korrupsjon på norsk

Denne rapporten skrives i et etterpåklokskapens lys. Det er oppdraget. Her skal være et lærdommens perspektiv. Slik vi ser det, er det naturlig å peke på det meget nære forholdet mellom redaktørene Markussen og Eriksen og journalistene. Det burde ha vært en eller to mer distanserte lesere og diskusjonspartnere inne i bildet før dette sterke leder- og kommentarmaterialet kom på trykk.

John Olav Egeland skrev i sin leder 30. oktober 2002, i det nye Dagbladet, om ambisjonen om å utvikle samspillet mellom nyheter og refleksjon. Ved utgangen av disse tre ukene i desember gikk drømmen om Den Store Nyhetssaken i grus. For denne gang.

I de tre ukene i desember utviklet det seg et uheldig samspill mellom nyheter og refleksjon i Dagbladets spalter. Avisens ledere og kommentarer bidro til dette. De tok av. For tidlig og for mye.

Konklusjon

Dagbladets dekning desember 2002 tar opp viktige samfunnsforhold: nærhet mellom politikk og næringsliv; forholdet mellom advokatfirmaer og store pengeinteresser; og store honorarer, sett fra et alminnelig menneskes ståsted.

Omtalen av Tore Tønne blir i denne sammenhengen for upresis, den blir feildimensjonert og i for stor grad rettet mot person og karakter. Saken blir endog kalt for "Tønne-saken", og især på kommentar- og lederplass bidras det ytterligere til å gi saken dens store dimensjoner.

Etter denne gjennomgangen spør vi: Klarer avisen godt nok å få fram den tvil og usikkerhet som omslutter saken? Vårt svar er nei. Dersom denne tvil klarere hadde fått prege redaksjonens arbeid, ville også trykket mot Tore Tønne ha blitt mindre – og journalistikken mer dekkende.

2.3 Aftenposten

Aftenpostens dekning av saken om og omkring Tore Tønne er relativt omfattende. Som Norges nest største avis og som abonnementsavis har Aftenposten stort nedslagsfelt og kan være en viktig meningsbærer i en sak som denne, hvor en av de store tabloidavisene leder an. Det blir ikke uviktig hvordan Aftenposten stiller seg til samme sak.

I perioden 4. desember og fram til 21. desember utgjør dette Aftenpostens dekning:

- 26 artikler og notiser
- ledere

- 1 Arena-artikkel
- 1 sidekommentar
- 1 profil
- debattinnlegg

I alt har avisen 53 oppslag, 50 i morgenavisen. I tiden fram til Tore Tønnes død har avisen seks henvisninger på førstesiden, hvorav ett hovedoppslag over seks spalter. Saken er også på første side på 2. seksjon (Økonomi) to dager, 13. og 18. desember.

Mange journalister

Aftenposten er den avis som har flest journalister innom saken underveis. Fram til 20. desember skriver 10 journalister om saken, hvorav en avdelingsredaktør.

I Aftenposten er det først journalister i politisk avdeling som tar tak i saken, deretter løftes den over i økonomiredaksjonen. Noen saker skrives av journalister på innenriks, og noen dager har avisen saker laget av både politisk- og økonomijournalister. Aftenpostens dekning framstår ikke som en planlagt prosess, men bærer preg av å være drevet fram av journalister med ulikt ståsted og ulik angrepsvinkel.

Krass leder

Avisen var i samme situasjon som alle andre fra starten av – avisen hadde ikke tilgang til den samme skriftlige dokumentasjon som Dagbladet satt med. De to første dagene er saken omtalt kort i aftennummeret, som en gjenklang av Dagbladets store oppslag. Så fredag 6. desember er Aftenposten på banen med en egen sak, der Tore Tønne i et intervju med avisen "Beklager at han søkte etterlønn".

Denne dagen trår avisen samtidig til på lederplass og mener ganske tydelig noe om "Tønnes misbruk", som Aftenposten til nå ennå ikke har laget noe redaksjonelt grunnlag for. Aftenposten lener seg på Dagbladets journalistiske arbeid og avslutter uten noen tvil i anslaget: "Samtidig har han minnet oss alle om at grådighetskulturen lever i beste velgående blant dem mange oppfatter som samfunnets ryddigste støtter".

Liksom Dagbladet denne tredje dagen ut i saken, uttrykker seg med stort trykk på lederplass, er Aftenposten her med på å framsette en tolkning av Tore Tønne og hans sak, uten at avisen faktisk har forklart hva saken er.

Ikke-tabloiden Aftenposten slår i ledertittelen fast uttrykket "Tønnes misbruk". Lederskribenten omtaler etterlønnsordningen, og finner det helt riktig at Tønne "nå må gjøre opp for den misbruk av ordningen han ifølge Dagbladet har gjort seg skyldig i". Det siste avsnittet lyder i sin helhet:

"Vi er svært forbauset over at en så erfaren næringslivsleder og politiker som Tønne først tok initiativ til å ordne opp i denne saken etter at den ble offentlig kjent. Han har ikke bare skaffet seg selv dårlig omtale, men også bidratt til at etterlønnsordningen er kommet i et ufortjent uheldig lys. Samtidig har han minnet oss alle om at grådighetskulturen lever i beste velgående blant dem mange oppfatter som samfunnets ryddigste støtter".

I passusen om misbruk av etterlønnsordningen, viser Aftenposten eksplisitt til Dagbladet. I det avsluttende avsnitt står formuleringene tilsynelatende på egne ben. Aftenposten knytter ikke direkte personen Tore Tønne til termen grådig, men mildere at han "har minnet oss alle" om at "grådighetskulturen lever i beste velgående...."

Aftenposten hadde på dette tidspunkt ingen selvstendig journalistisk produksjon hvorfra slike konklusjoner kan trekkes. Lederskribenten trekker sine konklusjoner basert på Dagbladets journalistikk. Det vises til Dagbladet i forbindelse med "misbruk" – men det settes konstaterende i tittelen "Tønnes misbruk". Og man trekker grådighetskulturen inn.

Aftenpostens leder på dette tidspunkt i saken er overraskende krass.

Aftenposten på hugget

Så samlet avisen seg om en egen sak. Torsdag 12. desember trår Aftenposten til med et førstesideoppslag over seks spalter: "Uklokt å frikjenne Tønne". To jusprofessorer uttaler seg. Jan Fridthjof Bernt sier det ville vært naturlig med "en uavhengig påtalemessig vurdering av etterlønnen til eksstatsråd... " Eivind Smith sier at en statsråd som mottar for mye etterlønn, "har noe til felles med en trygdemisbruker". Førstesiden henviser også til en kommentar i Arena-seksjonen.

Hovedsaken er et intervju med Jan Fridthjof Bernt som advarer mot å behandle statsråder "mer lemfeldig enn trygdemottagere". Tittel: "Ville sendt Tønne-saken til politiet". Men hva er Tønne-saken? Avisen bringer denne dagen sin første faktaboks. Men gjør den egentlig leseren så veldig opplyst? Opplysningene i faktaboksene i Aftenposten både denne og defølgende dagene er ikke gode. De er upresise og til dels misvisende.

Aftenposten lager et stort oppslag på førsteside over seks spalter og en sidetopp på en sak som framstår som "innforstått". Mange har nok lest Dagbladet også i denne perioden, men Aftenposten gir lite hjelp til leserne. Man formidler i stedet noen autoriteter med nokså kraftige meninger om Tønne-saken, en betegnelse som brukes både i tittel og faktaboks.

Aftenposten har for øvrig denne dagen et interessant oppsett over hvilke statsråder i Bondevik- og Stoltenberg-regjeringene som søkte og fikk etterlønn. En liten sak omtaler et par statsråder som stoppet etterlønnen selv da de fikk nytt arbeid.

Videre altså en liten sak hvor BA-HR tar selvkritikk på fakturaen. "Det var ikke noe lurt funnet på ordning", siteres Anders Eckhoff på. Og – i en liten sak melder Advokatforeningen at den vil se på BA-HR.

Alt i alt er dette en innholdsrik og selvstendig journalistisk innsats fra fire av Aftenpostens journalister denne dagen. Men sett i ettertid er saken og dens innhold ikke klart definert. Den omtales som noe "innforstått", som om dette er noe vi alle vet.

I tillegg denne dagen tar Håvard Narum i Arena-seksjonen opp et viktig emne, tilliten til politikerne. Han kaller sin fire spalters Arena-kommentar "Når politikerne blir politikken verste fiende". Vi finner Narums betraktninger både interessante og betimelige, men følgende passasje passasje kan man sette spørsmålstegn ved: "...handler om en profilert leder som ikke har forstått at den grådighetskulturen han tydeligvis er en del av, ikke kan aksepteres i politikken."

Aftenposten bidrar til å befeste oppfatningen av Tønne som grådig. Og er nyhetsverdien av to professor-utsagn og avisens egen kommentar så stor at det kvalifiserer til en seks-spalter på toppen av side 1?

Aftenposten fortsetter 13. desember, med et hovedoppslag i Økonomiseksjonen, om at BA-HR advokat Anders Eckhoff vil se på Tore Tønnes habilitet i Aker Kværner-styret på nytt, etter at Tønne i november var blitt styreformann i Norway Seafoods Holding. Advokaten sier også at Tønne har hatt flere konsulentoppdrag for Røkke.

Aftenposten fortsetter sin linje med å få eksperter til å uttale seg, nå høyesterettsadvokat Tor Erling Staff, tittel: "Staff krever at Riksadvokaten griper inn". Staff mener Riksadvokaten bør vurdere om det foreligger "et tilfelle av grovt bedrageri, og om almene hensyn tilsier straffeforfølgelser". I saken vises til et tilfelle med misbruk av arbeidsledighetstrygd, hvor det finnes "en fast regel som tilsier en dom på ubetinget fengsel".

Også jusprofessor Ståle Eskeland blir i samme artikkel bedt om en kommentar og antyder i likhet med Staff at "det kan være et spørsmål om bedrageri".

Man må kunne si at avisens orientering i den pågående sak går i én retning.

Helsiden 14. desember

Aftenposten har et fokus som går igjen, etter at økonomiredaksjonen dominerer spaltene, på forholdet mellom Tore Tønne og Kjell Inge Røkke.

Aftenposten har en helside igjen lørdag 14. desember, dagen etter at Økokrim gjorde det kjent at Tore Tønne er under etterforskning. Dette omtales i en sak kalt "Etterforskes for hemmelig bånd til Røkke". I ingressen heter det at "Etterforskerne gransker nå hvilke bånd Tønne måtte ha til Kjell Inge Røkke mens hans var statsråd". Journalistene som signerer saken, skriver at de "har grunn til å tro" at det ikke er etterlønnen som er i Økokrims fokus. Men at "Aftenposten har grunn til å tro at Økokrim først og fremst er opptatt av hvilke økonomiske bindinger som måtte ha eksistert mellom Røkke og Tønne i statsrådtiden." Dette gjentas en gang til senere i artikkelen. "... politiet skal være opptatt av regnskapene i Tønnes konsulentselskap, Tønnes Consult". Samme antakelse om en forbindelse mellom Røkke og Tønnes gjentas en artikkel, påfølgende mandag 16. desember – "etter det Aftenposten forstår, hvorvidt Tønne hadde økonomiske forbindelser til Røkke mens han var helseminister".

Om leseren skulle være i tvil – her er noe Aftenposten har grunn til å tro – med grunnlag i en telefonsamtale med Økokrim? Også Aftenposten har, i likhet med Dagbladet, en tendens til gjentakelser av de samme formuleringer og bidrar dermed til å befeste et inntrykk.

En annen sak lørdagen 14. desember er "Maktkamp i BA-HR utløste saken". Her heter det: "Firmaets arkiv skjulte beviser på at eks-statsråd Tore Tønne hadde jobbet som konsulent for milliardæren Kjell Inge Røkke mens han fortsatt mottok etterlønn fra Statsministerens kontor. Og de samme dokumentene viste at advokatfirmaet hadde bidratt til (å) skjule arbeidsforholdet".

Aftenposten gjør som Dagbladet, nytter termer som limer Tore Tønne til én oppfatning – her er "skjulte beviser" og skjult arbeidsforhold.

I en liten sak nederst på siden er eks-statsminister og AP-formann Jens Stoltenberg intervjuet. Aftenposten stiller spørsmål om lånet – som er dementert i hovedsaken ovenfor. Stoltenberg uttaler at det var feil av Tønne ikke å tilbakebetale etterlønnen tidligere. Men Stoltenberg sier samtidig at han tror på Tønnes ord om at han ikke hadde lån fra Røkke mens han var statsråd, og Stoltenberg kan heller ikke huske noe eksempel på at Tønne "tok opp, argumenterte eller engasjerte seg i saker som gjaldt Aker RGI".

På samme side er det også en Aktuell Profil med den megetsigende tittelen: "En Tønne fra Drammen." Profilen omtaler mot slutten hvordan Tønne gikk ned i lønn – "gikk glipp av godt over en million kroner i årlig lønn" – ved å gå inn i regjeringen. Og avslutter: "I og med at Røkke allerede hadde betalt Tønne godt, er det mulig at Tønne derfor ville nærme seg Røkkes pengebinge igjen".

Bildet som tegnes av Tore Tønne på denne helsiden blir overveiende negativt. Det kan tenkes at dette var den rådende oppfatning i pressekretser og i mange andre kretser på dette tidspunkt. Men sett i etterhånd er det grunn til å stille spørsmål om ikke holdningen til mann og sak var vel ensrettet.

Åpnet Aftenposten for motekspertise og alternative problemstillinger denne dagen og i dagene som fulgte?

Svaret blir nei.

Søndag 15. desember er Aftenpostens fokus på BA-HR, tittel: "BA-HR-bonus på en halv milliard". Tema er bonus og inntekter blant de profilerte advokater i BA-HR. Nå er søkelyset rettet mot blant annet Eckhoff selv og hans økonomi.

Tirsdag 17. desember har økonomiredaksjonen en sak om at "Tønne betaler tilbake Røkke-lån," samt at han trekker seg fra styret i Aker Kværner. Det gjentas med sitat fra Eckhoff at Tønne har hatt flere oppdrag for Røkke etter at han gikk inn i Kværner-styret og at Tønne hadde sendte fakturaer for mange andre oppdrag han har hatt.

Til grunn for de mange saker med spredte sitat og informasjoner fra Anders Eckhoff i BA-HR ligger flere samtaler med to av avisens journalister, samtaler som gikk over tre dager. Et samlet intervju kom ikke på trykk.

Onsdag 18. desember holdes avisens fokus på BA-HR med bred omtale av personalkonflikten i firmaet og en liten sak hvor Røkke "Beklager millionlånet".

Språket om saken sier sitt. Faktaboksen er kalt BA-HR-bråket, og i artikkelen om Røkke heter det "Bråket rundt Tønnes statlige etterlønn og Tønnes lån og andre økonomiske bindinger til Røkke har tært hardt på finansmannen."

Liksom Dagbladet denne dagen har en sidekommentar ved politisk redaktør, har Aftenpostens økonomiredaktør en sidekommentar til Tønnes pressekonferanse og allmenne forestilling dagen før. Kommentaren heter "Regissøren Røkke". Den starter slik: "Norge har verdens rikeste stat. Kjell Inge Røkke er Norges mektigste industrimann. Farvannet midt imellom er grumsete og farlig".

Mot slutten heter det: "Tore Tønne er ekstrem på den måten han har vandret mellom offentlig sektor og privat næringsliv, mellom staten og Kjell Inge Røkke. Han har lånt Røkke statlige penger, og Røkke ham private penger".

Det er velformulert og slående. Men det er klart insinuerende: Var det galt at Norway Seafoods fikk lån fra SND? Og var det Tønne personlig som gav dette lånet til Røkke? Kommentaren åpner for tolkninger av lite positiv type. Presisjinsnivået burde vært bedre.

Ny vinkel redigert bort

Fredag 20. desember har Aftenposten en artikkel kalt "Tønnes økonomi i utforbakke da han var politiker". Tittelen angir én vinkel. Brødteksten i artikkelen gir to perspektiver og kan tolkes på to måter: Det går fram at Tønnes privatøkonomi var anstrengt. Samtidig viser journalisten at det ikke finnes synlige spor av økonomiske bindinger til Kjell Inge Røkke mens Tore Tønne var statsråd.

Hva har skjedd her? Bildeteksten er en ledetråd, der heter det: "***Ingen lån.*** Det finnes ingen synlige spor i Tore Tønnes privatøkonomi som tyder på noen økonomiske bindinger til Kjell Inge Røkke mens han var statsråd, viser Aftenpostens undersøkelse".

Dette er en rest av den opprinnelige ingressen.

Journalist Roar Valderhaug hadde gjennomført et stykke selvstendig håndverk i sin gjennomgang av Tore Tønnes privatøkonomi gjennom offentlig tilgjengelige registre og dokumenter. Han har vært ganske nærgående, men presenterer i sin artikkel et funn: det var ingen spor av bindinger mellom helseministeren og konsernsjefen i løpet av regjeringstiden. Valderhaug hadde en selvstendig vri som kunne gi en litt annen versjon av saken omkring Tore Tønne.

Da saken ankom desken i Aftenposten, ble den lest av flere. Så ble den redigert. Det ble sagt på desken: "Vi bruker ikke 4000 tegn på noe en mann ikke har gjort".

Aftenposten kunne her faktisk brakt inn en nyhet, en selvstendig og annerledes vinklet sak – som faktisk var interessant ut fra de siste ukers medieomtale og ikke minst ut fra avisens eget sentrale fokus på forholdet mellom Tønne og Røkke. Journalisten dementerer i sin opprinnelige ingress den utbredte påstanden om korrupsjon. Men Aftenposten valgte å snu vinkelen tilbake til det sporet som alle mediene fulgte i saken – å gi en negativ framstilling av en av sakens hovedpersoner.

Man kan undres: Hva er det som gjør at aviser blir så like, at man tråkker i flokk med én oppfatning, én tolkning?

Aftenposten har så en leder lørdag 21. desember, skrevet før man var kjent med at Tore Tønne var savnet. Lederen er en kommentar til et leserbrev fra sjef for Økokrim, Einar Høgetveit, dagen før. Aftenposten viser her en langt mer moderat holdning på lederplass enn i lederen 6. desember. Man nevner ikke navn, det heter: "På en person som etterforskes i full offentlighet, faller det uunngåelig et skjær av mistanke, også om vi forsøker å huske at ingen skal betraktes som skyldig før han eller hun er domfelt." Lederen mener også at lederen for Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité burde "kanskje være spesielt varsom med uttalelser som antyder at en person er skyldig før han er tiltalt, enn si dømt".

Konklusjon

Aftenposten laget samlet sett en omfattende dekning av saken omkring Tore Tønne. Dekningen bærer preg av at det ikke ligger noen samlet plan bak. Avisen famler i starten, i mangel av Dagbladets skriftlige dokumentasjon. Det var naturlig.

Når man først kommer i gang, er det mye relevant og interessant å lese i avisen. Her er stort sett åpen kildebruk og etter hvert egne, muntlige og skriftlige kilder.

Men det er en svakhet at en rekke saker kjøres uten at Saken defineres for Aftenpostens lesere. Sakene blir på et vis litt innforstått med hva som er kjørt fram av kollegaen i Akersgaten, Dagbladet. Det er også rot i rekkefølgen.

Aftenposten kunne med sine ressurser lett ha ordnet kronologi og definisjoner for leserne. Avisen legger seg på den samme tolkning som andre, der Dagbladet leder an.

En interessant sak med nytt stoff om at det ikke var spor av økonomiske bånd mellom Tønne og Røkke i statsrådtiden, ble kraftig omredigert på desken. Det kan se ut som om det vanskelig for en journalist å få på trykk stoff som går motstrøms.

Alle medier ønsker å få Tore Tønnes versjon. Også Aftenposten tilbyr ham å kommentere sin sak i spaltene. Mediene har senere påpekt hvor problematisk det var at Tønne i liten grad ville benytte sin tilsvarsrett og gi sin versjon.

Men Aftenposten utnytter heller ikke en alternativ vinkel når den faktisk foreligger, faktisk i ferdigskrevet manus. Det mener vi er en unnlatelsessynd.

2.4 Dagens Næringsliv

Dagens Næringsliv (DN) framstår som en sentral avis i dekningen av Tore Tønne, med vekt på sakens næringslivs-relaterte sider. I DN er det interesse for saken fordi avisen allerede lenge har vært opptatt av forhold knyttet til Røkkes og BA-HRs virksomhet, herunder aktiviteter i Norway Seafoods og Kværner. Også Finance Credit-saken, der en BA-HR-advokat var involvert, gjør at DN fatter interesse for sakskomplekset.

I DNs tilfelle er det viktig å bemerke at saken er like mye en BA-HR-sak som en Tønne-sak. Særlig i den siste uken før Tønnes dødsfall fokuserer avisen mer på BA-HRs

virksomhet enn på Tore Tønne. Når den totale oversikt over oppslag i avisen gis, må dette derfor tas i betraktning. Det skal også bemerkes av DN hhv. 12. og 17. desember har to utgaver, der den senere utgaven av avisen tar opp i seg utvikling i saken som ikke er dekket i den tidligere utgaven. I denne rapporten tar vi utgangspunkt i de sene utgavene fra disse dagene.

DN begynner å dekke saken mandag 9. desember, med en leder. I alt har DN i perioden 9. – 21. desember følgende oppslag relatert til Tønne og/eller BA-HR:

- tre ledere,
- én ordinær kommentar og én kommentar under vignetten "Uten filter",
- fem førsteside-oppslag,
- én førsteside-henvisning,
- to karikatur-tegninger av Tønne, samt to andre karikatur-tegninger relatert til sakskomplekset,
- 23 nyhetsartikler.

På nyhetsplass dekkes saken seks dager over én side, fire dager over to sider og én dag over

Saken omtales hver dag i den nevnte perioden. Vi skal i det følgende kommentere særlig viktige sider ved DNs dekning. Hvert oppslag i avisen kommenteres ikke, men de som av forskjellige grunner fortjener spesiell omtale.

Ledere og kommentarer

Alle de tre lederne i DN tar det for gitt at Tore Tønne har oppført seg på kritikkverdig vis, men ingen av dem er utelukkende viet Tønne. Den første lederen, "*De vanskelige pengene*" (9. desember), handler generelt om problemet med pengebegjær i næringslivet og munner ut i en kritikk av advokatfirmaet BA-HR. Den andre, "*Effektiv rasering*" (16. desember), handler primært om BA-HR. Den tredje, "*Møte i døren*" (20. desember), handler om etterlønns- og pensjonsavtaler for norske politikere.

I "*De vanskelige pengene*" kontrasteres pengebegjær med godt rykte, og det vises til at Kjell Almskog og Tormod Hermansen har fått sine rykter svertet. I forlengelsen av dette sies det:

> "Men politisk engasjement er ingen beskyttelse mot pengebegjær. Det er tidligere helseminister Tore Tønne et bevis på. Det er forståelig at han ba om etterlønn da han forlot regjeringen uten noen jobb å gå til. Men det er overraskende at han ikke sendte pengene tilbake da han mottok halvannen million kroner i honorar for tjenester han gjorde Aker RGI-eier Kjell Inge Røkke de seks første ukene etter han gikk ut av regjeringen. Det spiller ikke store rollen for hans rykte at han gjør det etter å ha preget avisenes førstesider."

I "*Effektiv rasering*" legges det vekt på at Tønne sammen med advokatene Ernst Ravnaas og Anders Eckhoff har bidratt til å rasere BA-HRs renommé. I lederen heter det bl.a.: "*Tønne har prestert å heve en såkalt 'ventelønn' han ikke hadde krav på etter at han gikk av som statsråd. Det kalles grådighet og juks. Noen vil bruke sterkere ord.*" Deretter behandles Tønnes nære bånd til Kjell Inge Røkke, før den direkte Tønne-relaterte delen av lederen avsluttes med: "*At BA-HR medvirket til å holde Tønnes navn skjult ved å sende fingerte fakturaer til Aker RGI, gjør idiotiet nesten perfekt.*"

I "*Møte i døren*" er Tønne bare nevnt som eksempel på misbruk av de etterlønns- og pensjonsordninger for politikere som Stortinget har vedtatt: "*Det er ikke bare tidligere helseminister Tore Tønne som har misbrukt denne ordningen*", sies det.

Det mest påfallende med lederne er nok den gjennomgående klare stillingtaken til Tønnes handlemåte. Det tas for gitt at han har framvist grådighet. I likhet med Dagbladets

kommentarer kan man spørre om det på dette tidspunkt i saken var tilstrekkelig grunnlag for å trekke slike bastante og sterkt personkarakteriserende konklusjoner. Samtidig er lederartiklene preget av et ønske om å la Tore Tønnes økonomiske forhold belyse en *større* virkelighet. Det er ikke Tønne som enkeltperson man er ute etter å "ta", men problemer knyttet til næringslivsaktører som synes å få urimelige fordeler, advokater som mister tillit, og politikere som bevilger seg selv goder som ikke er tilgjengelige for den øvrige befolkning. Disse lederne reiser et interessant presseetisk spørsmål: Skaper dette mer eller mindre unødig belastning for den som omtales? Tilsynelatende er belastningen mindre, siden hovedfokus ikke er på den aktuelle enkeltpersonen, men snarere på større sammenhenger og en hel rad aktører. På den annen side assosieres man automatisk med andres handlinger. Dersom det disse andre har gjort – eller selve problemkompleksét som sådan – er problematisk, er man *ipso facto* selv involvert i noe problematisk. Gjennom de tre lederartiklene knyttes således Tønnes navn til grådighet og mangel på klokskap blant næringslivsledere, ødelagt tillit til et advokatfirma og misbruk av etterlønnsordninger for politikere.

De to kommentarartiklene i DN, 18. og 21. desember, er lite personkarakteriserende i forhold til Tønne, om enn den første av dem (*"Røkkes vannglass"*, 18. desember) er meget skarp og ironiserende overfor Kjell Inge Røkke og indirekte ironiserende overfor den måten Røkke karakteriserer Tøre Tønne som en "hedersmann" på.

Reportasjer

Forholdene rundt Tore Tønne omtales rutinemessig som "*Tønne-saken*" og "*Tore Tønne-saken*" i DN. Dette er påfallende fordi DNs vinkling i like stor grad er rettet mot BA-HR og Aker RGI-systemet. (Karl-R. Strømmen skriver da også i sin kommentar-artikkel 18. desember om *"... Tønne-saken som også kunne het (sic) BA-HR-saken eller Røkke-sak for n'te gang ..."*)

Utover dette er DN i hovedsak saksorientert i sin dekning, med få personkarakteristikker på nyhetsplass. Hovedvekten ligger på DNs egen journalistikk knyttet til advokatfirmaet BA-HR. Avisen bruker mye av sin spalteplass på å påvise det nettverk av kontakter som eksisterer mellom og rundt Kjell Inge Røkke og BA-HR, samt å gjengi diskusjonen om Tønnes habilitet i Kværners styre. Bare i mindre grad skrives det om etterlønnsforholdet.

Tønne selv kommer til orde ved et par anledninger i DN. Journalist Kristin Gyldenskog har flere samtaler med ham, både pr. telefon og i personlig møte. Selv om han er tilbakeholden og ved ingen anledning gir noe fullverdig intervju, får hun nok uttalelser fra ham til å lage et eget oppslag 10. desember om bakgrunnen for hans lån hos Kjell Inge Røkke, med tittelen "*I pengeskvis*". Dette framstår som et saklig intervju, der Tønne får anledning til å kommentere de beskyldninger som er rettet mot ham.

18. desember er det igjen gjengitt uttalelser fra Tønne, dog ikke i form av intervju. Gyldenskog har vært i Drammen hos Tønne, men har ikke fått noe intervju. Saken omtales slik i DN: "*Mens styret i Aker Kværner var samlet til oppvaskmøte, var eks-styremedlem Tore Tønne hjemme i villaen i Drammen. Han er kledt i skigenser og åpner døra når DN ringer på. Noe intervju vil han ikke gi så lenge Økokrim etterforsker alle sider ved saken, og bilde er ikke på tale. Inne i gangen gir Tønne likevel noen kommentarer: –Lånet til Røkke ble innfridd mandag. Hele tiden var tanken at lånet skulle være midlertidig, til jeg fikk nok inntjening i Tønne Consult, opplyser han.*" Senere i reportasjen sier han, i forbindelse med inntektene fra arbeid for Kjell Inge Røkke: *"–Ja, jeg er i en helt annen økonomisk situasjon nå."*

I likhet med andre medier bruker DN uttalelser fra eksperter for å belyse saken ytterligere. 12. desember gjengis et intervju med professor i skatterett Ole Gjems-Onstad med

tittelen "*En veldig stygg sak*" (satt i anf.tegn). Saken handler primært om Tønnes bånd til Røkke, men også etterlønnssaken er nevnt. Det er her ikke vist til noen som har en annen oppfatning av saken, utover Statsministerens kontor. Videre viser DN til jusprofessor Eivind Smith i sitt oppslag 16. desember. Smith antyder at vedtak i Kværners styre kan være ugyldige, all den tid de saker der Røkke har vært inhabil (og Tønne dermed har ledet styrets arbeid), er saker der også Tønne kan ha vært inhabil, uten at styrets øvrige medlemmer har hatt grunnlag for å gjøre seg opp en mening om det. I dette oppslaget er også førsteamanuensis Kristin Normann Aarum sitert, med støtte til Smiths påstander.

Vurdert under ett framstår DNs reportasjer som saksorienterte. Med unntak av Kjell Inge Røkkes uttalelser er det riktignok ikke gjengitt noen aktiv støtte til Tønne. Men DN gir på nyhetsplass generelt et inntrykk av å være ute etter å gi en balansert, om enn kritisk framstilling av saksforholdet.

Førstesider

Mens DNs dekning primært handler om advokatfirmaet BA-HR og diverse saker relatert til dem – med saken om Tore Tønne som bare én (om enn den journalistisk sett viktigste) av disse – er flere av førstesideoppslagene knyttet til Tønnes navn og person.

10. desember er fokus på BA-HRs mistanke om lekkasjer i forbindelse med Dagbladets skriverier om Tore Tønne. Her er det bilde av Anders Eckhoff, og Tønne er ikke nevnt i tittelen.

16. desember er tittelen "*Avhørt av Økokrim: Tønne er siktet*", men det er bilde av Røkke, ikke av Tønne.

17. desember er tittelen: "*Folketrygdfondet krever opprydding etter Røkke-lån: Vil ha Tønne ut av Kværner*". Det er et stort bilde av en alvorstynget Tønne.

18. desember er tittelen "*Betalte Røkke-lån med Røkke-lønn*". Det er igjen stort bilde av Tønne på førstesiden, denne gang med et noe mindre alvorstynget utseende. (Vi minner om at det med svært få unntak er arkivbilder som benyttes i hele perioden.)

19. desember er tittelen: "*Er 1,5 mill. betalt til Tønne? Han maser*", ved siden av et bilde av BA-HR-advokat Øyvind Eriksen som snakker i telefonen.

Førstesideoppslagene følger hovedsakelig DNs egen journalistiske utvikling i saken. Både 16. og 17. desember kan riktignok oppslagene gi inntrykk av å ha kommet noe sent, journalistisk sett: 16. desember hadde det allerede vært kjent i flere dager at Tønne var siktet, og om kvelden 16. desember blir det kjent at Tønne trekker seg fra styret, hvilket gjør førstesideoppslaget dagen etter noe utdatert. (En senere utgave av avisen 17. desember retter opp dette inne i avisen.)

Oppslaget 19. desember gjengir teksten i en intern e-post hos BA-HR. E-postens tekst spiller minimal rolle i artikkelen som saken viser til, og det dreier seg altså om en intern korrespondanse der Tønnes syn gjengis av andre, ikke av ham selv. Både i seg selv, men også gitt det store antallet oppslag DN allerede har hatt om saken denne uken, framstår denne førstesiden som meget sterk og rammende. Den gir et inntrykk av en sak med stadig nye avsløringer, der avsløringen 19. desember utgjør et toppunkt: hovedpersonen er nettopp så grådig og pengekjær som tidligere kommentarer og oppslag har antydet. Det skal også nevnes at "avsløringen" om denne e-posten slett ikke utgjorde noen ny sak; e-posten var allerede blitt nevnt i Dagsrevyens og Kveldsnytts oppslag 16. desember, uten at det der var gjort noe hovedpoeng ut av den der. Utvalget finner dette oppslaget unødvendig og urimelig.

Konklusjon

DN framstår i hovedsak som mindre personfokusert enn de andre nyhetsledende mediene. Det er først og fremst på lederplass at Tønne utsettes for karakteristikker og antydninger som man kan påstå det ikke var grunnlag for i saken. Et unntak fra DNs i hovedsak saklige profil på nyhetsplass framstår imidlertid siste uke: Saken får førstesideoppslag fire dager på rad, og det siste av disse oppslagene gjengir en intern e-post fra BA-HR på en for Tønne svært rammende måte, uten at det er grunnlag for dette førstesideoppslaget i tekstens hovedinnhold inne i avisen. Ellers framstår avisens gjentatte bruk av begrepet "Tønne-saken" som unødig og faktisk lite dekkende gitt avisens generelle vektlegging av forholdene rundt BA-HR og Kværner.

2.5 VG

I "kampen mellom tabloidavisene" er dette åpenbart Dagbladets sak, ikke VGs. VG holder i det hele tatt en lav profil gjennom første halvannen uke. Avisen kommer deretter med en del egne vinklinger. Helhetsinntrykket er likevel at avisen ikke prioriterer saken høyt. Dette vises gjennom det faktum at avisen ikke har en eneste førsteside (verken oppslag eller henvisning) viet Tore Tønne før hans død.

VG dekker saken hver dag i perioden 14. til 19. desember; før dette dekkes den bare sporadisk. Avisen har gjennom hele perioden i alt:

- tre ledere + en "kort-leder" (ni linjer, under hovedleder)
- én kommentarartikkel
- tre notiser
- sju nyhetsartikler

På nyhetsplass dekkes saken tre dager over én side og tre dager over to sider. Bare én av lederne kan sies å dreie seg direkte om Tore Tønne; de to øvrige, samt kommentarartikkelen og kort-lederen, er hovedsakelig viet mer generelle problemstillinger, samt advokatfirmaet BA-HR. Den siste lederen, om etterlønnsordninger (18. desember), nevner ikke Tønne i det hele tatt.

Det skal også nevnes at VG bringer det antakelig siste lengre intervjuet med Tønne, 17. desember. Her uttaler Tønne seg til VG via mobiltelefon om sin avgjørelse om å trekke seg fra Kværner-styret. Intervjuet er gjort ca. 22.30, etter at Tønne har sett NRKs Redaksjon EN i Oslo og deretter kjørt hjem til Drammen. (Etter dette gjengir Dagens Næringsliv en kortere samtale med ham i avisen 18. desember.)

Ledere og kommentarer

Det er ofte blitt påpekt, både i forbindelse med denne og lignende saker, at man trenger mangfold i pressen – at ikke alle medier skal velge samme vinkling. Noe av vitsen med å ha et mangfold av mediekanaler, er nettopp at det skal kunne foregå en reell debatt mediene i mellom, og at leserne skal gis ulike måter å forstå saker på. Også av denne grunn er det viktig å se hvordan VG, Dagbladets hovedkonkurrent, velger å vinkle forholdene rundt Tore Tønne.

I tråd med sin tidligere linje om ikke å gå hardt ut mot politikeres etterlønnsordninger, har VG i sin leder 8. desember, "*Uklok Tønne*", en noe annen inngang til saken enn Dagbladet. Det heter blant annet: *"Vi skal ikke være bastante i forhold til om det er grådighet eller feil forståelse av regelverket som ligger bak Tønnes søknad om tre måneders etterlønn . . Uavhengig av utfallet av Tønne-saken vil vi advare mot at den etterfølges av en lettvint populistisk debatt om politikernes lønns- og arbeidsforhold."* I lederen er også Tønnes syn på etterlønnssaken gjengitt. På denne måten framstår lederen med en alternativ vinkling i forhold til Dagbladets, selv om lederartikkelen er kritisk i sin tittel og også krever at Tønne må legge alle kort på bordet.

Lederne og kommenten i VG holder igjen i forhold til personkarakteristikker av Tore Tønne. Her skiller de seg markant fra så vel Dagbladet som Dagens Næringsliv og Aftenposten. Tønne karakteriseres som "uklok" i etterlønnsspørsmålet, og det sies at "ikke minst eks-statsråd Tore Tønne" bør lytte til Eva Jolys advarsel om at Norge "har et problem". Påstander om grådighet, eller antydninger om korrupsjon knyttet direkte til Tønnes navn, er fraværende.

Utvalget mener selvsagt ikke, ved å påpeke dette, at enhver negativ personkarakteristikk er upassende. Det er imidlertid verdt å merke seg at de meget alvorlige spørsmål det her er snakk om, *kan* påtales og kritiseres – i til dels sterke ordelag – uten at det trekkes bastante konklusjoner om at enkeltpersoner har tilhørt en "grådighetskultur", drevet med "juks", osv. på et i realiteten svært tidlig stadium i saken. VGs formuleringer på leder- og kommentarplass er et eksempel på dette.

Nyheter

VGs reportasjer på nyhetsplass er stort sett nøkterne, med unntak av oppslaget 14. desember som framstår som ensidig fordømmende av Tore Tønne. Her brukes fire autoriteter som i VGs framstilling "refser" eller ser meget kritisk på Tore Tønne (Harald Stabell, Henning Jakhelln, Jens Stoltenberg og Inge Lønning). Denne dagen brukes dessuten formuleringen *"avsløringen av Tønnes dobbeltlønn"*, som man også – sett fra Tønnes ståsted – kan mene er tendensiøs. I forhold til hva som allerede har stått i andre aviser, er dette imidlertid ikke spesielt sterkt eller fordømmende. Viktigere er det at avisen i denne artikkelen, i samtale med Harald Stabell, videreformidler strafferammen for det Tore Tønne kan bli tiltalt for. Siden "grovt bedrageri" er en mulighet, ifølge Stabell, snakkes det om fengsel i opptil seks år. Det er grunn til å spørre om dette er en saklig måte å informere leserne på. Ved å sitere høyest mulige straff for en forbrytelse det ennå er høyst usikkert om hovedpersonen i saken vil bli tiltalt for, skapes et unødig inntrykk av dramatikk og alvorlighet.

Utover dette kan utvalget ikke se at VGs reportasjer er spesielt ensidige, den ene eller andre veien. Oppsummeringene av saken (en "faktaboks" og en kronologisk oversikt) er også jevnt over nøkterne og etterrettelige.

Det skal nevnes at VG i artikkelen 19. desember – den siste før Tønnes død – trer inn i hans "private sfære" ved å vise bilde av en av Tønnes hytter, samt gi en oppsummering av hans private økonomi. Bildebruken er kommentert et annet sted i denne rapporten. Artikkelen i seg selv kan ikke sies å være negativ for Tønnes sak, tvert om, og den framstår heller ikke som unødig påtrengende eller privat.

Vignetter

At også VG velger å bruke vignetter knyttet til Tønnes etternavn, er neppe overraskende – det gjør også de andre mediene. Noe mer påfallende er det at avisen velger å bruke den mer

tabloide "Tønne-bråket" som vignett til sine artikler f.o.m. 15. desember t.o.m. 19. desember. Her vises det ellers til utvalgets vurderinger i kapitlet om begrepet "Tønne-saken".

Konklusjon

VG er ikke en nyhetsledende avis i denne saken. Om avisen nedtoner saken fordi andre er kommet først og de selv ikke klarer å grave fram mye nytt, eller fordi avisen mener saken er feildimensjonert hos andre, kan ikke dette utvalget fastslå. Når saken etter hvert likevel får spalteplass i VG, skjer det på en måte som er kritisk og undersøkende, og som samtidig framstår som relativt balansert. Avisen unngår sterkt negative personkarakteristikker på kommentarplass. Oppslaget 14. desember framstår som det mest ensidige i sakens gang, med opplysninger om strafferamme som man naturlig kan spørre om relevansen av på sakens daværende stadium.

2.6 NRK Fjernsynet

NRK Fjernsynet dekker saken fra 5. desember, samme dag som Dagbladet slår opp at Tore Tønne kan ha fått dobbel lønn. Men først fra 13. desember, etter at det blir kjent at Økokrim etterforsker Tore Tønne, blir dekningen mer regelmessig. Etter 17. desember har NRK ikke flere innslag i saken før det blir meldt 21. desember at Tønne er savnet.

I alt har Dagsrevyen sju innslag; ved fem av disse anledningene er saken "headline" (dvs. framhevet først i sendingen), og ved to av anledningene er saken første sak i sendingen. Kveldsnytt har tre innslag om saken; ved én anledning er den første sak i sendingen. Redaksjon EN har én debatt om saken. Saken nevnes også i enkelte øvrige nyhetssendinger i fjernsynet.

De fleste av NRK Fjernsynets oppslag gjengir innholdet i saken, basert på avisenes dekning, kombinert med intervjuer med forskjellige personer som er involvert i – eller har meninger om – sakens innhold. Selv om flere av disse oppslagene framstår som ensidige i sin negative fokusering mot Tønne og BA-HR, framstår de i hovedsak ikke som aggressive. Likevel er det tre sider ved NRK Fjernsynets dekning som fortjener kritisk kommentar i denne rapporten. Foruten disse vil vi også kommentere intervjuene med Tønne fra 5. desember, siden dette er en av de få anledninger i sakens gang hvor Tønne selv uttaler seg.

Intervju med Tønne

5. desember gjengis to intervjuer med Tore Tønne; ett direkte-intervju under Dagsrevyen, og ett som er tatt opp utenfor Dagsrevy-studio. Det sistnevnte brukes i Kveldsnytt, og det gjengis også fra dette senere under sakens gang.

Intervjuet med Tønne på Dagsrevyen framstår som ryddig og klargjørende. Etter det utvalget har fått vite fra Tønnes familie, hadde Tønne insistert på at intet personlig, slik som familiens reaksjon, skulle diskuteres. Dette respekteres av programlederne i studio. Tønne redegjør for sin tolkning av etterlønnen og gjør det klart at han ikke visste om at han skulle få noe honorar for Kværner-jobben oktober/november 2001.

Også det andre intervjuet, foretatt utenfor studio samme dag, framstår som ryddig fra begge parters side. Intervjueren stiller kritiske spørsmål om Kværner/BA-HR-honoraret, og intervjuet framstår som mer pågående enn Dagsrevy-intervjuet.

I begge intervjuene er den kritiske vinklingen legitim, gitt oppslagene i Dagbladet, og Tønnes svar er klargjørende. Det sies fra reporteren i Kveldsnytt-oppsummeringen samme kveld at Tønne selv regner med at media nå er ferdig med saken, men at han selv vil slite med den lenge.

Unøyaktig språkføring

Oppsummerende omtaler av saken framstår ved flere anledninger som unøyaktige. Gitt de til dels alvorlige anklagene Tønne var utsatt for, er det verdt å fokusere nærmere på dette.

I Kveldsnytt samme kveld som Tønne har uttalt seg, dvs. 5. desember, heter det at "*Sanninga er at Tønne var i full jobb for Kværner frå fyrste dag.*" Dette kan skape et inntrykk av Tønnes engasjement i Kværner-saken som ordinær, inntektsbringende jobb, og at dette endog er et ubestridelig faktum.

I et Dagsrevy-oppslag dagen etter, som omtaler Ågot Valles kritikk av Tønne, sies det at "*Tønne fikk penger fra staten samtidig som han tjente penger som rådgiver.*" I samme oppslag sies det: "*Tore Tønne fikk etterlønn fra staten i tre måneder etter at regjeringen Stoltenberg gikk av. Men samtidig fikk han 1,5 milliarder (sic) kroner i honorar for å hjelpe til med sammenslåingen av Aker Maritime og Kværner. Og dermed brøt han reglene ...*" Tønnes egen tolkning er ikke nevnt, og uttrykket "samtidig" er ikke modifisert. I studio rettes imidlertid utsagnet om at han fikk 1,5 milliarder kroner til det korrekte tallet – 1,5 millioner.

I flere senere oppslag (10., 13. og 14. desember) gjengis uttalelser om etterlønnen som ligner på de foregående, dvs. at det skapes inntrykk av at Tønne mottok etterlønn samtidig med at han hevet honorar for arbeidet med Kværner-saken. Flere ganger sies det uten omsvøp at "dette var i strid med regelverket", selv om Øyvind Østang ved Statsministerens kontor i intervju med NRK Fjernsynet 6. desember har sagt at det her var åpent for flere tolkninger.

I innslaget 14. desember, der saken er "headline" og andre sak i Dagsrevyen, sies det at Tønne risikerer seks års fengsel hvis Økokrim finner grunn til å gå videre med saken. Det samme ble fremhevet av VG denne dagen.

Dette innslaget kommer dagen etter at etterforskningen av Tønne er blitt kjent. Det gjøres klart i innslaget at etterforskningen ikke er kommet langt nok til at det er mulig å si om Tønne faktisk har gjort noe galt. Det er grunn til å spørre om opplysninger om maksimalstraff for forhold som bare er under etterforskning, uten at det er reist tiltale, tilfredsstiller krav til nøyaktighet og omtanke, Videre er det grunn til å påpeke at det, tross alt, på intet tidspunkt var sannsynlig at Tønne ville få noe i nærheten av en slik straff for de forhold som var under etterforskning. Og det var altså stadig uklart om det i det hele tatt ville bli reist tiltale.

Det er slett ikke enestående for denne saken at maksimal strafferamme legges til grunn for omtale av mennesker som er under etterforskning. Det er viktig å spørre – ikke bare i forbindelse med omtalen av Tore Tønne, men generelt – om dette er en type informasjon som faktisk gir publikum relevant og god informasjon.

Hva angår hovedfokus under siste uke av saken, nemlig forholdet til Kværner-styret (som er gjenstand for oppslag 16. og 17. desember), framstår utsagnene fra NRK Fjernsynets reportere jevnt over som etterrettelige, nøyaktige og balanserte.

Redaksjon EN

NRK har én Redaksjon EN-sending tilegnet saken, 16. desember. Viggo Johansen leder denne sendingen. Han starter med å spørre om makt er til salgs, om grådighet, dekkoperasjoner og korrupsjon er noe som preger toppen i norsk samfunnsliv. Det sies at dette er spørsmål som følger i kjølvannet av avsløringene av Tore Tønnes økonomiske forhold. Det heter i den umiddelbare fortsettelsen av denne innledningen at Tønne jobbet for Kjell Inge Røkke samtidig som han mottok etterlønn fra staten.

Deltakere i debatten er sjefredaktør i Dagens Næringsliv Amund Djuve, jusprofessor Eivind Smith, politisk redaktør i Dagbladet Thor Gjermund Eriksen, advokat Ingjald Ørbeck Sørheim, assisterende spesialrådgiver i Justisdepartementet Anne-Mette Dyrnes og Advokatforeningens Helge Aarseth. Vi skal her ikke kommentere hva den enkelte deltaker sier i debatten. Men det må bemerkes at Johansen *ikke* har kritiske motspørsmål til de mest rammende kommentarene (fra særlig Djuve og Eriksen) mot Tønne, Røkke og BA-HR. En alternativ forståelse av saken, som både Tore Tønne og andre har hevdet, synes å være journalistisk uinteressant.

Eivind Smith understreker ganske tidlig i samtalen at han ikke har grunnlag for å vite om det er snakk om korrupsjon i denne saken, og han føyer til at man nå går etter en enkeltperson uten å kunne vite om han faktisk har gjort noe straffbart. Smith sier, på direkte spørsmål, at det i denne saken er grunnlag for å snakke om "kameraderi", men om det er noe mer – og Smith bruker selv ordet korrupsjon – vet han ikke. Noe senere sier Johansen, med åpenbar referanse til sin egen innledning og Smiths utsagn: "*Begrepet korrupsjon er brukt her nå.*" Slik ledes debatten inn (igjen) på korrupsjon som problem, og det kan gis inntrykk av at noen faktisk har ment at den såkalte Tønne-saken er en korrupsjonssak.

Hovedspørsmålet seerne inviteres til å svare på i sendingen, har også med korrupsjon å gjøre: "*Tror du det foregår korrupsjon i Norge?*"

Det sies litt før midten av sendingen at Tønne, Røkke og BA-HR er invitert til å delta i debatten, men at de har takket nei. Det sies ikke noe om Tønnes begrunnelse, nemlig at han ikke vil uttale seg så lenge han er under etterforskning. Eriksen plukker opp poenget med den manglende deltakelsen senere i sendingen, idet han sier at det er et mønster i denne saken: at ingenting er innrømmet, "ikke et komma", før dokumentasjon er lagt på bordet. Heller ikke når dette sies, opplyses det fra programleder om grunnen til at Tønne har sagt nei til å stille opp. (Tønne hadde flere ganger vært i kontakt med NRK i dagene før programmet, og først samme dag bestemmer han seg endelig for ikke å stille opp.)

Rett før sendingen har redaksjonen mottatt en faks som overraskende forteller at Tønne trekker seg fra Kværners styre. Denne refereres av programleder i løpet av sendingen.

Sendingen avsluttes med at programlederen overlater til seerne å avgjøre om det er korrupsjon, kameraderi, dekkoperasjoner eller grådighet og dårlig skjønn som er det rette begrepet å bruke, underforstått om denne saken og om det problemkompleks som er diskutert i programmet.

Selv om det stadig tas forbehold fra flere av deltakernes side om at de ikke vet om denne saken er et eksempel på korrupsjon, framstår debatten i sin helhet som en korrupsjonsdebatt som er meget kritisk mot Tore Tønne så vel som BA-HR. De forbehold som deltakerne tar, følges ikke opp av programlederen i hans omtale av sakskomplekset. Den unøyaktige påstanden om at Tønne jobbet *for Røkke* i ukene etter at han gikk av som statsråd, og at han *samtidig* mottok etterlønn fra staten, framsatt av programlederen, korrigeres ikke. At det var en påstått feil opplysning om datering i BA-HRs interne notat som skapte forvirring om Tønnes lån, framkommer heller ikke klart i løpet av diskusjonen. Og korrupsjon er altså et gjennomgangstema i debatten og grunnlaget for spørsmålet som publikum bes svare på pr. telefon. (94% svarer at de mener det ofte forekommer korrupsjon i Norge.) Siden anklagene

mot Tore Tønne så åpenbart er *utgangspunktet* for samtalen, veves dermed "Tønne" og "korrupsjon" sammen.

Bildebruk

To ganger gjengis levende bilder av en NRK-reporter som ringer på hjemme hos Tønne i Drammen, uten at det åpnes opp. I det første innslaget (14. desember) omtales huset forøvrig som "villa", noe som muligens kan oppfattes som et verdiladet ord i denne sammenheng. Kort etter samme dag gjengis et intervju med Harald Stabell. Dette er tatt opp utenfor Oslo, men bakgrunnen er så lik den man så ved Tønnes hus, at den faktisk gir inntrykk av at intervjuet er gjort der. Dette er neppe gjort bevisst, men utvalget har fått bekreftet at flere oppfattet innslaget slik. Ved den andre anledningen ser vi at reporteren ringer på og venter på at døren skal åpnes.

Bilder og filming fra den private sfære, av hus og hjem, kan oppleves som dramatisk og sterkt av de involverte. For familien som bor i huset kan både selve det private besøket og det påfølgende oppslaget føles som påtrengende og belastende. For hovedpersonen selv kan det være særlig belastende at ikke bare han selv, men også familien på denne måten blir trukket inn; hovedpersonen føler seg ansvarlig for dette.

I dette tilfellet vet man på forhånd at Tønne ikke ønsker å uttale seg. Hvorfor oppsøker man boligen da? Trolig først og fremst fordi fjernsynet og avisene trenger bilder. Hvis det i tillegg ligger en demonstrasjon av journalistisk pågangsmot og ureddhet i dette, så er det upassende. Slike bilder er ikke nødvendige for en kritisk dekning av saken.

Vi kan ikke si at man aldri skal ta bilder av boliger i sammenheng med kritisk journalistikk. I dette tilfellet var boligen også kontoradressen til Tønne Consult. I andre tilfeller kan boligen i seg selv vise relevante sider ved saken. Det vi kan si, er at å oppsøke boligen *i dette tilfellet* neppe var tilstrekkelig begrunnet og betydningsfullt i forhold til belastningene man påførte familien. – Både for seerne og for Tønne-familien framstår dette som et hjemme-besøk og ikke et kontorbesøk.

BA-HRs interne e-post

NRK er ikke på noe tidspunkt nyhetsledende i saken. Imidlertid er det NRK Fjernsynet som, i forbindelse med et intervju med advokat Thor Erik Johansen i Dagsrevyen 16. desember (gjentatt i Kveldsnytt samme kveld), for første gang viser den interne e-posten i BA-HR datert 24. oktober, der Tønne tilsynelatende "maser" på sitt honorar. Johansen framhever dette som viktig, men først og fremst som grunnlag for at BA-HR-direktør Kari Breirem hadde grunn til å fatte mistanke om uriktig forretningsførsel i firmaet – altså ikke som grunnlag for påstander om Tønnes motiver eller handlemåte. I oppslaget ellers gjøres det ikke noe poeng av denne e-posten. Siden BA-HR var tilbakeholdne med å uttale seg, var det antakelig vanskelig for NRK å få bekreftet om Tønne selv faktisk hadde "mast".

Konklusjon

De viktigste ankepunkter mot NRK Fjernsynets dekning må være: (1) den mer eller mindre eksplisitte koblingen mellom Tønne og korrupsjon i Redaksjon EN-programmet – samtidig som det ikke blir gjort klart hvorfor Tønne ikke deltok, og (2) den unøyaktige språkbruken

hver gang saken oppsummeres, særlig tidlig i sakens gang. På disse måtene gis en framstilling av Tønnes sak som ikke er preget av den nødvendige omtanke for den som omtales, og som ikke er dekkende.

2.7 TV 2

TV 2 har en relativt sporadisk dekning av den såkalte Tønne-saken. Det er i alt 11 innslag om saken, fordelt på tre morgensendinger (mellom 06.30 og 07.30), Nyhetstimen kl. 18.30 og Nyhetene kl. 21.00. De fleste innslagene, i alt sju, finner sted i sendingen som starter 18.30. Første innslag er 5. desember; det siste før Tønnes død 17. desember. Ved én anledning er saken dekket over to påfølgende innslag i 18.30-sendingen (6. desember); dette "dobbelt-innslaget" er imidlertid her behandlet som ett sammenhengende oppslag. Kun én gang (13. desember) er saken med i kanalens hovedsending kl. 21.00.

TV 2 har ett intervju med Tønne. Dette er gjort i vandrehallen på Stortinget 6. desember, etter at Tønne har vært hos Stortingspresidenten, og er gjengitt i 18:30-sendingen. Ved siden av de to gjengitte intervjuene i NRK Fjernsynet 5. desember, er dette Tønnes eneste fjernsynsopptreden i løpet av de to og en halv ukene saken varer.

Det er forøvrig ingen studiodebatter eller debattprogrammer tilegnet saken på TV 2 forut for Tønnes død.

TV 2 har i tillegg til Tønne-intervjuet 6. desember et eget oppslag om Harald Arnkværn som skal være advokat for BA-HR (12. desember), samt egne intervjuer med Erling Grimstad, Jens Stoltenberg og Ågot Valle. Utover dette baserer TV 2 seg på stoff fra andre kilder og fra Røkkes åpne møter med pressen 16. og 17. desember.

To ganger er saken førstesak i 18.30-sendingen. Én gang er saken førstesak i en morgensending. Utvalget har ikke oversikt over hvorvidt og evt. hvor ofte saken blir nevnt som "headline" (dvs. fremhevet først i sendingen).

TV 2 viser ved to anledninger bilde av Tønne-familiens hus i Drammen, men uten at det vises forsøk på å komme inn eller kontakte familien.

Unøyaktig språkføring

I likhet med hva som er tilfelle med NRK Fjernsynets sendinger, ønsker vi å kommentere de ord og vendinger som brukes når saken omtales i TV 2.

Samtidig som kanalen ikke lager skandaløse vinklinger ved sine ordvalg eller sin bildelegging, er det tydelig at man vil framheve den mulige dobbeltlønnen som sentral i saken. Resultatet av dette er utsagn som det ikke synes å være dekning for, ved minst fem anledninger:

- 5. desember (18.30) sies det at "*Tore Tønne gikk rett fra jobben som statsråd til en ny og godt betalt jobb*".
- 6. desember (morgensendingen) heter det at Tore Tønne fikk etterlønn etter at han gikk av som statsråd "*selv om eks-statsråden begynte rett i en meget godt betalt jobb*".
- 6. desember (18.30) blir det sagt at "*Tønne hadde ikke rett til etterlønn fordi han begynte som rådgiver for Kjell Inge Røkke i striden om Kværner*".

- 13. desember (18.30) heter det at Tore Tønne "*bare timer etter at han ga fra seg nøkkelen til statsrådskontoret, var [...] på lønningslista til Kjell Inge Røkke*" (denne formuleringen gjentas i 21.00-sendingen).
- 16. desember (morgensendingen) brukes en formulering som er så å si lik formuleringen 13. desember, om at Tore Tønne var på lønningslisten til Kjell Inge Røkke rett etter at han gikk av som statsråd.

Både juridisk og etisk er det viktig for Tore Tønnes versjon av saken at han ikke jobbet ordinært i noen høyt betalt jobb etter at han gikk av som statsråd, at det er tvil om tolkningen av etterlønnsreglene, og at han ikke var på Kjell Inge Røkkes lønningsliste i de omtalte ukene etter at regjeringen Stoltenberg gikk av. De uimotsagte og unyanserte formuleringene i TV 2s sendinger gir imidlertid et annet inntrykk og gjør ingenting for å bibringe Tønnes syn på saken.

Konklusjon

TV 2s dekning gir i seg selv ikke grunnlag for noen bred vurdering, siden den er relativt tilbakeholden og sporadisk. Den unøyaktige språkbruken i beskrivelsen av etterlønnen bør imidlertid påtales. I saker med så negativt fokus på en enkeltperson, må man forvente større nøyaktighet i måten saken omtales på. Det er viktig å få fram relevante nyanser. Utover å bringe intervjuet med Tønne selv, gjør TV 2 lite eller ingenting for å nyansere etterlønns-spørsmålet. I sakens øvrige fasetter kan imidlertid utvalget ikke se at TV 2 gjør seg skyld i alvorlige unøyaktigheter eller feil. Stort sett viderebringer kanalen utsagn og nyhetsmeldinger fra andre kilder.

Det skal også bemerkes at saken ikke synes høyt prioritert av TV 2. Kanalens viktige nyhetssending kl. 21 omtaler saken bare én gang. Slik skapes det et inntrykk av at kanalen ikke anser dette for å være en like stor sak som i særdeleshet Dagbladet, men også andre nyhetsmedier, har framstilt det som. Dette minner for øvrig om Finansavisen – et annet medium (riktignok ikke direkte omtalt i denne rapporten) som man kunne forvente stor dekning fra i en slik sak, men som beslutter å holde en relativt lav profil i saken.

2.8 NRK Radio

NRK Radio har mange innslag i saken omkring Tore Tønne, BA-HR og Kværner fordelt på ni dager i perioden mellom 5. og 20. desember.

5. desember	17 meldinger fordelt på hele dagen Innslag/Sak kl 0730, 0830, 1730
6. desember	6 meldinger fordelt på hele dagen Innslag/Sak kl 1730
10. desember	12 meldinger fordelt på hele dagen
11. desember	1 melding i løpet av dagen
12. desember	7 meldinger fordelt på hele dagen
13. desember	10 meldinger fordelt på hele dagen 1 innslag/Sak kl 1730
14. desember	8 meldinger fordelt på hele dagen 1 innslag/Sak kl 0730

16. desember 19 meldinger fordelt på hele dagen
1 innslag/Sak kl 0630, 0730, 0830, 1230
17. desember 14 meldinger fordelt på hele dagen
1 Innslag/Sak kl 0630, 0730, 0830, 1230, 1730

I alt ble det 94 meldinger i Dagsnytt disse ni dagene, og 15 saker. I tillegg har NRK Radio kanalen Alltid Nyheter, som sender hver hele og halve time, basert på Dagsnytt-meldingene. Vi kan anslå antallet innslag i Alltid Nyheter ved å gange antall meldinger i Dagsnytt med 2,5. Det vil si at det gikk nærmere 250 meldinger i Alltid Nyheter.

Vi snakker om et stort volum i antall innslag i NRK Radio.

Dagsnytt 18

Det er to innslag i Dagsnytt 18 og et par innslag i Økonomi-nytt.

Dagsnytt 18 har et innslag onsdag 11. desember, samme dag som Dagbladet kjører saken om de to fakturaene. Saken introduseres med at advokatfirmaet BA-HR har firedoblet en faktura – tilsvarende det beløp Tore Tønne fikk i lønn. Programleder Kai Sibbern har en elegant sving i avslutningen av presentasjonen: "Det er alarm, på vegne av vanvittig mange minstepensjonister og trygdede".

Innslaget er godt drevet fram av programlederen. Sibbern tematiserer hvor mye advokatjenester i Norge skal koste. Dagbladets Thor Gjermund Eriksen kommenterer over telefon at det ikke er lett å se årsaken til at BA-HR har laget disse fakturaene. Det ser ikke bra ut for den etiske siden ved advokatnæringen, sier Eriksen. – Advokatyrket er blitt business.

Ingen fra BA-HR vil stille i studie i Dagsnytt 18. Men Sibbern har med seg advokat Gunn K. Stangvik og Helge Aarseth fra Den norske Avokatforening. Stangvik har skrevet kronikk hvor hun etterlyser etisk bevissthet. Kai Sibbern, selv juristutdannet, utfordrer Aarseth med å si at det er et to dagers kurs i etikk i dagens utdanning av jurister. Det er en god diskusjon.

I Økonominytt om morgenen 17. desember er det et lengre innslag om at Tore Tønne har trukket seg fra Kværner-styret. Advokat Ingjald Ørbeck Sørheim advarer mot for tett samrøre mellom næringsliv og offentlig virksomhet, og påpeker at Norge har lite regelverk for dette sammenliknet med andre land.

Om kvelden samme dag er det et innslag i Dagsnytt 18. Lytterne hører fra Kjell Inge Røkkes pressekonferanse. – Røkke klarte å gjøre alt riktig på pressekonferansen, sier reporteren. Røkke tok selvkritikk, han var både offensiv og defensiv, og på slutten også personlig. Røkke snakket om presset på aktørene. Han har brukt 7000 dager til nå og har 15000 dager igjen. – Med dette presset blir det helt sikkert mindre enn 15000 dager, sa han.

I studio er politisk redaktør Thor Gjermund Eriksen, Dagbladet. Han mener Røkke var ute for å si noe pent "om sin venn" Tore Tønne, han var ikke ute for å klare opp noe. Sjefredaktør i Dagens Næringsliv Amund Djuve kommenterer. Han sier at Tore Tønne har "seilt under falsk flagg", overfor aksjonærer og overfor "alle oss andre". Eriksen bemerker at Røkke ikke beklaget at det var moralske eller juridiske problemer med lånet, men at det ble oppmerksomhet om det. "Det vitner ikke om forståelse" sier Eriksen. Programlederen har ingen motspørsmål til deltakerne i debatten.

Innslaget er en fyldig og grei oppfølging i forhold til dagens hendelser.

Konklusjon

NRK Radio ved Dagsnytt og Alltid Nyheter hadde en lang rekke innslag og meldinger. Samlet framstår dette for lytterne som enormt mye og kan virke massivt. Her er bare volumet i antall innslag nevnt, det er vanskelig å anslå antallet minutter som ble sendt.

Det er et dilemma for en radiokanal når kritikken kommer om det voldsomme omfanget. Motforestillingene fra dem som arbeider i NRK Radio er: Hva skal vi gjøre? Sende en melding om morgenen og så vente fem timer? Nyheter hver time har med den moderne radioens vesen å gjøre, som service-medium. Radiolytting er sekundær-aktivitet mens lytterne gjør andre ting, den skrus av og på, og ingen lytter på alt.

Allment kan man si at NRK Radio ikke var nyhetsledende på saken omkring Tore Tønne. NRK Radio hang seg først og fremst på det som ble drevet fram i aviser som Dagbladet og Dagens Næringsliv.

2.9 Kildetilfang og kildebruk

Dagbladet

Et særpreg ved Dagbladets arbeid med saken er tilgangen på skriftlige kilder. Mens journalistikken i norsk presse til vanlig i stor grad er basert på muntlige kilder, så hadde Dagbladet i denne saken tilgang til viktige skriftlige kilder, både i sakens startfase og senere.

Skriftlige kilder regnes normalt som mer troverdige enn muntlige kilder. Skriftlige kilder kan gi en *dokumentasjon* av fakta, historikk og hendelser som muntlige kilder ikke kan, og de kan også gi grunnlag for mer presis og nøyaktig rapportering av et saksforhold enn når man kun benytter intervjuer.

Men også skriftlige kilder må møtes med en kildekritisk holdning. Også skriftlige kilder kan inneholde faktiske feil; de kan inneholde et selektivt utvalg av fakta, eller de kan representere et perspektiv, en interesse eller en tendens som journalisten bør avdekke og forholde seg til.

En gjennomgang av Dagbladets kildebruk viser at fakta-opplysningene i saken i stor grad er basert på skriftlige kilder, mens muntlige kilder i hovedsak brukes til å kommentere disse opplysningene.

Skriftlige kilder

Dagbladet fikk i slutten av november 2002 tilgang til noen interne dokumenter fra advokatformaet BA-HR. Disse dokumentene la grunnlaget for hele den senere mediedekningen.

Avisen var i besittelse av følgende dokumenter:

- Faktura fra Tønne Consult til advokatfirmaet BA-HR av 04.10.02.

- Et internt notat fra BA-HR som viser hva denne fakturaen gjaldt.
- Faktura fra BA-HR til Aker RGI – i to versjoner: èn som viste faktisk medgått arbeidstid, og en annen som dekket samme arbeid, men der honoraret er langt høyere.
- Intern e-postkorrespondanse fra BA-HR, bl.a. vedrørende en personalstrid i firmaet
- Brev fra BA-HR til kontorsjef Kari Breirem vedr. suspensjon

Disse dokumentene var bedriftsinterne papirer som kom avisen i hende gjennom lekkasjer. Det skjedde en *styrt* lekkasje til Dagbladet, der formålet selvsagt var å oppnå medieomtale av de forhold som dokumentene avdekket.

Videre skaffet avisen informasjon fra andre skriftlige kilder, som rutinemessig kan hentes ut fra offentlige kontorer i henhold til offentlighetsloven:

- Tønnes søknad til Statsministerens kontor om etterlønn av 18.10.01
  Svarbrevet m/innvilgelse fra SMK av 24.10.01
- Tønnes brev til SMK av 05.12.02.
  Svarbrevet fra SMK av 05.12.02
- Ågot Valles brev til SMK av 05.12.02.
  Svarbrevet fra SMK av 10.12.02.

Pressemeldinger fra BA-HR hører også med til de skriftlige kildene. Og endelig brukte avisen tilgjengelige offentlige registre for å avdekke forhold rundt Tønnes personlige økonomi og firmaet Tønne Consult AS:

- Ligningsprotokollen
- Tinglysingsregisteret
- Foretaksregisteret
- Regnskapsregisteret

Muntlige kilder

47 muntlige kilder: Dagbladet refererer i løpet av de 17 dagene til *47 muntlige kilder* i reportasjene om Tønne-saken. Et fåtall av kildene går igjen to eller tre og opptil fire ganger.

De muntlige kildene representerer følgende kategorier:
Politikere: 6
Adv.firma BA-HR: 7
Advokater for øvrig og andre "eksperter": 12
Kjell Inge Røkke 3 (evt. 4, jfr. nedenfor)
Kværner-sfæren for øvrig 10
Økokrim 4
Myndigheter for øvrig 1
Oslo Børs 2
Tønnes advokat 1
Ukjent 1

(Tønnes egne – sparsomme – uttalelser er holdt utenfor her.)

Uttalelsene fra disse kildene kan systematiseres langs to ulike akser:

a) om de bringer fakta-opplysninger til saken eller om de er meningsytringer

b) om uttalelsene går i Tønnes favør eller disfavør.

Etter en slik kategorisering kan de 47 uttalelsene plasseres i følgende skjema:

Fakta-informasjon i Tønnes disfavør: *6*	*Meninger i Tønnes disfavør* *28*
Fakta-informasjon i Tønnes favør: *2*	*Meninger i Tønnes favør:* *3*

- Ni uttalelser er kategorisert som nøytrale.
- Én uttalelse er plassert i to kategorier (både fakta og mening).
- Alle de tre meningsuttalelsene i Tønnes favør kommer fra Kjell Inge Røkke.
- De to fakta-uttalelsene i Tønnes favør kommer fra Røkke og fra daglig leder Bjørn Gabriel Reed i BA-HR.

Tallene viser en klar ensidighet og ubalanse. Hvis vi holder utenfor de ni nøytrale uttalelsene, så går 34 av intervjuene i Tønnes disfavør, og bare 5 i hans favør. Disse fem stammer fra kun to kilder.

Her må det legges til at en slik oversikt ikke skiller mellom smått og stort, og heller ikke tar hensyn til styrken i de meningsytringene som fremkommer. Det er en del av bildet at av de fem uttalelsene som går i Tønnes favør, er tre løftet opp i titler i avisen.

Men ensidigheten i Dagbladets kildetilfang er iøynefallende.

Hva skyldes dette? Er det bevisst seleksjon fra Dagbladets side, i den forstand at avisen bare kontakter kilder som forventes å bygge opp under avisens egen historie og ønskede vinklinger? Eller var det ikke mulig å finne kilder som ville stå fram med divergerende oppfatninger?

På direkte spørsmål til Dagbladets journalister og redaktører om dette, svarer de at det *ble* ringt til kilder som kunne forventes å bringe nyanserte synspunkter inn i saken, men disse ønsket ikke å uttale seg i denne saken. Det var videre helt stille når det gjaldt henvendelser inn til redaksjonen, også fra personer som i ettertid har kritisert avisen, og som ellers ikke nøler med å ta kontakt med avisen når de har noe på hjertet. (Unntaket er Kjell Inge Røkke, som flere ganger var på telefonen til Dagbladet.)

Et par av Dagbladets medarbeidere legger til at de i etterpåklokskap gjerne hadde ønsket de hadde gjort enda mer for å få fram "the opposite opinion". Andre legger vekt på at avisens hovedoppgave var å få fram dokumentasjon på et saksforhold, ikke meningsytringer om personen Tore Tønne.

Fra en side sett er det naturlig for en redaksjon å søke kilder og stoff som kan styrke og bygge opp under avisens historie. Redaksjonen søker å skaffe mest mulig informasjon som kan *bekrefte* og *dokumentere* saken, og den søker dessuten kilder som kan si at avisens historie er *viktig*, eventuelt hvorfor. Dette er både naturlig og legitimt.

Men samtidig er det et annet hensyn å ta: Historien skal være balansert. Dens ulike sider skal komme fram. Pressen skal ifølge sine egne idealer og normer kaste lys over saken *i sin bredde*, og ikke skjule viktige sider av den. "*Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk*" heter det i Vær varsom-plakaten.

Dermed kan det oppstå en forskjell mellom den dramaturgisk styrte "gode historien" som er sort-hvit, emosjonell og med endimensjonale rollefigurer, og en mer sannhetssøkende journalistikk som er nyansert, mangfoldig og *kritisk* til kildematerialet.

Men hva med de øvrige avisene? Bringer de nyanser og alternative perspektiver inn i saken?

Aftenposten

Den største forskjellen mellom Dagbladets og Aftenpostens kildebruk er at sistnevnte ikke hadde tilgang til de dokumentene som gjorde Dagbladet i stand til å lansere og føre saken. Dette førte til at Aftenposten i starten videreformidlet stoff med Dagbladet som kilde og referanse, uten egne vinklinger og ny informasjon.

Aftenposten har etter hvert noen egne saker på etterlønnen, men med stort sett samme innhold som de øvrige mediene. Avisen har 6. desember også et intervju med Tore Tønne om etterlønnen.

Det er først fra 12. desember at Aftenposten kommer med større selvstendige oppslag i saken. Denne dagen bringer avisen et førstesideoppslag der to jusprofessorer kritiserer Statsministerens kontor for "frifinnelsen" av Tønne. Fra nå av er Aftenpostens dekning mer intensiv og omfattende, både omkring Tønnes person og omkring advokatfirmaet BA-HR.

Skriftlige kilder: Aftenposten bruker noe skriftlige kilder. Dette er i hovedsak åpne kilder, som for eksempel statsministerens kontor sin korrespondanse med Tore Tønne og med Ågot Valle; ligningsprotokoller og andre registre som blant annet viser lønns- og formuesforhold for Tønne og for BA-HR-advokatene, og lignende.

Ved én anledning refererer også Aftenposten til en skriftlig kilde som ikke er åpen, nemlig et internt dokument fra advokatfirmaet BA-HR. Avisen sitter på et referat fra en personalsamtale mellom Kari Breirem og Rolf Johan Ringdal som handler om den interne konflikten i advokatfirmaet.

Muntlige kilder: Det er intervju-kildene som dominerer i Aftenpostens dekning. Hvis vi ser bort fra uttalelser som avisen bringer fra andre medier samt uttalelser fra Tore Tønne selv, så finner vi 29 ulike intervjuobjekter i Aftenpostens dekning av saken.

En del av disse kildene kommer med fakta-informasjon som må karakteriseres som nøytral (f.eks. Øyvind Østang om hvordan Statsministerens kontor håndterer saken; advokat Olav Braaten som sier at Tønne samarbeider med politiet og ellers ikke vil kommentere saken, og lignende). Her er også uttalelser fra personer som nok ikke har til hensikt å kritisere Tore Tønne, men der uttalelsene likevel står i en sammenheng som gjør at de styrker det kritiske fokuset mot ham (f.eks. en trygdesjef som forteller om i hvilke tilfeller man anmelder trygdejuks; en statsråd-kollega som forteller at han umiddelbart fikk stoppet etterlønnen da han fikk ny jobb, og lignende). Men ikke minst er her kilder som mer direkte stiller seg kritisk til Tønnes opptreden.

Aftenpostens tilfang av kilder spenner altså over et bredt spekter. Felles for de aller fleste er at de på ulike måter bidrar til å diskreditere Tore Tønne. Uttalelser som går i motsatt retning, er vanskelig å finne. Når det gjelder faktaopplysninger som – med litt velvilje – kan sies å gå i

Tønnes favør finner vi to: en fra Statsministerens kontor og en som handler om Tønnes privatøkonomi. Når det gjelder meningsytringer som går i Tønnes favør finner vi også to: en fra Kjell Inge Røkke samt en notis om en juridisk betenkning om habilitet i Kværner-styret.

En skjematisk oppstilling over Aftenpostens kildeuttalelser og –opplysninger blir ikke helt sammenlignbar med Dagblad-skjemaet ovenfor, fordi vi nå inkluderer både skriftlige og muntlige kilder. Dette er formålstjenlig, blant annet fordi Aftenposten ikke har de skriftlige hovedkildene som Dagbladet satt på, og fordi avisen dermed i større grad baserer sin dekning på hva andre medier publiserer både av fakta og meninger. Det blir da mindre grunn til å skille de to kildetypene. Hovedpoenget er den samlede tendensen i kildetilfanget. For Aftenpostens del ser oppstillingen slik ut:

Fakta-informasjon i Tønnes disfavør: ***15***	*Meninger i Tønnes disfavør* ***12***
Fakta-informasjon i Tønnes favør: ***2***	*Meninger i Tønnes favør:* ***2***

- 12 kildeuttalelser og –opplysninger er kategorisert som nøytrale.
- Enkelte uttalelser og opplysninger er plassert i to kategorier.
- Tønnes egne redegjørelser og uttalelser er ikke inkludert.

Dagens Næringsliv

Bortsett fra en enkeltstående karikaturtegning og en leder har Dagens Næringsliv sitt første oppslag 10. desember, nesten en uke etter at Dagbladet skrev om saken første gang. Da vinkler DN på advokatfirmaet BA-HR som anmelder en av sine ansatte til politiet for å lekke fortrolig klientinformasjon. Samme dag har DN også en artikkel om Tore Tønne som ifølge tittelen er "i pengeskvis". Artikkelen inneholder et intervju med Tønne.

Når Dagens Næringsliv først går inn i saken for fullt, gjør de det på en litt ulik måte enn andre aviser. DN har et større detaljnivå, avisen er fakta-fokusert og bruker gjerne mange kilder i hver sak, men den har en mindre andel rene meningsytringer enn de øvrige avisene vi har sett på.

Dagens Næringsliv bruker en del skriftlige kilder. Ikke alle blir oppgitt. Avisen har saker der journalisten framstiller sin historie uten å referere kilde for opplysningene. Men også denne avisen får tilgang til interne BA-HR-dokumenter og siterer fra e-postmeldinger som har gått mellom firmaets medarbeidere.

Også i Dagens Næringsliv er imidlertid de muntlige kildene i flertall. En skjematisk oversikt over avisens skriftlige og muntlige kildetilfang ser slik ut:

Fakta-informasjon i Tønnes disfavør: ***9***	*Meninger i Tønnes disfavør* ***6***
Fakta-informasjon i Tønnes favør: ***0***	*Meninger i Tønnes favør:* ***2***

- 14 kildeutsagn og –opplysninger er kategorisert som nøytrale.
- Tønnes egne uttalelser til avisen er ikke inkludert.

VG

VG venter lenge med å gripe fatt i saken på nyhetsplass. I perioden fra 4. desember og ti dager framover har avisen kun tre små notiser. Tilbakeholdenheten er nesten demonstrativ. Den skyldes nok at konkurrerende medier har tatt initiativet i saken, og ikke at man mener saken er uviktig. I samme periode har nemlig VG hele tre lederartikler om saken.

Det er først lørdag 14. desember at VG trår til på nyhetsplass. I et to siders oppslag denne dagen går flere jurister og politikere ut med kritikk mot Tore Tønne. Fra denne lørdagen og seks dager fremover har VG daglige egenproduserte nyhetsoppslag om Tønne.

VGs kildebruk omfatter enkelte skriftlige kilder (åpne brev, pressemeldinger, register-opplysninger), andre medier, 14 muntlige kilder, enkelte anonyme kilder (blant annet har VG fyldige opplysninger fra et avhør av Tønne, uten at det fortelles hvem som formidler dette), samt et par korte intervjuer med Tønne selv. En oversikt over vinklingen på avisens kildeutsagn og -opplysninger ser slik ut:

Fakta-informasjon i Tønnes disfavør: *4*	*Meninger i Tønnes disfavør* *11*
Fakta-informasjon i Tønnes favør: *0*	*Meninger i Tønnes favør:* *1*

- To uttalelser er kategorisert som nøytrale.
- Uttalelser fra Tore Tønne selv er ikke inkludert.

Oppsummering og vurdering

"Mangfold i media" heter en NOU-rapport som kom for noen år siden. *Mangfoldighet* er et honnørord som ofte brukes i den mediepolitiske debatten og som uttrykker en ideell målsetting om et system av medier med ulik redaksjonell profil, ståsted, innhold og nyhetsvurdering. På den måten sikres en bred og mangslungen dekning av samfunnsspørsmål, og at ulike stemmer kommer til orde.

Det peker i samme retning når pressens egne organisasjoner nylig vedtok en formulering i Vær varsom-plakaten om at "*det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle*". En kritisk oppmerksomhet mot *hverandre* altså, i motsetning til en enstemmig og samstemmig oppmerksomhet mot eksterne objekter.

Mangfoldighet og bredde er ikke treffende karakteristikker av dekningen i denne saken. Den gjennomgangen av kildebruken i de fire Oslo-avisene som er presentert ovenfor viser at den samme tendensen, det samme perspektivet og i hovedsak den samme kildebruken som gjelder for Dagbladet, også til fulle gjelder for de andre tre avisene. Alle ser samme vei, ingen vender blikket i andre retninger. Alle følger samme spor, ingen bringer inn alternative synsmåter og perspektiver.

Vårt forsøk på å kategorisere kildeutsagn og –opplysninger i henholdsvis Tønnes favør og disfavør, viser 12 utsagn/opplysninger i hans favør og 91 utsagn/opplysninger i hans disfavør.[6] De 12 utsagnene i Tønnes favør kommer fra kun 5 ulike kilder.[7]

[6] Vi minner igjen om at de fire skjematiske tabellene ovenfor ikke er helt sammenlignbare og ikke uten videre kan slås sammen, fordi vi for Dagbladets del har holdt utenfor skriftlige kilder som for denne avisen stod helt sentralt, mens vi for de tre andre avisene har tatt med skriftlige kilder, inkludert andre medier.

Det er på en måte forståelig at Dagbladet søker å bygge opp under og dokumentere betydningen av sin egen sak, selv om ethvert presseorgan har ansvar for en balansert og bred dekning i sine reportasjer. Mer overraskende er det at heller ikke de andre avisene – som trolig trippet etter å komme inn i saken med egne vinklinger og saker – maktet å få fram alternative synspunkter og perspektiver som senere er kommet fram.

Vi mener avisene i for stor grad oppsøkte og eksponerte kilder som bekreftet historien, og at for lite innsats ble lagt i å finne både fakta og meningsbærere som kunne nyansere og problematisere. Dette gjelder desto mer når saken kjennetegnes av hard kritikk mot en enkeltperson, når saken er komplisert og alt annet enn sort-hvit, og når hele sannheten åpenbart ikke er kommet fram.

Ansvaret for ensidigheten hviler ikke bare på pressen. Hvis mediene skal lykkes i å skape bredde og mangfoldighet, forutsetter det at kilder er villig til å uttale seg og bidra med synspunkter og fakta. Dette gjelder særlig dem som er involvert i saken og som sitter i posisjoner som gjør dem i stand til å bidra med opplysende og korrigerende informasjon. Men det gjelder også andre. I denne saken var mange tause. - Men pressen har selv alltid *hovedansvaret* for at en sak blir dekket tilstekkelig bredt og nyansert.

I interne debatter i pressekretser kommer det fra tid til annen fram synspunkter om at kolleger bør unngå å kritisere hverandre og på den måten så tvil om store og viktige saker og "avsløringer" som et presseorgan har publisert. Synspunktet begrunnes for det første i at det er kun "skurkene" som tjener på splid mellom mediene, og at pressens avsløringsoppdrag dermed blir svekket, og for det andre i at det er ukollegialt og illojalt.

Vi mener dette synspunktet ikke bare er uklokt, men faktisk farlig. En mediefortelling er alltid kun et utsnitt av virkeligheten. Mediene velger og vinkler, de bringer sjelden hele sannheten – og noen ganger tar de feil. Hvis mediemakt ikke kontinuerlig korrigeres og etterprøves – fortrinnsvis av mediene selv – er det fare for at feil og overgrep blir stående.

2.10 Da Røkke og BA-HR ville snakke med Dagbladet

Var Dagbladet åpen for innspill fra den andre parten? Styreleder Rolf Johan Ringdal i BA-HR er opptatt av dette i en kronikk i Dagbladet i februar 2003. Han trekker fram en bestemt episode som eksempel på at avisen ikke var åpen for korrigerende innspill og fakta. Vi vil se nærmere på denne episoden, både fordi den reiser prinsipielle spørsmål og fordi den illustrerer den store avstanden i kommunikasjon og tenkemåte mellom avisen og Røkke/BA-HR-systemet.[8]

Ringdal mener at Aker RGI og BA-HR ikke fikk komme tilstrekkelig til orde i saken. Han mener at Dagbladet ukritisk har basert seg på den ene parts framstilling uten å ville lytte

---

[7] Dette er Kjell Inge Røkke, hans informasjonsdirektør Geir Arne Drangeid, og – med noe velvilje – advokat Bjørn Gabriel Reed, Statsministerens kontor samt en juridisk betenkning om habilitet i Kværner.

[8] *Kilder for fremstillingen:*
Dagens Næringsliv 22.01.03: "Takket nei til å møte Røkke"
Dagbladet 07.02.03: "Fordømmelse og fakta". Kronikk av Rolf Johan Ringdal.
Dagbladet 08.02.03: "BA-HRs presseetikk". Leder.
Dagbladet 12.02.03: "Hvorfor jeg sa nei til å møte Røkke". Innlegg av Markussen.
Samtaler med John Arne Markussen, Kjell Inge Røkke og Øyvind Eriksen.

til den andre parten, og viser her særlig til at Aker RGI og BA-HR allerede 3. desember forsøkte å komme i dialog med Dagbladet uten å lykkes.

Det var 4. desember (ikke 3. desember som Ringdal skriver) at Kjell Inge Røkke ringte til Dagbladets nyhetsredaktør John Arne Markussen og bad om et møte. Advokat Øyvind Eriksen fra BA-HR skulle også delta på møtet. Røkke sa at han hadde viktig informasjon som ville hjelpe nyhetsredaktøren til å forstå saken bedre. Han stilte imidlertid krav om fortrolighet rundt møtet. Det skulle heller ikke skje noen fotografering.

Markussen var ikke villig til å møte Røkke og Eriksen på disse betingelsene. Å avstå fra fotografering var greit, men å ta imot taushetsbelagt informasjon og gi løfte om at dette ikke skulle komme ut følte nyhetsredaktøren var problematisk.

Det var kontakt mellom Røkke og Markussen flere ganger denne dagen. Etter den første samtalen ringte Markussen tilbake til Røkke to ganger. Hva som ble sagt i disse samtalene vet ingen med nøyaktighet i ettertid, men det er klart at Røkke ønsket å bidra med fakta som kunne korrigere Dagbladets oppfatning og framstilling av saken. Men Røkke stilte altså betingelser for møtet. Han ville kun informere avisens nyhetsredaktør, ikke avisens lesere. Den informasjonen som Røkke ville legge fram berørte nemlig også en utenforstående tredjepart, og det forelå her en forpliktelse om taushet mellom Røkke og hans forbindelser. Derfor måtte Røkke ha sikkerhet for at den informasjonen han la fram ikke ble publisert. (Dagens Næringsliv har senere skrevet at det konfidensielle forretningsprosjektet gjaldt planer om fusjon mellom ABB Olje og Gass og Aker Kværner.)

Nyhetsredaktør Markussen mente det var greit å ikke bringe sitater fra møtet, men han følte det vanskelig å gi et fortrolighetsløfte og love at intet fra innholdet i møtet skulle komme ut. Han bad også om at journalistene som dekket saken skulle være til stede, noe Røkke ikke godtok.

Kjell Inge Røkke og advokat Øyvind Eriksen sier i etterkant at informasjonen de ville legge fram for Dagbladet var todelt: Det handlet dels om å korrigere feil i det interne BA-HR-notatet som Dagbladet hadde fått i hende, og dels om et hemmelig forretningsprosjekt som forklarer hvorfor Tønnes navn ikke framgikk av de omtalte fakturaene. Det var kun det siste som skulle være konfidensielt, ikke det første.

Markussen oppfattet at diskusjonen om konfidensialitet gjaldt møtet som sådan. Et møte om åpne og publiserbare informasjoner hadde ikke vært noe problem.

Telefonkontakten mellom Markussen og Røkke endte med at det ikke ble noe møte.

John Arne Markussen anfører flere argumenter for sin holdning: - *Det første jeg tenkte på var mine reportere. Hva hvis de fikk tak i den samme informasjon via andre kilder? Hva hvis de allerede hadde den aktuelle informasjon? For meg var det åpenbart at et møte på slike betingelser ville være meget problematisk fordi det i sin ytterste konsekvens kunne bety at Dagbladet og de medarbeiderne som arbeidet med saken ble kneblet.* (Innlegg i Dagbladet 12.02.03)

Markussen anfører også at det kunne komme opp informasjon på møtet som krevde oppfølgende spørsmål og avklaringer, og at det derfor ville vært rimelig at de reporterne som kjente saken best også fikk lov å delta på møtet.

Markussens argumenter er relevante og avgjørende. Det kan ikke forventes at en journalist eller en redaktør skal gi en kilde forhåndstilsagn om taushet og fortrolighet, - aller minst i en sak der avisen står overfor mektige kilder som ønsker kontroll over en presseomtale om dem selv. Hvis en avis aksepterer slike betingelser, risikerer man å avskjære seg fra å bringe informasjon som man kanskje *burde* bringe. Det vet man jo ikke på forhånd.

Det en kilde *kan* forvente, i denne og alle saker, er at redaksjonen vurderer om den informasjonen man får tilgang til er av en slik karakter at den ikke bør publiseres, fordi skadevirkningene er store. Men denne avgjørelsen må redaksjonen *selv* ta. Dette er en etisk avveining mellom på den ene siden offentlighetens behov for informasjon og på den andre siden hensynet til eventuelle skadevirkninger for noen. Dette er en avveining som hører hjemme under presseetikkens domene, som bør gjøres av redaksjonen, og som man ikke kan overlate til utenforstående med partsinteresse i saken.

"Kildediskriminering"?

Dagbladets holdning i forkant av dette møtet ble oppfattet som pågående og at avisen var lite innstilt på dialog. Rolf Johan Ringdal i BA-HR mener at avisens manglene vilje til å akseptere kravet om fortrolighet rundt møtet fratok dem kildevernet, et kildevern som andre parter kunne operere i ly av. Ringdal kaller dette "kildediskriminering".

Det synes her som om Ringdal blander sammen vern av *kilder* og vern av *opplysninger*. Pressens kildevern er ment å beskytte kilder som ønsker anonymitet, ikke å beskytte opplysninger og informasjon. Det er ingen grunn til å tro at ikke også Røkke og BA-HR kunne gitt Dagbladet informasjon anonymt dersom de hadde ønsket det, slik andre aktører i saken gjorde. Men å be om anonymitet som kilde er ikke det samme som å kreve taushet om den informasjonen man gir avisen.

Vi ser heller ikke at det er grunnlag for Ringdals påstand om at avisen *"nektet seg selv og leserne kunnskap om forhold av vesentlig betydning"*. Det var Røkke og BA-HR som la begrensninger på kunnskapen om disse forholdene, ved å kreve at den skulle holdes innenfor et lukket rom og ikke tilflyte lesere og offentlighet. At begrunnelsen kanskje var tungtveiende forretningsmessige forhold endrer ikke på dette.

Røkke og advokat Eriksen sier i ettertid at det de ville legge fram på møtet også omfattet dokumentasjon på Tønnes lån i Aker RGI, og tidspunktet for når dette lånet ble etablert. Det var svært uheldig at ikke den dokumentasjonen kom fram på dette tidspunkt. Et hovedansvar for at så ikke skjedde må Røkke og Eriksen selv bære, ved at de lot den informasjonen inngå i forhandlinger om et lukket og konfidensielt møte. Det fantes andre måter å legge denne dokumentasjonen fram for pressen på.

Oppsummering

Det kan være grunn til å peke på noen prinsipielle forhold:

- Det må være mulig å kontakte en avis og snakke med journalist og redaktør uten at samtalen dermed blir publisert.
- Det må selvsagt være mulig å be om kildevern, også i denne saken, for alle parter, som forutsetning for å legge fram opplysninger. Men kildevernet gjelder kildens identitet, ikke den informasjonen som legges fram.
- Det er *ikke* mulig for en avis å gi et løfte om ikke å publisere opplysninger før man kjenner opplysningenes innhold.

Det er vanlig og dagligdags at redaksjoner får henvendelser fra personer som ønsker å uttrykke seg direkte til redaktøren eller en journalist, uten at det man sier kommer i avisen. Normalt er det problemfritt å ha en felles forståelse av dette. (Dagbladet fikk da også flere henvendelser av denne typen i løpet av saken, blant annet fra Røkke.) Men det er vanskelig for redaktøren å gi et forhåndstilsagn om at *faktiske opplysninger* som man på den måten får kjennskap til ikke under noen omstendighet skal publiseres, uansett hva disse opplysningene måtte inneholde. En kilde kan ikke forvente å få et slikt forhåndsløfte. I en slik situasjon må redaksjonen selv vurdere om opplysningene man får tilgang til bør holdes tilbake, basert på hvilken tyngde argumentene for taushet har.

Del 3:

Tematiske vurderinger

3.1. Kritisk journalistikk, del 1

Utgangspunktet for en drøfting av denne saken må være at kritisk journalistikk er ønskelig og verdifullt i vårt samfunn. Vi har som fellesskap stor nytte av en kritisk, granskende presse som overvåker myndigheter, næringsliv og makthavere i alle deler av samfunnet.

Pressen har flere funksjoner. Den formidler informasjon om hva som skjer i samfunnet, slik at folk kan ta stilling i samfunnsspørsmål. Mediene formidler opplysning over et bredt spekter, fra forbrukersaker til politikk. Pressen er også en arena for den samfunnsdebatten som er så nødvendig i et levende demokrati. Videre har mediene en kulturformidlende funksjon, og de har en underholdende funksjon. Men ikke minst har pressen den rollen som går under navnet "den fjerde statsmakt", som betyr at den skal ha en overvåkende og kontrollerende funksjon overfor de tre konstitusjonelle statsmaktene – og overfor andre maktsentra i samfunnet.

Vår sak handler om de øverste sirkler i politikk og næringsliv, og om mulige skjulte forbindelser mellom disse. Dette har offentlig interesse. Sentralt i saken står et tidligere regjeringsmedlem som både før og etter statsrådperioden har forbindelser til landets fremste industrileder. Saken involverer et av landets største advokathus, og et ledende industri- og finansmiljø. Det har dukket opp papirer som unektelig kan gi inntrykk av korrupsjon. Informasjonen er usikker, men den må undersøkes. Dette har definitivt offentlig interesse. Det går rett inn i pressens sentrale samfunnsoppgave.

Vi vet at andre land er sterkere rammet og plaget av korrupsjon enn vårt. Vi vet også at er en nær sammenheng mellom pressens funksjon og korrupsjonens utbredelse: I nasjoner

med en ufri, svak og maktlojal presse får korrupsjon gode vekstvilkår. I nasjoner med en undersøkende, handlekraftig og kritisk presse får korrupsjon dårlige vekstvilkår. Å overse tegn på korrupsjon ville vært et svakhetstegn for pressen - og for oss alle.

Det var ingen stor undersøkende eller gravende prestasjon fra Dagbladets side som bragte saken fram i lyset. Avisen fikk den i fanget, etter andres initiativ. Men når så skjedde, reagerte avisen slik vi ønsker aviser skal reagere. Å *ikke* gripe fatt i denne saken ville vært en forsømmelse fra Dagbladets side.

Avisen kunne latt være å gjøre noe med saken, - fordi informasjonen var usikker, fordi den var komplisert, eller av frykt for sterke motstandere. Det er prisverdig at avisens redaksjon med dristighet og pågangsmot bestemte seg for å gå løs på saken. Om en annen redaksjon hadde fått saken på sitt bord, ville den forhåpentligvis (og trolig) gjort det samme.

Sakens tema går rett inn i avisens samfunnsoppgave, og kan ikke karakteriseres som en kommersiell og lettvint jakt på opplagstall og økonomisk gevinst. Dagbladet tjente etter det vi forstår ikke opplagsmessig på saken, og vi tror at tanken på dette heller ikke var fremtredende i de redaksjonelle vurderingene.

Det var utvilsomt riktig av Dagbladet å gripe fatt i saken og ta den alvorlig når avisen fikk den på sitt bord. Det er derfor vi har aviser.

Takhøyde i debatten

Vi føler også behov for å si at de meningsytringene og den kritikken som i løpet av saken fremkom fra eksterne debattdeltakere – fra politikere, jurister og andre – må det være rom for i et demokratisk samfunn. Vi kan ikke se at noen av dem som ytret seg om saken gjorde dette på en usaklig eller sterkt klanderverdig måte. Vel kan man være uenig i noe av det som ble sagt, og ikke minst kan man beklage at ikke også andre synspunkter kom fram (noe vi diskuterer et annet sted i rapporten), men i en åpen og sunn demokratisk debatt kan ikke grensene for slike utsagn være for smale.

3.2 Reell imøtegåelsesrett eller overrumpling?

Kommunikasjonen mellom Tore Tønne og Dagbladet skar seg tidlig i saken. Dette skjedde allerede den dagen avisens første oppslag stod på trykk, 4.desember. Den mistilliten som oppstod da kom til å sette sitt sterke preg på saken, og på Tore Tønnes handlemåte gjennom hele perioden.

Kunne Tore Tønne håndtert mediene annerledes for å bedre sin posisjon i mediedekningen? Ja, vi mener det. Vi skal i det følgende begrunne dette, og prøve å forklare hvorfor han ikke gjorde det.

Kunne Dagbladet gjort noe for å bedre kommunikasjonen med hovedpersonen i avisens dekning? Ja, definitivt. Nettopp her ligger etter vår mening en av de viktigste lærdommene i saken.

Samtidig imøtegåelse

Et krav til god og redelig journalistikk er at en person som utsettes for kritikk eller beskyldninger i media skal ha adgang til å imøtegå kritikken. Den som blir eksponert i en negativ sammenheng skal ha anledning til å kommentere, forklare og forsvare seg *samtidig* som kritikken fremsettes.

Dette har med "fair play" å gjøre. Det skal gi den angrepne part en fair sjanse til å komme til orde med sin versjon av saken, i møte med et presseorgan som i utgangspunktet har all makt over saksfremstillingen. Imøtegåelsesretten skal også sikre en balanse i fremstillingen, og hindre at viktige fakta eller forklaringer blir oversett.

Kom Tore Tønne til orde i media i de ukene saken mot ham pågikk?

Pressefolkene vil svare et klart ja. Tore Tønne selv opplevde det stikk motsatt.

Dette er et viktig punkt som vi vil bruke litt tid på å drøfte. Det oppstod i denne saken en tillitskrise og et kommunikasjonsproblem som kanskje var avgjørende, og som også har generell og prinsipiell interesse.

Følte seg overrumplet

Tore Tønne følte seg overrumplet fra første stund. Han ble kontaktet av avisen pr. telefon, og forstod at Dagbladet satt med noen dokumenter som omtalte hans person. Han visste ikke *hvilke* dokumenter, han visste ikke *hvem* som hadde skrevet dem, og han visste ikke *hva* de inneholdt.

De fleste dokumentene visste han ikke en gang eksisterte.

I en slik situasjon er det naturlig og menneskelig å være tilbakeholden og reservert i sine svar, desto mer når man forstår at det er et avisoppslag på gang som neppe blir vennlig. Trolig ville de fleste av oss ha vært det.

Det er noe uklart hvor presist og korrekt Tønne svarte på Dagbladets spørsmål den første dagen han ble kontaktet. Vi kan slå fast at han ikke svarte fyldestgjørende. Han fortalte ikke at han hadde lån hos Røkke fra april 2002. Han bekreftet at han hadde hatt ett oppdrag for Aker RGI, mens han i realiteten hadde hatt flere. Han fortalte heller ikke om Kværner-oppdraget.

Hvilke karakteristikker man skal sette på Tønnes svar vil det være ulike meninger om. Det vil bli en spissfindig diskusjon om ordbruk, perspektiv og realiteter. (*Ordbruk*: Jfr. de ulike konnotasjonene av "bekrefte" og "innrømme", ulikt abstaksjonsnivå i "lån" og "mellomværende". *Perspektiv*: Det er f.eks. ikke positivt feil at han arbeidet for BA-HR, selv om forholdet til det bakenforliggende Aker RGI nok er mer interessant. *Realiteter*: F.eks. var det ikke Tønne personlig som hadde lån, men familieselskapet Tønne Consult AS.) Det er i denne sammenheng ikke formålstjenlig å grave seg for dypt ned i den diskusjonen. Utvalget vil som sitt standpunkt si det slik:

Tønne svarte ikke fyldestgjørende og dekkende. Men å karakterisere svarene hans som "løgn" og "usannheter" er urimelig. Tønne var defensiv, unnvikende og upresis, men han kom *ikke* med løgnhistorier.

Uansett: Hans svar og hans reaksjon må forstås i lys av situasjonen – og nettopp dette er vårt tema her.

Opplevelse av løftebrudd

I tillegg til følelsen av å være overrumplet og usikkerheten om hva Dagbladet visste, kom enda en tildragelse på dag 1: Tønne hadde i den siste samtalen med journalisten bedt om – og fått løfte om – en endring i den teksten som han fikk opplest på telefon. Han hadde nemlig reagert kraftig på formuleringen *"Først etter at Dagbladet konfronterte ham med dokumentasjonen, erkjente han..."* Tønne mente at dette insinuerte en uvillighet til å forklare seg som ikke stemte. Journalisten lovet at dette skulle endres til *"Da vi opplyser at vi har dokumentasjon (...) svarer han..."*.

Når Tønne neste dag leser oppslaget i avisen, konstaterer han at denne rettelsen likevel ikke er gjort. Han opplever det som løftebrudd.

Av avisen ser vi at rettelsen er gjennomført i selve intervjuet med Tønne, som er en undersak i oppslaget, men ikke i oppslagets hovedartikkel.[9] Tønne legger merke til det siste.

Til sammen gjør dette at Tønne mister all tillit til Dagbladet. Han er overbevist om at her vil han ikke få fair behandling.

Tønne gir ikke flere intervjuer eller kommentarer til Dagbladet. Avisen ringer ham hver dag, flere ganger om dagen, men blir alltid avvist. Som regel tar han ikke telefonen, enkelte ganger sier han nei til å svare på spørsmål. Ved en anledning sier han: *"Det er ingen vits."*

Passiv og taus

Heller ikke i forhold til andre medier er Tønne særlig aktiv. Han stiller én gang opp i Dagsrevyen, han svarer én gang på noen spørsmål fra TV 2, og han snakker også litt med Aftenposten og Dagens Næringsliv. Men i det store og hele er han passiv og tilbakeholden. Han tar aldri noe initiativ for å fortelle "sin" historie.

Dette til tross for at alle medier stod åpne for ham. Tønne kunne komme til orde nær sagt hvor han ville. Han hadde tilbud fra NRK Fjernsynet og TV 2; han var såpass etterspurt at han langt på vei kunne ha bestemt formen selv. Han kunne ha sagt nei til å stille til debatt og likevel fått legge fram sin sak i et intervju. Han ville fått slippe til i den avisen han hadde ønsket. Av de journalister og redaktører vi har snakket med, sier *samtlige* at Tønne helt opplagt ville fått stor plass til å fortelle sin historie.

Men Tore Tønne følte han var sjanseløs i media. Pressen var ute etter å "ta" ham, og da hjalp det ikke hva han sa. Vinklingen og settingen var gitt. Han hadde fra starten av prøvd å fortelle at opplysningen om Røkke-lån i statsrådtiden var feil, men likevel hang dette ved saken de følgende dagene. Han ble ikke trodd. Det var "ingen vits".

Tønne forble passiv.

Hans opplevelse av å bli "lurt utpå" og den fastlåste mistilliten til Dagbladet er én årsak til dette, men ikke den eneste. Vi skal peke på noen andre årsaker:

Ulike råd: Tønne samtalte med og rådførte seg med mange mens saken stod på. Han hadde et stort nettverk, og han isolerte seg ikke i forhold til venner, kolleger og samarbeidspartnere. Flere forteller at de opplevde at Tønne hadde stort behov for å fortelle sin versjon av saken, og at han brukte mye tid på å forklare og informere sine forbindelser. – Han drog sin historie utallige ganger, sier en av dem.

---

[9] Det er således ikke dekkende når Dagbladet i sin internrapport etter saken (s.37) slår fast at Tønnes ønske om endring ble imøtekommet.

Tønne fikk også råd om hvordan han skulle opptre i forhold til mediene. Men rådene gikk i ulike retninger. Noen anbefalte ham å ta til motmæle og sørge for å få fram sin versjon av historien. Men andre anbefalte ham å tie.

Tore Tønne fulgte rådet om å tie.

Avvente etterforskningen: Det er i vår rettskultur en tradisjon for at når en sak er under etterforskning, og enda mer når det eventuelt er tatt ut tiltale, da avventer man resultatet av prosessen uten å polemisere underveis. Man skal unngå forhåndsprosedyre. Politi, påtalemyndighet og rettsvesen skal få fred til å undersøke saken slik de finner det riktig, uten at de involverte forsøker å påvirke prosessen gjennom media eller på annen måte.

I dag står ikke denne tradisjonen like sterkt som før. Stadig ser vi at siktede og tiltalte – og i enkelte tilfeller også forsvarsadvokater og politi – står fram og tilkjennegir synspunkter og meninger i alle faser av saken.

Juristen Tore Tønne mente det var korrekt å ikke uttale seg mens etterforskningen pågikk. Han ønsket å opptre ytterst korrekt – aller mest nå. Han holdt fast på dette prinsippet gjennom hele saken, og håpet at Økokrim var raskt ferdig med sin undersøkelse.

Tønne trodde også at etterforskningen ville vise at han ikke hadde gjort noe galt. Det ville virke sterkere når dette kom fra politiet enn fra ham selv.

Lojalitet og taushetsplikt: Saken gjaldt ikke bare Tønne selv. Den gjaldt også hans samarbeidspartnere og venner i BA-HR, og den gjaldt Aker RGI og Kjell Inge Røkke. Tønne følte lojalitet til alle disse, og han ønsket ikke å si noe som kunne diskreditere eller belaste dem. I tillegg kom at deler av saken omhandlet forretningsforhold som var konfidensielle, noe han følte seg forpliktet på.

Manglet dokumentasjon: Vi har tidligere påpekt at når Tønne ikke straks la fram den dokumentasjonen på lånet som han sa han hadde, så var det fordi Økokrim hadde tatt beslag i papirene hans. Beslaget og ransakingen ønsket han ikke å fortelle om, fordi han mente det ville forverre situasjonens hans i mediene ytterligere.

Alt dette til sammen gjorde at Tønne følte det umulig å fortelle sin historie. Han hadde mistet kontrollen og forble passiv.

Det var ulykksalig og beklagelig at den situasjonen som her er beskrevet fikk utvikle seg. At Tønne ikke tok sterkere og klarere til motmæle var uheldig, - for ham selv, og av hensyn til sakens belysning i offentligheten.

Men det er ikke til å komme forbi at en annen tilnærming fra Dagbladets side i sakens startfase kunne bidratt til at hans følelse av maktesløshet ble noe mindre. Vi skal se litt nærmere på det:

Reell imøtegåelsesrett?

Det er god presseskikk at den som utsettes for sterke beskyldninger skal ha anledning til å imøtegå disse *samtidig* som de fremsettes.[10] Brudd på prinsippet om "samtidig imøtegåelse" er en av de hyppigste årsakene til at medier felles for brudd på god presseskikk i PFU.

[10] I pressens formulerte yrkesetikk skilles det gjerne mellom *imøtegåelsesrett*, som gjelder samtidig som en påstand eller opplysning publiseres, og *tilsvarsrett*, som gjelder i etterkant. Den som utsettes for beskyldninger og angrep har altså rett både til samtidig imøtegåelse, og – som en ytterligere sikkerhetsventil - rett til tilsvar etter publiseringen. (I Dagens Næringsliv sine nye interne retningslinjer er disse to begrepene blandet sammen.)

I denne saken gav faktisk Dagbladet Tønne anledning til å imøtegå beskyldningene. Men omstendighetene dette skjedde under, sammen med sakens omfang og karakter, gjør at imøtegåelsesretten ikke ble fair og reell.

I en liten, oversiktlig og enkel sak kan det nok være tilstrekkelig å ta en telefon til den som utsettes for angrep og be om en kommentar. Men denne saken var ikke liten, oversiktlig og enkel. Den var stor, uoversiktlig og - i Dagbladets øyne - alvorlig. Da er det *ikke* tilstrekkelig å legge fram utvalgte informasjonsbiter for intervjuobjektet over mobiltelefonen, og for øvrig holde ham uvitende om sakens grunnlag og innhold.

Maktforholdet blir aldeles skjevt.

Det er viktig å være oppmerksom på at målet for avisen er å få fram sannheten, ikke å lure en person ut på glattisen.

Konklusjon

Dagbladet burde sørget for å *møte* Tore Tønne *før* avisen begynte å publisere saken. Et møte der man setter seg ned ansikt til ansikt ville i seg selv gitt anledning til bedre kommunikasjon, bedre tid og bedre forståelse for begge parter.

Men ikke minst: Tønne burde fått se og gjennomgå de dokumentene han skulle forsvare seg mot.

Dagbladet selv ville ha tjent på dette. Da ville man blant annet fått vite at Tønne selv var ukjent med de fleste av de sentrale dokumentene i saken, og at han heller ikke skjønte hvorfor han selv ble anonymisert i mellomværendet mellom BA-HR og Aker RGI. En slik kunnskap ville gitt større forståelsesnivå i redaksjonen og høyere kvalitet på journalistikken.

Ikke minst ville det ha tjent Tore Tønne selv. Han ville fått mulighet til å redegjøre for saken på en mer fair måte, og ikke vært uvitende om hva som lå til grunn for de kritiske spørsmålene han fikk. På dette tidspunkt ville han dessuten vært i stand til å dokumentere låneforholdet sitt; etter første oppslag og Økokrims aksjon var dette for sent.

Dagbladets journalister opplyser at de etter det første oppslaget gjentatte ganger forsøkte å få til et møte. Men da ville ikke Tønne.

- *Når en nyhetsredaksjon forbereder et oppslag som innebærer sterk kritikk av en person, basert på skriftlige kilder, bør den personen som omtales få anledning til å sette seg inn i det skriftlige materialet, som et ledd i den samtidige imøtegåelsesretten.*

3.3 Tid og samtid

Dagbladets dekning av Tønne-saken gir et inntrykk av at det over lengre tid var et kritikkverdig avhengighetsforhold mellom Tore Tønne og Kjell Inge Røkke. Avisens vinklinger gir inntrykk av at Tore Tønne har brukt sine ulike posisjoner i politikk og forvaltning til å gi Kjell Inge Røkke fordeler. Man hevder også på kommentarplass at Tore Tønne hadde doble lojaliteter, og at hans forbindelser til Røkke minner om korrupsjon.

Dette utgjør en slags "umiddelbar leserforståelse" av Dagbladets dekning, et bilde man får uten å ha finlest avisen. Ved nærmere gjennomgang av stoffet vil deler av inntrykket nyanseres. Men de umiddelbare inntrykkene er likevel viktige. Det er særlig avisens beskrivelser av *tid* som er sentrale, og som vi vil rette oppmerksomheten mot i det følgende:

1) Man blander klare fakta og nøyaktige tidsangivelser med mer upresise beskrivelser av Tønnes tidligere karriere, så vel som spekulasjoner rundt hans motiver og forbindelser på forskjellige tidspunkter.

2) Man framstiller hendelser som om de var samtidige og som om de var ledd i en bevisst strategi. Dette gjelder spesielt måten man beskriver Tore Tønnes virksomhet som rådgiver på, etter at han gikk av som statsråd, men også hans arbeid som SND-sjef.

3) Man forsøker ikke å bekrefte eller avkrefte hypoteser om at Tore Tønne over lang tid har misbrukt sine posisjoner i forvaltning og politikk for å gi Røkke økonomiske fordeler.

Fordi nyhetssakene delvis bygger på ubestridelige opplysninger og tidsangivelser, kan de spekulative antagelsene lettere gli inn som troverdige virkelighetsbeskrivelser. Det er mest betenkelig når dette skjer på nyhetsplass, som jo skal preges av faktabasert, gravende journalistikk med høy troverdighet og legitimitet.

Hypoteser om tette bånd mellom Tore Tønne og Kjell Inge Røkke, som strekker seg over et langt tidsrom, framheves ofte i Dagbladet, men blir i praksis ikke undersøkt nærmere. Dette er en hovedinnvending mot Dagbladets dekning: Man gjør ingen forsøk på å skille mellom legitime og kritikkverdige forbindelser eller kontaktpunkter mellom Tønne og Røkke. Hvis det i utgangspunktet ikke er klanderverdig å ha erfaring fra viktige posisjoner i både forvaltning, politikk og næringsliv, burde det være en viktig oppgave for mediene å skille mellom hva som er en naturlig følge av å inneha en posisjon, for eksempel å gi bedrifter økonomisk støtte etter gitte kriterier når man er leder for SND, og det å gi mer eller mindre lysskye vennetjenester.

Når det gjelder dekningen av saken i Aftenposten og Dagens Næringsliv, framstår den i begge aviser som mindre spekulativ på nyhetsplass. Men leser man sakene i disse avisene grundig, viser det seg at de ofte gjengir Dagbladets forståelse ganske ukritisk. Dette gjelder særlig Aftenposten, som i tillegg bidrar til å formidle noe som i ettertid framstår som uriktige antagelser om avhengighet mellom Røkke og Tønne da sistnevnte var statsråd. Vi vil i dette kapitlet konsentrere oss om Dagbladet, men også knytte noen kommentarer til Dagens Næringsliv og Aftenposten.

Dagbladet

(a) Tidsperspektivet i beskrivelsen av Tore Tønne som Røkkes mann

Den 4. desember slippes som kjent Tønne-saken i Dagbladet. Da får vi på forsiden vite at Tønne *"fikk 1,5 mill for 6 ukers jobb"* og at han *"hjalp Røkke med Kværner-raid"*. Artikkelen som forsiden henviser til, angir nøyaktige tidspunkter og konkrete opplysninger om honorar, men innehar også flere mer spekulative antagelser.

I denne første artikkelen får den våkne leseren opplysninger om at Tore Tønnes selskap Tønne Consult sendte et krav om honorar til advokatselskapet BA-HR i oktober 2002, og at Tønne gikk av som statsråd 19. oktober "i fjor", det vil si i 2001; videre at han 42 dager etter sistnevnte dato ble valgt inn i Kværners styre som nestleder.

Artikkelen gir inntrykk av at størrelsen på honoraret er kritikkverdig stort. Det kan selvsagt hende dette er en relevant kritikk – det er også en kritikk man kan være enig eller uenig i.

Men så går man fra å gi presise opplysninger til å komme med mindre konkrete sammenfatninger. Først framheves det at *"båndene mellom de to finansmennene [Røkke og Tønne] lenge har vært tette"*. I neste setning heter det: *"Som SND-sjef sprøytet Tore Tønne inn om lag 50 millioner kroner i Røkkes fiskerivirksomhet"*. Nå får vi ikke oppgitt noen tidsangivelser. Vi får ikke vite nøyaktig når Tore Tønne var sjef i SND, heller ikke om det er noe som tilsier at han på den tiden virkelig hadde tette bånd til Røkke. Imidlertid lar artikkelen det skinne gjennom at det var et tett bånd mellom dem også den gangen Tønne var SND-sjef.

Denne måten å beskrive og forstå Tønnes tidligere karriere på, gjentas og forsterkes i Dagbladets senere dekning av saken. Lørdag 7. desember beskriver Sissel Benneche Osvold i sin lørdagskommentar deler av Tønnes karrierevei slik: *"Som administrerende direktør i Statens Nærings- og distriktsutbyggingsfond tildelte han Røkke et lån på 50 millioner kroner. Kort tid etter flyttet han over til Røkke, til ledelsestoppen i Norway Seafoods"*. Hun tilføyer lenger ned i sin artikkel at det ikke finnes beviser for et korrupt forhold mellom Tønne og Røkke, men at det man vet, *"gir ekle vibrasjoner"* og at det hersker *"vemmelig tvil om at Tønne var i lomma på Røkke"*. Slik føres spekulasjonene om kritikkverdig tette bånd og avhengighet mellom de to videre. Det samme skjer i en leder 10. desember, der det henvises det til Tore Tønnes *"doble lojaliteter"* for å begrunne viktigheten av at politikere ikke blander roller og utnytter sin stilling.

I en nyhetssak 14. desember, med tittelen *"Rasende Røkke"*, er spekulasjonene rundt Tønnes og Røkkes forhold tilbake i tid spisset til. Det gis ingen nye opplysninger eller presiseringer rundt Tønnes rolle som leder i SND, men man forklarer forholdet mellom Røkke og Tønne for publikum på denne måten: *"Helt siden Tønne som SND-sjef var med på å bevilge nærmere 50 millioner kroner til Norway Seafoods, har han hatt Røkkes tilli"t.* Med dette antydes det igjen at Tønne allerede den gang var "i lomma på Røkke". Man spør seg hvorfor vi ikke får vite mer om dette. Hva slags kontakt var det mellom Tore Tønne og Røkke på denne tiden? *Var* det kritikkverdig at Norway Seafoods den gangen fikk støtte?

I en annen artikkel samme dag (14. desember), med tittelen *"Jeg har tillit til Økokrim"*, får vi for første gang en lengre oversikt over Tønnes karriere. Først nå får leseren vite når Tore Tønne var leder for SND, nemlig fra 1993 til februar 1997, og at han derfra gikk til meglerhuset Saga Securities hvor han var et halvt års tid (kanskje var motivet *"å tjene raske penger"*, spør journalisten seg) Det står videre at Tønne ett år etter ble konsernssjef for det Røkke-kontrollerte selskapet Norway Seafoods. Leserne får vite at selskapet *"ble bygd opp rundt en rapport Tønne fikk laget som SND-sjef, og mens Tønne var sjef, ga SND selskapet sitt statlige trygghetsstempel ved å spytte inn 50 millioner i egenkapital"*. Dagbladet framstiller det som om Tønne nærmest fikk en belønning for å ha hjulpet vennen Røkke i sin tid som leder i SND. Hvordan støtten fra SND den gang ble begrunnet, og om det virkelig forelå noe kritikkverdig i denne støtten, får vi derimot ingen informasjon om.

6. desember avslører Dagbladet at Tore Tønne skylder Røkke tre millioner. På forsiden heter det at det er en *"eksstatsråd"* og en tidligere *"Ap-statsråd"* som har dette lånet; i tillegg at et *"hemmelig notat avslører tette bånd"*. Det gis altså mange hentydninger til sammenblanding av roller og uheldige forbindelser mellom en Arbeiderpartipolitiker og en mektig næringslivsmann. Artiklene inne i avisen forteller imidlertid at ikke bare Tønne, men også Røkke og advokatfirmaet BA-HR har benektet at dette var et lån Tønne hadde i statsrådstiden. Men denne informasjonen videreføres ikke når avisen senere oppsummerer sin dekning gjennom faksimiler av den nevnte forsiden, samt i faktabokser. Det er inntrykket av

kritikkverdige bånd – over tid og på så mange måter – vi sitter igjen med, også i forbindelse med Tønnes lån.

(b) Beskrivelser av tid knyttet til Tønnes etterlønn

Dagbladets framstilling gir et klart inntrykk av at Tore Tønne gikk rett fra statsrådsstillingen til en ny ordinær jobb. Den gir likeledes inntrykk av at Tore Tønne var klar over at han ville ha annet lønnet arbeid i tidsrommet han søkte om etterlønn for.

På forsiden 5. desember fortelles det at *"Tore Tønne gikk rett fra statsrådstolen og inn i ny jobb som rådgiver med millionhonorar"*. Hovedtittel er: *"Hevet dobbelt lønn"*. Slik får vi et bilde av at dette var parallelle hendelser. I oppslaget inne i avisen står det at Tore Tønne søkte om utvidelse av etterlønnen etter at regjeringen gikk av, og at hans begrunnelse var at han ikke ville ha inntektsbringende arbeid i perioden. Lenger ut i artikkelen står det: *"Problemet for Tore Tønne et at han knapt var kommet ut av regjeringsbygget før han var i full virksomhet som rådgiver"*.

Det viser seg dagen etter, i en liten artikkel med tittelen *Tønne betaler tilbake* (6. desember), at Tønnes egen forståelse av saken var en annen. Det refereres til et brev han sendte til Statsministerens kontor, der han forsvarer seg med at han fikk suksesshonoraret utbetalt lenge etter at perioden med etterlønn var over (svært våkne leser vil vite dette allerede ut ifra opplysningene Dagbladet ga 4. desember). Statsministerens kontor mente også at reglene var uklare i dette tilfellet. Når Tønnes egen tolkning og også Statsministerens kontors tolkning omtales, får dette imidlertid ikke konsekvenser får *avisens* tolkning eller videre dekning av saken. 6. desember begynner Thor Gjermund Eriksen sin kommentar med tittelen *"Røkkes mann"* slik: *"Bare timer etter at Tore Tønne forlot Kongens bord og jobben som statsråd, meldte han seg til tjeneste for Kjell Inge Røkke"*. Igjen er tidsaspektet sentralt – Tore Tønne hadde tilsynelatende en jobb som sto og ventet da han søkte om etterlønn.

7. desember følges et tosiders oppslag om at Tønnes handlinger er å regne som trygdemisbruk av en faktaboks og to faksimiler av tidligere forsider i saken. Den ene forsiden sier at Tore Tønne "hevet dobbel lønn". På denne måten fører Dagbladet videre inntrykket av at Tønne i en periode hevet to lønninger. Faktaboksen nyanserer ikke dette inntrykket. Også etter dette flankeres ofte "nye avsløringer i saken" av faksimiler og faktabokser som kun formidler Dagbladet hovedtolkning, at Tore Tønne fikk 1,5 millioner i lønn, *"og i samme periode etterlønn i strid med reglene"*. (Se for øvrig denne rapportens kapittel om faktabokser og faksimiler.)

11. desember skildres det i nok en nyhetssak hvordan Tønne gikk rett fra én jobb til en annen: *"Da Tore Tønne gikk av som helseminister 19. oktober i fjor, gikk det bare timer før han var i fullt arbeid til støtte for Kjell Inge Røkkes Aker RGI."* Igjen gis en beskrivelse av et tett forhold mellom Tore Tønne og Kjell Inge Røkke der tidsperspektivet er viktig. Det er nettopp den tidsmessige tettheten mellom politiker-jobb og Røkke-jobb som står i fokus. De nyanser som kunne ha vært brakt til torgs, er fraværende. Tvert om styrkes mistanken om ulovligheter idet det sies at det var viktig for *"både Tore Tønne og Kjell Inge Røkke at de tette båndene ble holdt skjult."* Gitt at Tønnes arbeid med Kværner-saken og hans bånd til Røkke var godt kjent blant aktørene i saken – og at den tilsløring som Dagbladet i realiteten viser til, hadde med en annen sak å gjøre – kan slike utsagn virke tendensiøse. Og de får sin fulle og rammende mening nettopp når tidsperspektivet framheves: at ting som i seg selv kan være tillatelige, blir illegitime fordi man *hele tiden* har bindinger og forpliktelser som holdes skjult, og fordi man dessuten, på skjult og mistenkelig vis, går rett fra politikk til næringsliv – og tilbake igjen.

Dagens Næringsliv

Dagens Næringsliv har i utgangspunktet en mer saksorientert framstilling enn Dagbladet, slik det også er påpekt annetsteds i denne rapporten. Når avisen begynner å skrive om saken på nyhetsplass 10. desember, settes fokus i sterkere grad på BA-HR enn på Tore Tønne. Til forskjell fra hva som skjer i Dagbladet, oppgis sentrale årstall og fakta om Tønnes karriere i en egen profil. Dagbladets faksimiler gjengis imidlertid, og slik befester påstanden om "dobbel lønn" seg.

Flere ledere og kommentarer i Dagens Næringsliv levner liten tvil om hvordan redaksjonen bedømmer Tore Tønnes handlinger. I lederen 16. desember heter det: "*Tønne har prestert å heve en såkalt "ventelønn" han ikke hadde krav på etter at han gikk av som statsråd. Det kalles grådighet og juks. Noen vil bruke sterkere ord. Samtidig som Tønne fikk ventelønn, jobbet han for Kjell Inge Røkke . . . Gjennom andre styreverv knytter Tønne seg nå tettere til Røkke, og det er vel ingen som har glemt at han kom inn i regjeringen som helseminister direkte fra Røkke-selskapet Norway Seafoods.*" I en kommentar 21. desember med tittelen *En ufullstendig sirkel* spekulerer Stein B. Hauglid i om ikke Røkke var svært fornøyd over ha å ha fått en av dem han stolte mest på inn i regjeringen. Det står videre: "*Den politiske novisen Tore Tønne – hentet rett til helseministertaburetten fra Norway Seafoods. Dit han ble fisket av Røkke fra SND – to år før regjeringsdannelsen.*" Her framstilles Tønne som ikke stort mer enn "Røkkes mann", uansett stilling. Et langt karriereløp på nær et tiår sammenfattes på en måte som kaster et mistenkelig lys over Tore Tønnes forhold til Kjell Inge Røkke.

Det kan således se ut til at Dagens Næringsliv opererer med lignende hypoteser om Tønnes forhold til Røkke som man gjør i Dagbladet. Men framstillingen av suspekte, langvarige og tette bånd mellom de to får ikke dominere nyhetssakene på samme måte som i Dagbladet. Og i kommentars form kan spekulasjoner i sterkere grad framstå som det de er – spekulasjoner.

Aftenposten

Selv om også Aftenposten, i likhet med Dagens Næringsliv, går forsiktigere ut enn Dagbladet, gis også her ved flere anledninger framstillinger av saken som er lite nyanserte hva angår tidsperspektivet.

Både 5. desember (i et NTB-basert oppslag) og 6. desember formidler Aftenposten Dagbladets tolkning av saken om Tønnes etterlønn, med vekt på samtidigheten mellom etterlønnen og arbeidet med Kværner. 6. desember formidles imidlertid også Tore Tønnes eget syn på saken. Han forteller at han ikke visste at han ville motta honorar for sin innsats i forkant av fusjonen mellom Aker og Kværner. Han sier også at SMK mente det var rom for tolkning av reglene. Det er selvsagt viktig at Tønne kommer til orde med sin versjon, og at det gis plass til hans forklaringer. Men han virker ikke særlig troverdig fordi journalisten allerede har slått fast at han har mottatt dobbel lønn i starten av artikkelen. Bildet av at Tore Tønne i den samme perioden hadde to lønninger tegnes også senere. I artikkelen med tittel "*Etterforskes for hemmelige bånd til Røkke*" (14. desember) står det: "*Det var Dagbladet som avdekket at Tønne mottok statlig etterlønn mens han jobbet for Røkke*".

Aftenposten benytter også faktabokser for å oppsummere saken. Slik lyder det for eksempel i faktaboksen 17. desember: "*Tidligere helseminister Tore Tønne fikk 1,5 millioner kroner i konsulenthonorar da han bidro for Aker RGI i sammenslåingen av Aker Maritime og Kværner for ett år siden. Mens Tønne gjorde denne jobben for Aker RGI, fikk han etterlønn.*"

Aftenposten videreformidler ikke bare inntrykket av at Tønne med vitende og vilje hevet dobbel lønn. Den bidrar også til å tegne et bilde av at det over lengre tid var et kritikkverdig og mulig kriminelt økonomisk avhengighetsforhold mellom Tønne og Røkke. 14. desember forteller en tittel på førstesiden at *"Politiet tok beslag hos Tønne"*. Videre står det: *"Aftenposten har grunn til å tro at politiet først og fremst er opptatt av hvilke økonomiske bindinger som har eksistert mellom Tønne og finansmannen Kjell Inge Røkke i Tønnes tid som statsråd"*. Dette gjentas i ingressen til artikkelen inne i avisen, og i selve artikkelen: *"Aftenposten har grunn til å tro at det ikke er forhold rundt etterlønnen som står i fokus for Økokrims etterforskning"*. I en nyhetsartikkel med tittelen *"Vurderer å betale ned Røkke-lånet"* to dager etter (16. desember) gjentas det at *"etter det Aftenposten forstår, undersøker Økokrim om Tønne hadde økonomiske bindinger til Røkke i tiden som statsråd"*.

Leseren får ikke vite hva Aftenposten bygger sin forståelse på. Antagelsene dementeres aldri eksplisitt som feilaktige. Fire dager senere formidler imidlertid avisen i en artikkel at det *ikke* er noen grunn til å anta at det var noe avhengighetsforhold mellom Tønne og Røkke i hans tid som helseminister. 20. desember står det i artikkelen med tittel *"Tønnes økonomi i utforbakke da han var politiker* følgende i brødteksten: . . . *det finnes ingen synlige spor som tyder på noen økonomiske bindinger til Røkke da Tønne var statsråd"*. Det er ingen referanse til at Aftenpostens tidligere har antydet det motsatte. Man får ikke vite om det var feil at Økokrim hadde et annet fokus enn Tønnes etterlønn, eller om de hadde et slikt fokus som de senere gikk bort fra.

Ellers er det på kommentarplass og ikke via nyhetene at Aftenposten spekulerer i om de tette båndene mellom Tønne og Røkke har eksistert langt tilbake i Tønnes karriere. I en kommentar den 18. desember med tittelen *"Regissøren Røkke"*, resonneres det slik: *"Tore Tønne er ekstrem på den måten han har vandret mellom offentlig sektor og privat næringsliv, mellom staten og Kjell Inge Røkke. Han har lånt Røkke statlige penger, og Røkke har lånt ham private penger"*. At dette delvis handler om Tønnes arbeid som SND-direktør midt på 1990-tallet, og delvis et privat lån våren 2002, klargjøres ikke. Som leser får man inntrykk av et gjensidig og mistenkelig avhengighetsforhold.

Samlet vurdering

Tidsperspektivet spiller en spesiell rolle i denne saken. På den ene siden er det viktig for mediene å få fram den lange tiden som Tore Tønne har hatt et forhold til Røkke. På den annen side er man sparsom med opplysninger om hvorvidt dette forholdet har endret seg over den relativt lange tiden; om f.eks. båndene mellom Tønne og Røkke var av en annen art den gang han var SND-sjef – en stilling og et forhold som ofte trekkes inn for å ytterligere vise hvordan Tønne faktisk er Røkkes mann. I framstillingen av etterlønnen er det åpenbart et sentralt punkt for Tønne selv at suksesshonoraret var av en senere dato. Men heller ikke dette kommer fram i de hovedvinklingene som flere av avisene benytter. "Mistenkelig samtidighet" er selve kjernen i dekningen, med få anstrøk av nyanser eller formildende omtale.

Skal pressen gi kritisk informasjon om maktforhold og maktmennesker, er det viktig at denne informasjonen er nøyaktig. Handlinger med til dels stor avstand i så vel tid som innhold, bør ikke omtales på en enhetlig og dermed mistenkeliggjørende måte. Nyanser og relevante forskjeller mellom en saks forskjellige elementer må klart komme fram, i særdeleshet på nyhetsplass.

3.4 "Tønne-saken". Om vignettbruk.

Saken som diskuteres i denne rapporten, omtales jevnlig og ofte som "Tønne-saken" i den perioden den verserer i mediene. Dette blir brukt som sakens navn så vel i avisene som i radio og TV.

Dagbladet bruker dette navnet på saken aktivt. Det brukes store deler av tiden som "vignett" øverst på hver side der saken omtales. Siden dette er nyhetssider, står det som oftest ved siden av vignetten "Nyhet", slik at man får vignetten "Nyhet Tønne-saken" (på venstre-sider) eller "Tønne-saken Nyhet" (på høyre-sider). Dette starter 6. desember, følges ikke opp i de påfølgende dagene (selv om saken omtales i faktaboksene som "Tønne-saken") og fortsetter så fra 12. desember og fram til Tønnes død. Dessuten har alle faktaboksene i saken overskriften "Tønne-saken".

Det er flere sider ved dette som fortjener kommentar. For det første er det ikke klart at dette utelukkende er å anse som en "Tønne-sak". Saken handler etter hvert like mye om advokatfirmaet BA-HR, Kjell Inge Røkke og (spesielt den siste uken) Kværner. Hele tiden benyttes likevel tittelen "Tønne-saken", også som vignett på reportasjer som ikke primært handler om Tore Tønne (som f.eks. saken om BA-HR 20. desember). Det er dessuten verdt å merke seg at John Arne Markussens kommentar-artikkel 15. desember, "Firmaets mann", har som vignett "Nyhet Tønne-saken" / "Tønne-saken Nyhet". Side-vignetten "Nyhet" gir her inntrykk av at det er noe nytt som kommer fram. Dette blir særlig påfallende i forhold til denne artikkelen, men også i forhold til oppslaget 17. desember der utdrag fra et to uker gammelt intervju står under vignetten "Nyhet Tønne-saken" / "Tønne-saken Nyhet".

Dagens Næringsliv bruker ikke "Tønne-saken" som vignett før 16. desember; da brukes den som rastrert "boks" ved siden av ingressen. Samme dag brukes uttrykket i teksten på førstesiden. 17. desember brukes "Tønne-saken" som toppstripe-vignett (dvs. som i Dagbladet, men uten "Nyhet" ved siden av), mens den 18. desember, 19. desember, 20. desember og 21. desember igjen brukes som rastrert "boks"-vignett. Her, i enda større grad enn i Dagbladet, er det verdt å merke seg at mange oppslag handler mer om BA-HR, Kværner og Røkke enn om Tore Tønne. Den siste uken er det endog dette som *preger* Dagens Næringslivs dekning, med unntak av diskusjonen om Kværner-styret og førsteside-saken "Han maser". Likevel er det nettopp denne uken avisen vignetterer saken med "Tønne-saken". Dagens Næringsliv har for øvrig forskjellige overskrifter på sine faktabokser; ingen av disse er "Tønne-saken".

Aftenposten har sin første faktaboks 12. desember og bruker fra denne dagen "Tønne-saken" som tittel på faktaboksene, med unntak av en faktaboks 13. desember med tittelen "Advokatfirma i trøbbel" (lenger opp på samme side er det imidlertid en faktaboks med tittelen "Tønne-saken") og en faktaboks 18. desember med tittelen "BA-HR-bråket". Avisen bruker ellers ikke vignetter eller overskrifter med navnet "Tønne-saken", utover en vignett på førstesiden 18. desember, med navnet "Røkke om Tønne-saken:".

Som tittel på sin notis 12. desember bruker VG navnet "Tønne-saken", deretter brukes "Tønne-bråket" som vignett på avisens oppslag 15. desember, 16. desember, 17. desember, 18. desember og 19. desember. At man velger uttrykket "bråket" framfor "saken" kan selvsagt virke unødig tabloid og skandalepreget. Grunnen til at man har gjort det, kan imidlertid være at man ønsker å stille seg noe utenfor: Her er det noen andre som "bråker" – og dette er egentlig ikke vår "sak".

Ellers omtaler både Avisenes Nyhetsbyrå og NTB jevnlig saken som "Tønne-saken", hvilket bidrar til at navnet innarbeides over hele landet. Også i regionavisene og Drammens Tidende, Tønnes egen lokalavis, omtales saken jevnlig som "Tønne-saken".

Vurdering

I samtaler med flere journalister og redaktører har utvalget fått det klare inntrykk at mange som arbeidet med saken, i ettertid anser navnet "Tønne-saken" for å ha vært problematisk. Dagens Næringsliv har endog tatt inn i sine retningslinjer at saker i framtiden ikke skal få personnavn knyttet til seg på denne måten.

Det sier seg selv at belastningen for et menneske er stor når en sak av utelukkende negativ karakter bærer ens navn. Det er dessuten viktig å huske at et etternavn deles av mange i en familie. Dermed trekkes langt flere enn hovedpersonen inn i en sak, i særdeleshet når navnet er relativt spesielt eller sjeldent.

Selv om en slik sak uansett vil måtte forbindes med et (eller flere) navn, gjør en tittel som "Tønne-saken" at familienavnet blir innarbeidet i enda større grad enn hva som ellers ville ha vært tilfelle. Den belastning dette ikke minst medfører for barna til en slik person, er verdt å merke seg og må åpenbart tas i betraktning i en presseetisk vurdering.

Dette synes dessverre ikke å ha vært noen avgjørende betraktning for mediene i dette tilfellet. Selv om saken, som nevnt, har mange fasetter som kunne ha rettferdiggjort et annet navn på den, falt man tidlig ned på navnet "Tønne-saken", hvilket ble heftende ved den gjennom hele dens forløp.

3.5 Avisenes bildebruk

I og med at Tore Tønne ikke stilte seg til disposisjon for mediene i de ukene saken verserte i mediene, forekommer det svært få nye bilder av ham, bortsett fra bilder fra 5. desember, der Tønne er på vei ut fra et møte hos BA-HR og inn i en taxi, samt bilder fra hans besøk på Stortinget 6. desember. Etter det utvalget kjenner til, er de andre bilder som brukes, av eldre dato.

Det er viktig å understreke at bildelegging av saker, også med personportretter i saker som er belastende for den som omtales, er helt legitimt. Det er en viktig del av medienes informasjonsplikt å illustrere sine saker på en relevant måte. I denne saken var imidlertid ikke dette så lett, gitt mangelen på nye bilder. Samtidig er det viktig å huske, med henvisning til Vær Varsom-plakaten, at ikke bare ord, men også bilder, er sterke våpen. Derfor må de ikke misbrukes.

Dagbladet, Dagens Næringsliv og Aftenposten

Ingen av bildene som brukes i de nyhetsledende avisene, kan sies å være kompromitterende, dersom det med et slikt uttrykk menes at de bryter mot privatlivets fred eller viser hovedpersonen på en særdeles lite flatterende måte. (Et unntak hva angår privatlivets fred kommer vi tilbake til nedenfor.) De nye bildene fra 5. og 6. desember viser riktignok en stresset og alvorlig mann, men det er å forvente, gitt sakens karakter. Ellers bruker avisene bilder hvor Tønne ser enten uopplagt eller oppgitt ut, samt bilder hvor han smiler. Begge deler kan åpenbart oppfattes tendensiøst, men det er likevel ikke noe ved bildene *i seg selv* som gjør at utvalget mener det er kritikkverdig å bruke dem.

Noen av bildene som brukes, og konteksten de settes i, fortjener likevel kommentar. Det er tydelig at bildet av Kværners styre, der Tønne altså står ved siden av Kjell Inge Røkke,

brukes med den hensikt å skape en nær sammenheng mellom Tønne og Røkke. Av disse tre avisene, er det Dagbladet som bruker dette motivet. Dette gjøres fem ganger, foruten faksimilene med samme motiv, som brukes i alt sju ganger. Bildet (som brukes i to forskjellige varianter) viser to fornøyde (på det ene bildet åpenbart smilende) mennesker. Bildet er en del av et offisielt bilde av Kværners styre; ved én anledning (5. desember) trykkes hele styrebildet, en annen gang (11. desember) et utsnitt som viser fire av styremedlemmene), ellers bare utsnittet med Tønne og Røkke.

Når bildet av Tønne og Røkke settes opp mot uttrykkene i førstesideoppslaget 4. desember, nemlig "*Eks-statsråd hjalp Røkke:* Fikk 1,5 mill for seks ukers jobb", skapes et inntrykk av Gutteklubben Grei: Gode, mektige venner som gir hverandre tjenester og penger, og som er fornøyd med det. (Dette er altså sakens første dag; denne forsiden brukes i faksimile sju ganger senere; bildets sammenstilling med overskriften blir således godt innarbeidet.)

Er det noe galt i dette? Var ikke nettopp hensikten å vise båndene mellom Tønne og Røkke, og hadde ikke dette rot i virkeligheten? Det kan være, og utvalget ønsker ikke å trekke noen bastant konklusjon om denne bildebruken. Som nevnt er ingen av bildene av Tønne og Røkke kompromitterende i seg selv. Men det er likevel klart at et bestemt budskap ønskes solgt, der bildet kan uttrykke noe mer enn bare teksten. Ikke minst hamres det inn et inntrykk hos alle dem som ikke leser teksten, men bare blar forbi. Ingen tilfeldig leser av Dagbladet kan ha unngått å få det inntrykk i løpet av disse ukene at Tore Tønne hadde en lyssky forbindelse med Kjell Inge Røkke.

Det kan være spesiell grunn til å gripe fatt i Dagbladets oppslag 15. desember. Dette er en kommentarartikkel av nyhetsredaktør John Arne Markussen, med tittelen "Firmaets mann". Her vises et bilde fra filmen "The Firm", der (slik det beskrives i billedteksten) "Tom Cruise spiller den unge, lynskarpe og ambisiøse advokaten Mitch. Her får han beskjed av en erfaren kollega om at han kommer til å møte så mange uredelige advokater at han får lyst til å slutte og finne ærlig arbeid". (Filmen "The Firm" het på norsk "Firmaets mann" og er basert på John Grishams roman av samme navn.) Under bildet, der Cruise smiler sammen med sin erfarne kollega, står bildet av Tønne og Røkke. Den mest smilende versjonen av samme bilde finnes også som illustrasjon til saken, nemlig i faksimile (av forsiden 4. desember), til høyre for bildet fra filmen. Til sammen gis et inntrykk av en sak som har paralleller til filmen (og boken) "The Firm": Det skjer mye som er uredelig og umoralsk i denne typen forretningsliv, men man støtter hverandre gjensidig, og alle pengene man tjener, veier opp for kynismen og mangelen på ærlighet. (Selve denne artikkelen kommenteres annetsteds i denne rapporten; her er poenget først og fremst å kommentere samkjøringen av bilder, og det budskap som dermed formuleres.) Utvalget vil sette spørsmålstegn ved om dette setter Tønne i et rettferdig og sakssvarende lys.

Ved alle førstesidene i Dagbladet der det brukes bilde av Tønne, gjengis bildet i farger. Også dette er med på å skape inntrykk av en viktig sak der personen som gjengis, spiller en svært viktig rolle.

Verken Dagens Næringsliv eller Aftenposten gjengir bilder som i seg selv kan forstås som spesielt belastende. Ingen av dem benytter bilder hvor Tønne og Røkke står eller sitter like ved siden av hverandre.

Når man ser bildebruken i disse tre avisene under ett, ser vi imidlertid at sakens *volum* med rimelighet kan oppfattes som belastende for den eller dem som omtales og disses familier. Bilder av hovedpersonen, til tider store sådanne, dag etter dag, ofte på førstesiden, ved siden av overskrifter som hele tiden henspiller på umoralske, ulovlige eller lyssky handlinger, skaper en betydelig gjenkjennelse og en automatisk kobling mellom personens ansikt og det som synes å være en skandale.

Man skal også huske at "kjendiser", som Tore Tønne, ikke har noen mulighet til å få beskyttet sin person ved å slippe bilder i avisen, i motsetning til mindre kjente personer hvis ansikt regelmessig skjules, f.eks. i forbindelse med straffesaker.

VG og hyttene

VG holder en lav profil i den første halvannen uken som saken verserer i Dagbladet. I denne rapporten har vi av den grunn ikke lagt så stor vekt på dekningen i VG som i de mer nyhetsledende avisene. Selv om VGs oppslag den siste uken er til dels store, er det dessuten ingen førstesider som vies saken, og således er dekningen – også bildemessig – å betrakte som mindre belastende.

Ett bilde i VG fortjener likevel kommentar. I motsetning til de tre nevnte avisene velger VG å trykke et bilde av én av Tønnes hytter, med overskriften "Million-hytter *ga pengeproblemer*". Artikkelen som sådan synes legitim på dette tidspunkt i saken, all den tid den gjengir bakgrunnen for at Tønne hadde dårlig råd og således trengte etterlønnen og senere lånet hos Aker RGI Finans. Likevel er det en terskel som tråkkes over når man begynner å omtale fritidsboliger og vise bilder fra disse. Ikke minst for den omtaltes familie kan det oppleves dramatisk når pressen begynner å trykke bilder fra og skrive om familiens private eiendom. Det bør generelt foreligge tungtveiende grunner før en avis gjør det. Uten at utvalget skal trekke en endelig presseetisk konklusjon om dette oppslaget, er det generelt grunn til å minne om den store forsiktighet som bør omslutte oppslag som trenger inn i privatlivets sfære.

3.6 Faktabokser og faksimiler

Avisene, i særdeleshet løssalgsavisene, forventer ikke at artikkelserier leses dag etter dag, i kronologisk sammenheng og rekkefølge. En leser kan selvsagt komme over en artikkel som følger opp tidligere oppslag, uten at de tidligere oppslag er kjent. Derfor har avisene i stadig større grad begynt å lage "faktabokser", der bakgrunnen for – og gangen i – en sak presenteres kort.

Dersom en sak har vært fulgt opp med store oppslag tidligere, er det også vanlig å bruke faksimiler av de tidligere oppslagene. Ofte er disse faksimilene såpass små at ingresser og brødtekst ikke kan leses, men overskriftene og bildene vil tre tydelig fram.

Begge disse virkemidlene byr åpenbart på etiske utfordringer. Vi vil særlig påpeke to slike, knyttet til hvert av virkemidlene som er nevnt:

- Utplukkingen av stoff i faktaboksene skaper et bilde av hva som er mest sentralt i saken. I en komplisert sak som har vart over flere dager, vil noe måtte plukkes ut, mens andre elementer må nedprioriteres eller helt utelates.
- Faksimiler av tidligere oppslag skaper inntrykk av en stor sak med stadig nye aspekter. Videre vil overskrifter i faksimile, hentet fra tidligere utgaver av egen (eller andres) avis, henlede oppmerksomheten nettopp på overskiftene, uten mulighet for å lese eventuelt balanserende ingresser eller brødtekster fra disse tidligere utgavene – rett og slett fordi skriften blir for liten.

Hvordan brukes disse virkemidlene av henholdsvis Dagbladet, Aftenposten og Dagens Næringsliv i løpet av de 2 ½ ukene saken figurerer i mediene? Den følgende gjennomgangen gir en kort oversikt, der det kommer tydelig fram at Dagbladet benytter disse virkemidlene mest. Dette følges av en vurdering fra etisk ståsted. Det skal bemerkes at ingen av faksimilene opptrer på avisenes forside, med unntak av en faksimile av Dagbladets forside 4. desember, som brukes på samme avis' forside 5. desember.

Alle Dagbladets og Aftenpostens faktabokser har tittelen "Tønne-saken" (med unntak av Aftenpostens faktaboks om BA-HR 18. desember). Bare Aftenposten benytter i tillegg ordet "Fakta" som tittel.

VG diskuteres ikke spesielt i dette kapitlet, siden avisen har relativt få oppslag om saken, de bruker ingen faksimiler, og avisen har bare én faktaboks (i tillegg til en kronologisk oppsummering av saken). Den ene faktaboksen (16. desember) er for øvrig relativt nøktern i språket og bruker ved to anledninger den mer forsiktige formuleringen "skal ha" ("På samme tid *skal Tønne urettmessig ha* hevet etterlønn ..." og "... BA-HR *skal ha* firedoblet en regning ..."). Utover dette skiller denne faktaboksen seg ikke vesentlig i form eller innhold fra dem vi skal behandle i det følgende.

Dagbladet

Dagbladet bruker en faksimile av forsiden fra 4. desember (overskrift: *"Eks-statsråd hjalp Røkke: Fikk 1,5 mill for seks ukers jobb"*) to ganger 5. desember; på forsiden og igjen inne i avisen. Det er ingen faktaboks ennå, men en kort biografisk oversikt over Tore Tønne.

6. desember brukes faksimile av forsiden 5. desember (overskrift: *"Tønne brøt Stortingets regler: Hevet dobbel lønn"*). Videre trykkes sakens første faktaboks. Her gjengis saken i tre punkter: (D1) "Tidligere helseminister Tore Tønne har mottatt 1,5 millioner kroner for konsulentoppdrag i forbindelse med Aker Maritimes kjøp av Kværner i fjor." (D2) "Pengene er ifølge Tønne utbetalt for arbeid han gjorde i de seks ukene som gikk fra han fratrådte som statsråd til handelen var i boks." (D3) "I samme periode mottok han etterlønn i strid med reglene. Disse pengene vil han nå betale tilbake".

7. desember gjengis faksimile av forsidene fra 5. og 6. desember (sistnevnte overskrift lyder: *"Hemmelig notat om Tore Tønne avslører tette bånd: Skylder Røkke tre mill."*). Samme faktaboks som dagen før benyttes.

9. desember brukes faksimile av alle tre forsider som har vært brukt så langt (4., 5. og 6. desember) som illustrasjon på leserbrevsiden Kort og godt, i forbindelse med innlegget *"Er Tønne en bedrager?"* av Eirik H. Devold.

11. desember gjengis faksimile av de tre forsidene så langt der saken har vært hovedoppslag (4., 5. og 6. desember). Samme faktaboks som tidligere brukes, men med ytterligere tre punkter: (D4) "Interne BA-HR-notater tyder på at pengene kommer fra Kjell Inge Røkkes Aker RGI." (D5) "Tore Tønne har et lån på tre millioner kroner hos Kjell Inge Røkke." (D6) "Tillitsvalgte i Kværner har bedt Røkke redegjøre for lånet."

12. desember gjengis faksimile av oppslaget dagen før (ss. 8-9, overskrift: *"Advokater tok opptil 10 000 kroner timen: Oppblåst honorar dekket Tønne-lønn"*). Samme faktaboks som dagen før brukes, men med ytterligere et punkt: (D7) "I går avslørte Dagbladet at BA-HR firedoblet en regning til Røkkes Aker RGI. På den måten økte BA-HA *(sic)* regningen med 1,5 millioner – et beløp som tilsvarer det Tore Tønne fikk for Kværner-jobben han gjorde for Kjell Inge Røkke."

13. desember gjengis samme faktaboks som dagen før, med den endring at strekpunkt (D7) er endret til "Dagbladet har avslørt at BA-HR firedoblet ...", og trykkfeilen er rettet opp.

I faktaboksen 14. desember er (D1) og (D2) slått sammen til ett strekpunkt, likeså er (D3) og (D4) slått sammen til ett punkt og (D5) og (D6) slått sammen til ett punkt. (D7) står som dagen før. Et nytt punkt er lagt til: (D8) "Flertallet i Kværners valgkomité krever at styremedlem Tore Tønne kvitter seg med Røkke-lånet."

I faktaboksen 16. desember er elementer fra (D1), (D2) og (D3) slått sammen til ett strekpunkt, mens en omformulert versjon av (D7) står som eget strekpunkt. Ingen andre punkter er med.

I faktaboksen 17. desember trykkes samme sammenslåing av (D1), (D2) og (D3) som dagen før, men med setningen "I samme periode mottok han etterlønn fra staten i strid med reglene" endret til "I samme periode mottok han urettmessig etterlønn fra staten." De øvrige tre strekpunkter denne dagen er noe annerledes enn tidligere og listes derfor her som separate formuleringer: (D9) "Ved å blåse opp en faktura til Kjell Inge Røkkes Aker RGI sørget advokathuset BA-HR for å få inn 1,5 millioner kroner ekstra. Pengene skulle etter avtale med Røkke utbetales til Tønne i all hemmelighet." (D10) "Tore Tønne skylder fra før Røkke tre millioner kroner. De økonomisk tette båndene er problematiske ettersom Tønne er Røkkes nestleder i Aker Kværner-styret." (D11) "Økokrim etterforsker 'alle sider ved Tønne-saken' og har siktet Tore Tønne." Samme dag brukes faksimile av to førstesider (4. desember og 6. desember), samt faksimile av oppslag 13. desember (overskrift: *"Tønne tar flere jobber for Røkke"*), som illustrasjon under tre store bilder av Tønne. (Sakens tittel er *"Dagbladet avslører: Fortalte ikke sannheten"* og består i gjengivelser fra Tønnes tidligere uttalelser til Dagbladet.)

18. desember gjengis samme faktaboks som dagen før. En ny faktaboks om BA-HR, med henvisning til Tønne-saken, trykkes i forbindelse med en egen sak samme dag om Økokrims etterforskning av BA-HR. (Også på den siden som denne sistnevnte saken står, er "Tønne-saken" brukt som vignett (øverst på siden).)

Aftenposten

Aftenposten har sin første faktaboks 12. desember. Denne har fire punkter: (A1) "Tore Tønne mottok etterlønn i tre måneder da han gikk av som helseminister i fjor høst. Dagbladet har avdekket at Tønne mottok 1,5 millioner kroner for konsulentoppdrag i forbindelse med Aker Maritimes kjøp av Kværner." (A2) "Etterlønnen Tønne mottok var i strid med reglene. Disse pengene skal han betale tilbake." (A3) "Statsministerens kontor vil ikke politianmelde Tønne for å ha mottatt for mye etterlønn." (A4) "Tore Tønne er visestyreformann i Kværner. Han har et lån på 3 millioner kroner hos Røkke."

13. desember gjengis samme faktaboks, med den forskjell at et lite bilde av Tønne er satt inn i faktaboksen, og et nytt punkt er satt inn mellom (A3) og (A4): (A5) "I går sa jusprofessor Jan Fridthjof Bernt til Aftenposten at Tønne-saken burde fått en uavhengig påtalemessig vurdering. Altså vært sendt over til politiet."

I faktaboksen 15. desember er (A1) og (A2) gjengitt, sistnevnte utvidet med "Tønne, som i dag er visestyreformann i Kværner, har også et lån på 3 millioner kroner hos Røkke." (Dette er altså en sammenfatning av tidligere (A4)). Deretter er (A3) gjengitt, med følgende setning lagt til: "Økokrim har imidlertid iverksatt etterforskning på eget initiativ."

I faktaboksen 16. desember er (A1) splittet opp i to strekpunkter, ingen andre tidligere strekpunkter er med, men et nytt er lagt til: (A6) "Pengene ble utbetalt av Røkkes hoffadvokat BA-HR for å skjule Tønnes rolle. Intern maktkamp i BA-HR gjorde at opplysningene lekket ut til pressen og til Økokrim."

I faktaboksen 17. desember er det bare nye formuleringer: (A7) "Tidligere helseminister Tore Tønne fikk 1,5 millioner kroner i konsulenthonorar da han bidro for Aker

RGI i sammenslåingen av Aker Maritime og Kværner for ett år siden." (A8) "Mens Tønne gjorde denne jobben for Aker RGI, fikk han etterlønn. Denne blir betalt tilbake." (A9) "Tønne har et lån på 3 millioner kroner fra Aker RGI. En rekke størrelser i norsk næringsliv har anmodet Tønne om å innfri lånet, noe han også vurderer." (A10) "Økokrim etterforsker Tønne. Økokrim tok tak i saken etter lekkasjer fra BA-HRs arkiver." (A11) "I dag vurderer Kværner-styret Tønnes habilitet der, fordi han kanskje er nær Røkke, på grunn av lån, honorarer og flere styreverv." (Som det vil framgå, er mange av Aftenpostens faktaboks-tekster preget av dårlig og tilfeldig språkføring.)

18. desember er det en faktaboks om BA-HR, med henvisning til Tore Tønne, men med "BA-HR-bråket" som overskrift i stedet for "Tønne-saken". Denne handler ikke primært om Tore Tønne, så den tas ikke med i oversikten her. Se likevel kommentarer knyttet til denne faktaboksen under "Vurdering" nedenfor.

I faktaboksen 20. desember er det igjen nye formuleringer: (A12) "Økokrim etterforsker tidligere helseminister Tore Tønne for mulig regnskapsjuks og andre forhold etter lekkasjer fra advokatfirmaet BA-HR." (A13) "Tønne fikk 1,5 millioner kroner i konsulenthonorar da han bidro for Aker RGI i sammenslåingen av Aker Maritime og Kværner for ett år siden." (A14) "Mens Tønne gjorde denne jobben for Aker RGI, fikk han etterlønn som statsråd. Denne må han nå betale tilbake." (A15) "Tønne har nå betalt tilbake et lån på 3 millioner kroner fra Aker RGI. Samtidig har han trukket seg som nestformann i Kværners styre."

Aftenposten bruker ikke faksimiler av egne eller andres oppslag under sakens gang.

Dagens Næringsliv

Dagens Næringsliv har sin første faktaboks 10. desember. Denne har tre punkter: (DN1) "I forrige uke avdekket Dagbladet at tidligere helseminister Tore Tønne hadde mottatt 1,5 millioner kroner for seks ukers arbeid med Kjell Inge Røkkes maktovertagelse i Kværner." (DN2) "Arbeidet startet umiddelbart etter at Tønne gikk av som helseminister, og Tønne mottok samtidig tre måneders etterlønn som statsråd fordi han hadde oppgitt at han ikke ville ha inntektsbringende arbeid." (DN3) "Etter Dagbladets avsløringer har Tønne tilbudt seg å betale tilbake to månedslønner." Alle Dagbladets tre førstesider fra uken før brukes i faksimile.

12. desember brukes en faksimile av et oppslag fra dagen før, der adm. dir. i Aksjesparerforeningen og leder av Kværners valgkomité Knut T. Traaseth uttaler seg om Tønnes lån. Overskriften lyder: *"Mener Tønne må kvitte seg med Røkke-lån"*. Faksimilen er imidlertid bare gjengitt i en tidlig utgave av avisen; noe senere på dagen kommer det ut en utgave der saken er annerledes satt opp. Her brukes i stedet et bilde av Tønne. Saken det dreier seg om, dukker (i sin siste versjon) opp i faksimile neste dag, 13. desember.

13. desember brukes altså en faksimile av oppslaget fra DN dagen før, der BI-professor Ole Gjems-Onstad uttaler seg om Tønnes binding til Røkke under overskriften *"En veldig stygg sak"* (overskriften står i anf.tegn).

17. desember har DN en faktaboks (med tittel "Tønne og Røkke"). Denne har fire punkter: Det første er så å si identisk med DN1, det andre er identisk med DN2, men har følgende tillegg: "Statsministerens kontor har besluttet at Tønne skal betale tilbake to månedslønner. Det har Tønne gått med på." Deretter følger to nye punkter: (DN4) "Advokatfirmaet BA-HR skal ha firedoblet en regning til Aker RGI, og slik skjult honoraret på 1,5 millioner kroner til Røkke." (DN5) "Honoraret er ikke ført som fordring i Tønnes selskap, Tønne Consult. Økokrim har siktet Tønne for brudd på regnskapsloven og gjort flere

beslag i hans bolig i Drammen. I tillegg er Kjell Inge Røkke og hans nærmeste medarbeider Olav Revhaug avhørt i saken."

DN har ikke flere faksimiler eller faktabokser under sakens gang.

Vurdering

I alle de tre avisene reflekterer faktaboksene de sidene ved saken som er framhevet som viktigst i avisenes reportasjer. Dagbladet bruker dette virkemidlet mest aktivt og også mest systematisk; her bygges det rundt en stamme med "fakta" som avisen åpenbart anser som sakens kjerne.

Kunne andre sider ved saken ha kommet fram? Dette blir et særlig påtrengende spørsmål i forbindelse med Dagbladets (D3), som går igjen ni ganger i noe forskjellig form. Her sies det sju ganger at etterlønnen er "i strid med reglene", to ganger at den er "urettmessig", uten omsvøp. Tønne så som kjent dette annerledes, og Statsministerens kontor hadde ikke konkludert med at etterlønnen var i strid med reglene, men at det var grunn for tvil, og at Tønne derfor burde betale tilbake. På denne bakgrunn framstår denne påstand, som altså trekkes med under hele sakens gang, unødig konstaterende. Aftenposten gjentar den samme påstanden tre ganger i (A2), men unnlater deretter å bruke formuleringer av typen "i strid med reglene" i faktaboksene den siste uken før Tønnes død. Dagens Næringsliv karakteriserer ikke etterlønnen på denne måten i sine faktabokser.

For Aftenpostens del er det spesielt viktig å merke seg at tittelen "Fakta" er brukt hele veien. Dette legger listen høyt for det som står i faktaboksen. De første dagenes gjengivelse av forhold rundt etterlønnen kan vanskelig forsvare denne tittelen. Videre er det en faktaboks 18. desember, som riktignok omtaler "BA-HR-bråket" (som det blir kalt) snarere enn "Tønne-saken", men som fortjener oppmerksomhet idet den inneholder rent vurderende språk under tittelen "Fakta": "I snart to uker har Dagbladet hatt den ene saken etter den andre om tidligere næringsminister *(sic)* Tore Tønnes honorar og lån mot Røkke-systemet. Når røyken legger seg for hver dag, sitter BA-HR tilbake med stadig mer og mer svekket tillit og troverdighet." Foruten at denne teksten, som så mange i Aftenpostens faktabokser, er preget av omtrentlig språk, er det påfallende hvor nært den ligger en *kommentar*, og hvor langt fra den representerer nøyaktig gjengivelse av "fakta".

Dagens Næringsliv legger i (DN2) vekt på at de 1,5 millionene ble utbetalt for arbeid som ble gjort samtidig med at Tønne mottok etterlønn. Dette er for så vidt korrekt, men DNs formulering på dette punkt gir – i større grad enn Dagbladets og Aftenpostens – inntrykk av at pengene er utbetalt samtidig, og at Tønnes arbeid med Kværner-saken var ordinært inntektsbringende arbeid. Det vektlegges i faktaboksene hos DN at Tønne hadde oppgitt at han ikke kom til å ha inntektsbringende arbeid i perioden. Ut fra det Tønne visste da han gikk av som statsråd, var dette korrekt, mens faktaboksens korte sammendrag kan gi et annet inntrykk, nemlig at han løy.

Utover dette er det mest grunn til å sette søkelyset på hva som *ikke* står i faktaboksene. Tønnes egen oppfatning om at etterlønnen ikke var i strid med reglene, at suksesshonoraret på 1,5 millioner ble utbetalt lenge etter at arbeidet var gjort, og at Tønne mente ikke å ha noen visshet om at han skulle få det da arbeidet ble utført, er ikke nevnt på noe tidspunkt av noen av de tre avisene i deres faktabokser.

Faksimiler er i sin natur ensidige, idet bare overskriften fra den tidligere utgaven som gjengis, kan leses. Dersom faksimilene er ment å bringe videre opplysninger som den nye leser kan trenge, er det altså bare et meget snevert utvalg opplysninger som hentes fram, nemlig det som står i overskriften(e).

En annen mulig tolkning av faksimile-bruken er at man anfører egne tidligere oppslag som "sannhetsvitne" i saken: Siden saken har forårsaket slike overskrifter, av rent negativ og avslørende art, skapes det inntrykk at det er godt grunnlag også for det nye oppslaget.

Faksimile-bruken er også forenklende for journalisten: Den gjør at det sensasjonelle preg tidligere påstander i saken har hatt, ikke trenger gjentas i ingresser og brødtekst; budskapet er allerede klart formidlet gjennom faksimilene.

Det skal bemerkes at Aftenposten ikke benytter faksimiler under sakens gang. Dagens Næringsliv bruker det bare tre ganger, men den siste av disse brukes til å gjenta en sterk påstand fra en meningsbærer i saken (Gjems-Onstad: *"En meget stygg sak"*). Dagbladet bruker faksimiler sju ganger, hvorav ved fire anledninger flere faksmiler ved siden av hverandre. Det sistnevnte bidrar til at mange sterke og for Tønne meget negative overskrifter i realiteten blir stående side ved side.

Generelt mener utvalget at nyanser, tvil og andre syn på fakta enn avisenes egne, blir (ytterligere) skjøvet i bakgrunnen gjennom den utstrakte bruken av såkalte faktabokser så vel som faksimiler. Når lesere raskt skal oppdateres om et saksforløp, er det selvsagt fristende for enhver redaksjon først og fremst å oppsummere avisens *egen* vinkling. Men da fratar man også leserne muligheten til å se sakens flere sider. Den utstrakte bruken av faksimiler i Dagbladet forsterker inntrykket av skandale, spesielt i en sak som denne, der det er mange, hver for seg sensasjonspregede overskrifter som plasseres side ved side.

Vi mener på denne bakgrunn at avisene burde ha fremvist større tilbakeholdenhet og nøyaktighet ved bruken av disse virkemidlene.

På den annen side er faktabokser og faksimiler bare en funksjon av avisens generelle vinkling i saken. Uten rammende anklager og store overskrifter i utgangspunktet, får man heller ingen faktabokser og faksimiler av den art vi her så. Vårt kritiske blikk på disse er derfor av "annen-ordens" karakter, som det heter blant filosofene. Det er med andre ord det underliggende sakskomplekset, og behandlingen av dette, som primært må diskuteres (og eventuelt kritiseres); først på *det* grunnlag kan (og bør!) man kritisk debattere bruken av faktabokser og faksimiler, slik vi har gjort her.

3.7 Dimensjonering

Det finnes intet "korrekt" svar på hva som er riktig dimensjonering av en sak. Dette er noe som ligger innenfor den enkelte redaksjons frihet og journalistiske vurdering.

Dimensjoneringen – størrelsen, omfanget og "trøkket" en sak får i et presseorgan – styres dels av redaksjonens oppfatning av saken innhold og alvor, og dels av sakens oppmerksomhetsverdi og salgspotensiale. Det siste er også legitimt i et kommersielt mediesystem. Men det handler i tillegg om en rekke andre faktorer, så som redaksjonens valg av form og stil, profil og forretningsidè (løssalg vs. abonnementsaviser, underholdning vs. informasjon). Videre handler det om redaksjonens valg av grafiske virkemidler som tittelstørrelse, typografi, bildebruk etc., og om formater, dramaturgi og effekter i etermedia. Det kan endog hende at rene tilfeldigheter, så som tilfanget av nyheter en bestemt dag, avgjør en saks prioritering og størrelse. På en "dårlig" dag kan en middelmådig sak få stort oppslag, mens den samme saken en annen dag ville blitt prioritert lavere.

Det vil alltid være delte meninger om nyhetsprioritering og dimensjonering. Nyhetsvurderingen i en fri presse lar seg ikke overprøve.

Men den kan kritiseres. Medienes prioritering og dimensjonering bør diskuteres og utfordres. Den offentligheten som mediene henvender seg til er berettiget til å gi tilbakemeldinger også på dette.

Ikke minst gjelder dette når enkeltmennesker havner i medienes søkelys og opplever dimensjonering og presentasjonsform i seg selv som et overgrep.

I vår sak er det to spørsmål som bør stilles:
1) Står dimensjoneringen i forhold til sakens faktiske innhold og samfunnsbetydning?
2) Medfører dimensjoneringen unødige belastninger og skadevirkninger for den som omtales?

De to spørsmålene henger sammen. I saker som dette står en nyhetsredaksjon overfor en avveining mellom sakens samfunnsinteresse og hensynet til personvernet. En sak av stor samfunnsinteresse kan være nødvendig å omtale selv om omtalen innebærer belastninger for enkeltpersoner. Jo større samfunnsmessig betydning saken har, desto mer faller avveiningen i retning av omtale. Jo mindre samfunnsverdi (og mer underholdningsverdi), desto mer vil personvernet ha fortrinnsrett.

Omfang, prioritering

Seks førsteside-oppslag i Dagbladet. 121 artikler i de fire store Oslo-avisene. Jevnlige og hyppige innslag på radio og tv i en periode på to og en halv uke. – Er det mulig å si om dette er for mye, eller om det er passe?

Deler av saken handler om spørsmål av stor samfunnsmessig betydning. Andre deler av saken har mindre samfunnsmessig betydning. Og ikke alle deler av saken handler om Tore Tønne i den grad som presseomtalen gir inntrykk av.

- Størrelsen på Tønnes suksesshonorar har etter vårt skjønn ingen stor samfunnsmessig interesse. Vel er det verdifullt med åpenhet om nivå på lønn og godtgjørelser i næringslivets øverste sfærer, men summen det her er snakk om er knapt verken enestående eller sensasjonell.
- Dersom en statsråd har hemmelig privatlån hos en næringslivsleder, så har det *stor* samfunnsmessig interesse. At påstanden om dette for Tønnes del var feil, ble klart tidlig i saken.
- Koblinger mellom politikere og næringslivsledere generelt har *stor* samfunnsmessig betydning. I den grad slike koblinger er skjulte, er det prisverdig at pressen avdekker dette. Tønnes forhold til Røkke burde omtales. Det burde også andre tilsvarende forhold som ganske sikkert eksisterer i større eller mindre grad.
- Habilitet for nylig avgåtte statsråder og stortingsrepresentanter er et spørsmål som bør diskuteres i mediene, gjerne ut fra konkrete enkelttilfeller. Det samme gjelder habilitet for styremedlemmer i våre største bedrifter. Her er det mulig å ha ulike meninger, og i saklighetens navn bør forbryterstempling av andre oppfatninger begrenses.
- Hvordan etterlønnsordningen for politikere praktiseres har også offentlig interesse. I dette tilfellet var situasjonen uklar og åpen for tolkning og ulikt skjønn.

Det uheldige i dette tilfellet var at alle elementene til sammen skapte inntrykk av èn stor sak, nemlig en entydig og klart avgrenset "Tore Tønne-sak" der hovedproblemet var den tidligere statsrådens personlige karakter og integritet.

Skadevirkninger, belastning

Vi vet at personer som har vært utsatt for negativ eksponering i mediene har opplevd nettopp formspråket, prioriteringen og dimensjoneringen som aller mest belastende. Det faktiske innholdet i det som ble publisert er bare én side av saken, det kan man i det minste ta til motmæle mot og kanskje leve med. En annen og verre side er det *inntrykket* som en avisforside skaper, og det *volumet* og den *høyrøstetheten* som formspråket i noen medier uttrykker, og som er adskillig verre å forsvare seg mot.

I noen tilfeller går det ikke over i løpet av en dag eller to. Det pågår i dager og uker. Belastningen er ikke forbigående, men vedvarende. Opplevelsen av å se seg selv på forsidene dag etter dag, presentert som landets skurk nr. 1 over en lengre periode, uten motforestillinger, kan være ganske så voldsom. Man opplever både en saklig overdimensjonering av saken og en følelsesmessig belastning som kan være ødeleggende.

Verre blir det når det skjer ikke bare i ett medium, men også i alle andre. (Dette kommer vi tilbake til et annet sted.)

"Føljetongen"

Overdimensjonering kan oppstå i tilfeller der en redaksjon kjører fram en egenprodusert sak, en sak de selv har gravd fram og avslørt, og som de ønsker skal forbli på samfunnets dagsorden en tid. Det blir viktig å ha nye oppslag de påfølgende dagene; saken blir en "føljetong", redaksjonen ønsker å drive saken fremover og beholde initiativet og posisjonen som nyhetsledende – inntil saken eventuelt har ført til en endring i de kritikkverdige forholdene som ble avdekket.

Nettopp en slik mekanisme kan ha bidratt til et av de sterkeste oppslagene i Dagbladet i den undersøkte perioden. Det gjelder tirsdag 17.desember da Dagbladet på si førsteside slo opp at ***"Tønne snakket ikke sant: Avslørte seg sjøl i Dagbladet"***. Inne i avisen er det et to siders oppslag, med tre store portrettbilder av Tønne, og tittelen: ***"Fortalte ikke sannheten"***.

På dette tidspunkt i saken var det ikke skjedd noe nytt som foranlediget et slikt oppslag. Grunnlagsmaterialet for dette oppslaget er det samme telefonintervjuet som lå til grunn for avisens første oppslag to uker tidligere. Men for Dagbladet var saken nå inne i et dødvann. Man hadde ikke noe nytt. Andre aviser omtalte etterforskningen, og forholdet rundt Kværner-styret ble omtalt i alle medier. Dagbladet var i ferd med å miste initiativet. Da er det man henter fram et to uker gammelt intervju og lager et nytt oppslag på dette. Slik blir "føljetongen" holdt i live.

Strafferammen som alvorlighetsindikator

Når en mediesak blir en politisak, får saken "et løft", ikke minst innad i den redaksjonen som kjører saken. Man får bekreftet at saken er viktig; den får konsekvenser, det *skjer* noe, og det oppleves som en bekreftelse og en anerkjennelse for jobben man har gjort.

Politiets etterforskning går ut på å undersøke om det har skjedd overtredelse av straffelovens bestemmelser. Når en eventuell tiltalebeslutning foreligger, bygger denne på konkrete lovbestemmelser som påstås brutt. Når dette så meldes i mediene, legges det gjerne vekt på den maksimale strafferammen for den konkrete lovbestemmelsen.

Også i vår sak ble den maksimale strafferammet gjort til et poeng. Hvorfor? Neppe fordi man for alvor tror at maksimalstraff blir aktuelt i dette tilfellet. Men kanskje fordi det

styrker *nyhetssaken*? Er den øvre strafferammen høy, understrekes viktigheten av avisens egen sak.

En henvisning til en høy strafferamme gjør saken i publikums øyne mer alvorlig enn det etter all sannsynlighet er grunnlag for. For det første er det på dette tidspunkt høyst usikkert om det blir noen fellende dom i det hele tatt. Vedkommende kan selvsagt bli frikjent. For det andre: Om det skulle bli fellende dom, er det helt usannsynlig at det blir maksimalstraff.

I omtalen av Tore Tønne ble strafferammen et viktig poeng faktisk lenge *før* det ble tatt ut tiltale. I VG er nettopp strafferammen et hovedpoeng i avisens aller første større oppslag om saken, 14.desember. Avisen siterer en advokat som uttaler at saken "minner om trygdemisbruk", men som ikke vil si noe konkret om Tønnes straffeansvar. VG følger opp med å si at "*bedrageriparagrafen har en strafferamme på bøter eller fengsel i inntil tre år. For grovt bedrageri er strafferammen inntil seks års fengsel*".

Det kan hevdes at strammerammen for den aktuelle lovbestemmelsen kun er en relevant fakta-opplysning. Men å etterlate et inntrykk av at seks års fengsel er en aktuell mulighet i denne saken må karakteriseres som overdimensjonering.

I likhet med VG fremhever også NRK Fjernsynet den øvre strafferammen.

Konklusjon

Ja, saken ble overdimensjonert i sitt fokus på Tore Tønne.

Som nevnt i starten på dette kapitlet: Det finnes ikke noe fasitsvar på hva som er riktig dimensjonering av en sak. Verken utvalget eller andre kan selvsagt si noe om hva som ville vært korrekt antall spaltemillimeter, tittelstørrelser eller artikkelmengde i denne saken. Det vi ønsker å si er at det *inntrykket* som dimensjonering, innhold og presentasjon skapte av èn persons misgjerninger og karakterbrist, ikke samsvarer med sakens innhold så langt vi kjenner den etter et relativt grundig arbeid nå i ettertid.

3.8 Om kommentatorens nærhet til reportasjen

Både prinsipielt og i lys av den konkrete situasjonen i Dagbladet er det grunn til å drøfte forholdet mellom reporter og kommentator.

Prinsipielt kan det hevdes at det bør være en avstand mellom den skrivende reporteren og kommentar-skribenten. Om dette finnes det ulike synspunkter i presseverdenen, men det er ikke uten grunn at mange aviser skiller mellom reporter-rollen og journalist-rollen: Det skal ikke være en og samme person som både driver reportasjejournalistikk på en sak og som samtidig kommenterer den samme saken i ledere eller kommentarspalter.

En årsak til dette er at den nødvendige tilliten som journalisten bør ha hos sine intervju- og reportasjeobjekter kan bli rokket dersom journalisten uttrykker synspunkter på den saken som dekkes. En annen årsak er at kommentatorrollen innebærer en mer distansert og analytisk posisjon i forhold til saken enn reporteren kan ha. Sistnevnte står midt i begivenhetene og har som oppgave å melde om – og ikke nødvendigvis tolke – det som skjer. Kommentatoren skal tolke, gi bakgrunn, sette saken inn i en kontekst, og gjerne uttrykke

avisens mening om det som skjer. Kommentatoren kan ha behov for en distanse til den daglige nyhetsrapporteringen som gir ham det analytiske overblikk.

Et skille mellom de to roller kan styrke troverdigheten for begge.

Da saken om Tore Tønne brøt løs i desember 2002, var nyhetsredaktør John Arne Markussen stedfortredende sjef i Dagbladet, i sjefredaktørens fravær. Han var samtidig den som brakte papirene som hele saken bygger på inn i huset, og som oppnevnte og ledet journalistgruppen som arbeidet med saken. Markussen hadde stor nærhet til den daglige dekningen av saken.

I tillegg engasjerte politisk redaktør Thor Gjermund Eriksen seg sterkt i saken, også i reportasjevirksomheten, og arbeidet nært sammen med reporterne. Markussen og Eriksen var "acting editors" og ledet reportasjearbeidet.

Samtidig skrev de kommentarer og ledere om saken.

Et annet kompliserende moment har betydning: Sjefen for lederavdelingen (kommentar-avdelingen) i avisen, Gudleiv Forr, var venn av Tore Tønne. Dermed måtte Forr melde seg inhabil i alt som gjaldt denne saken. Han kunne ikke skrive kommentarer om saken selv, og han kunne heller ikke fungere som leder av kommentar-avdelingen i forhold til denne saken. Forr ble "lame duck" i forhold til den rollen han normalt spiller i avisen.

Alt dette bidrog til at Markussen og Eriksen skrev ledere og kommentarartikler om saken, samtidig som de utgjorde reportasjeledelsen. Politisk redaktør Thor Gjermund Eriksen skrev de usignerte ledere om saken i denne perioden, og dessuten signerte sidekommentarer på nyhetsplass. Også Markussen bidrog på kommentarplass med en større kommentarartikkel ("Firmaets mann"). I tillegg var de to aktive som ledere av den daglige reportasjevirksomheten.

Det er naturlig at en som fungerer som arbeidsleder for journalister i en redaksjon, på en spesiell måte føler både lojalitet til sine medarbeidere og en prestisje knyttet til det som publiseres på reportasjeplass. Denne lojaliteten og prestisjen er vanskelig å legge bort når man setter seg ned og skal kommentere saken. Vi mener dette preger deler av kommentar-stoffet i Dagbladet i denne perioden. Den noe mer distanserte, analytiske kommentatorstemmen blir fraværende, og kommentaren blir et forsvar for og en understøttelse av avisens egne reportasjer.
Avisen ville tjent på om det i redaksjonen var en alternativ stemme, "en kald hjerne", som var frikoblet fra det daglige nyhetskjøret, en "djevelens advokat", som kunne sett saken med noe større distanse – både innad i redaksjonen og utad på kommentarplass.

Vi har oppfattet i samtaler med stedfortredende sjefredaktør, politisk redaktør og de tre journalistene at de selv mener de maktet å være "djevelens advokat" i forhold til de ulike sider av saken. De diskuterte, endret, strøk, tok hensyn, var varsomme, droppet visse saker, osv. Men når situasjonen ble som den ble, blant annet på grunn av fravær og habilitet, burde rollen som analytiker og "den kalde hjerne" vært tillagt en annen i redaksjonen. Nå ble det for lite distanse mellom reportasje og kommentar.

3.9 Selvbilde og mediebilde: Hvor mye må en offentlig person tåle?

"Såpass må en offentlig person tåle", hører vi i blant fra medier og andre når det stormer om en person.

Hva er "såpass" og *hva* skal han eller hun tåle? Hva kan et menneske forventes å hamle opp med – og hva er det ved en kritisk medieomtale som oppleves som aller mest belastende?

Psykologer og psykiatere sitter med en viss kunnskap og innsikt om hvordan sterkt press – også mediepress – virker på mennesker. I mediene er kunnskapen om dette trolig ikke god nok.

Krisepsykiateren Lars Weisæth ved Kontoret for katastrofepsykiatri ved Universitet i Oslo peker på følgende som er relevant for journalister:

Vi mennesker tåler mye av påpekninger og kritikk av det gale vi *gjør* – enten vi har stjålet, løyet, kommet for sent eller fattet gale beslutninger. Vi kan håndtere store belastning og sterkt fokus. Mennesker flest er nokså robuste så lenge kritikk og søkelys går på atferd og handling. Men når kritikken går på egenskaper, på det vi *er*, rammer den annerledes. Dette er faktisk menneskelig visdom som vi plukker opp fra barnsben av: hvis vi vil såre, så karakteriserer vi personen.

Hvis et menneskes integritet krenkes, så øker belastningen radikalt. Selvaktelse er noe av det viktigste et menneske eier.

Vi mennesker tror gjerne at selvbildet er stabilt. - Selvbildet vårt er *ikke* stabilt, sier Lars Weisæth.

Skam er en reaksjon som kommer når en person blir fordømt av andre. Personen vil da gjerne trekke seg tilbake og forlate fellesskapet. Personen føler seg utstøtt.

Et annet trekk ved folk som "skandaliseres", er dette: Når noen "skjemmer seg ut", vil de som kjenner personen fra før sette det gale vedkommende har gjort opp mot alt det de vet som er bra ved personen. Men en som opplever å "skjemme seg ut" for *alle* gjennom mediene, for 4,5 millioner nordmenn, som bare får vite om én side ved personen, kan komme til å endre sitt selvbilde i retning av det bildet som tegnes i mediene. Skam kan virke slik at man ser seg selv annerledes; selvbildet blir lik det offentlige bildet.

Det moderne stress

Lars Weisæth påpeker at vi har fått hva vi kan kalle et moderne stress. Dette er blant annet knyttet til arbeidsledighet – og til medieforfølgelse. Den personen som rammes av dette, opplever gjerne at også privatlivet rammes. Man føler man ektefelle og familie trekkes med. Maktesløsheten forverrer situasjonen.

Vi vet at stressfaktorer er knyttet til mangel på *kontroll og styring,* og til *uvisshet.* Et menneske som opplever å ha 30 mikrofoner/kanaler/aviser foran seg har ingen styring, og opplever også uvisshet. Er man først maktesløs, blir man enda mer maktesløs. Derfor er imøtegåelse viktig. Det er viktig å kunne svare samme dag, ikke dagen etter.

Et råd Lars Weisæth gir til ledere som er utsatt, er dette: Skaff deg et filter, en person som kan lese for deg, høre for deg, se for deg – aviser, radio og fjernsyn. Det er viktig å ikke få

mediene direkte inn. Da skånes man i hvert fall for *stilen* – tonefallet, ironiseringen som kan virke krenkende på den som rammes.

Parallellen til tortur

Psykiateren Astrid Nøklebye Heiberg trekker en parallell til tortur. For å kaste et lys på hvordan medieomtale kan virke inn på et menneske, kan det være fruktbart å si følgende: Vi har i dag mye kunnskap om hva som kan bryte ned et menneske. Den innsikten har vi fått som følge av den tortur som pågår rundt om i verden. For den psykiske delen av dette er det noen elementer som gir interessante paralleller til det å være omtalt i mediene.

Tortur begynner gjerne med å nedverdige personen. Man kler fysisk av personen, stiller ut vedkommende, det blir som den gammeldagse gapestokken, en nedverdigelse foran den allmenne hop.

Parallellen til negativ medieomtale er at man blir nedverdiget, man får omdømmet ødelagt blant andre mennesker. Jo mer som er uriktig av det som skrives om omdømmet, jo sterkere virker det inn på en personen. Folk som er ordentlige, hederlige, ærlige – og som er opptatt av dette – treffes sterkt av beskyldninger om uhederlighet. Det blir tungt og vanskelig. Slik ser vi felleselementer ved tortur og sterkt mediekjør.

Et annet element i tortur er at man aldri lar offeret vite hva som skjer. Man får ikke hvile. Personer som er i medias søkelys, er gjerne utsatt for pågang til alle døgnets tider. Mediene kan ringe klokka seks om morgenen, og nær midnatt. Og om personen vegrer seg og gjør seg utilgjengelig, så oppfattes dette negativt.

Et annet felleselement er det *vedvarende*. Det kan bli vanskelig å opprettholde sitt eget selvbilde med et mediepress over lang tid. Dette er det elementære når selvbildet nedbrytes: monotoni i omtale/påstandene, repetisjoner, uforutsigbarhet, varighet.

3.10 Kritisk journalistikk, del 2

Den kritiske journalistikken i vårt land etter saken om Tore Tønne – hvor står den?

Den kortsiktige effekten har trolig vært større tilbakeholdenhet og mer forsiktighet enn tidligere. Den saken vi har omtalt i denne rapporten, gjorde et dypt inntrykk også innad i pressen, og de menneskelige reaksjonene tilsier refleksjon og ettertanke.

Utvalgets oppfatning er at pressen i framtiden ikke må drive *mindre* kritisk og undersøkende journalistikk. Pressen må ikke bli redd for å sette søkelyset på korrupsjon og skjulte maktforhold. Men det må drives kritisk og undersøkende journalistikk av høyere kvalitet, der fakta og ikke en persons karakter blir hovedsaken. Større nyansering og mer respekt for mennesker vil gi den kritiske journalistikken *større* slagkraft, ikke mindre.

Vi trenger en presse som skriver mer, ikke mindre, om mulig økonomisk kriminalitet. Vi trenger en mer kunnskapsrik presse. Altså *det motsatte* av å være tilbakeholden med å skrive om økonomiske forhold. Forsiktighet og tilbakeholdenhet overfor maktsfærer i økonomi, næringsliv og politikk – det er ikke *dette* vi skal lære av saken. Derimot er det lærdom å trekke med hensyn til *kvaliteten* på den maktkritiske journalistikken.

Denne lærdommen gjelder også for de delene av næringslivet som lukker seg inne bak stengte dører, som dyrker en mistillit til medienes offentlighet og ikke ser pressen som "sin arena", og som skjuler seg bak en omfangsrik og uklart definert taushetsplikt. Den prosessen som pågår for å skape større offentlighet i myndighetsorganer bør gjøres gjeldende også i næringslivet.

Del 4:

Konklusjoner og forslag

4.1 Konklusjoner

- Det var nødvendig og riktig av Dagbladet å gripe fatt i saken. Deler av den hadde stor samfunnsmessig interesse, og avisen fylte sin samfunnsoppgave ved å dekke den. Det var ingen stor undersøkende prestasjon fra Dagbladets side som brakte saken fram i lyset; de fikk papirene i fanget etter andres initiativ. Men med utgangspunkt i tilsynelatende solide skriftlige kilder, reagerte redaksjonen med det alvoret og det pågangsmotet som enhver profesjonell nyhetsredaksjon ville og burde ha gjort.

- Utvalget kritiserer ***Dagbladet*** for:
  1) At redaksjonen ikke møtte Tore Tønne ansikt til ansikt før saken ble lansert.
  2) At Tønne ikke fikk se og sette seg inn i de dokumentene som dannet grunnlaget for saken og for angrepet mot ham.

     Disse to forholdene gjorde at Tønne ble overrumplet, og hans mulighet til imøtegåelse ble svekket. Dagbladet ville selv ha fått en bedre forståelse av saken om dette hadde skjedd.

3) Saken ble i for stor grad en sak om Tønnes personlige egenskaper, hans integritet og karakter. Dette skjedde uten at avisen kjente saken til bunns og uten tilstrekkelig grunnlag.
4) I særlig grad bidro avisens ledere og kommentarer til personfokuset og -angrepet.
5) Saken framstår i avisen som overdimensjonert i forhold til de faktiske realitetene som ble avdekket, og en rimelig forståelse av disse.
6) Vignetten "Tønne-saken" skjerpet personfokuset ytterligere og ble benyttet selv om store deler av saken ikke handlet om Tore Tønne.
7) Deler av dekningen er preget av manglende presisjon og nøyaktighet. Klare fakta og nøyaktige tidsangivelser er blandet med upresise beskrivelser av tidligere hendelser, og motivene for disse. Slik skapes inntrykk av en "mistenkelig samtidighet" som det ikke er dokumentert grunnlag for.
8) Avisens samlede dekning led under manglende distanse mellom reportasje og kommentar

- Punkt 3, 4, 6 og 7 gjelder også flere av de andre redaksjonene i undersøkelsen.

- ***Dagens Næringsliv*** er på nyhetsplass mer saksorientert og har et større detalj- og presisjonsnivå enn Dagbladet. DN har også et sterkere fokus på advokatfirmaet BA-HRs rolle – men dette hindrer ikke at saken også i denne avisen får vignetten "Tønne-saken". Et førsteside-oppslag i sakens siste fase framstår som urimelig og oppblåst, overdimensjonert og rammende i forhold til Tore Tønne.

- ***Aftenposten*** kom sent inn i saken med egne nyhetsbidrag, men var likevel tidlig ute med krasse og sterke kommentarer basert på andres journalistiske arbeid. Avisen maktet ikke å bringe inn alternative vinklinger og synsmåter. Et slående eksempel på dette er når avisen en dag faktisk er i stand til å påvise at det ikke finnes spor av økonomiske bindinger mellom Tønne som statsråd og Aker RGI, men saken blir i redigeringsprosessen likevel vinklet og bearbeidet i Tønnes disfavør for å "passe inn i" det generelle nyhetsbildet.

- ***NRK*** koblet i en Redaksjon EN-sending Tore Tønne og korrupsjon generelt i det norske samfunn på en problematisk måte.

- Et påfallende trekk ved det samlede mediebildet er ensidigheten i uttalelser og kommentarer fra eksterne kilder. Ingen redaksjoner klarte i nevneverdig grad å bringe inn alternative stemmer eller synsvinkler.

- Det ligger i utkanten av utvalgets mandat, men vi må si det likevel: Advokatfirmaet BA-HR bidro ikke bare til at saken oppsto, men også til at den ikke ble tilstrekkelig belyst og korrigert i den tiden mediedekningen pågikk. Firmaet kunne og burde ha vist større åpenhet og større initiativ for å opplyse saken. Både under sakens gang og i etterkant framstår firmaet med et ønske om å "arbeide i fred" og en frykt for offentlighet som ikke er i pakt med vår tids krav til åpenhet.

- Lærdommen av denne saken er *ikke* at den kritiske og undersøkende journalistikken i vårt land må bli mer dempet, forsiktig og tannløs. Tvert imot bør denne saken føre til en *styrking* av den kritiske journalistikken, i form av større nøyaktighet og høyere presisjonsnivå; mer saks- og mindre personorientering; og en faktaformidling som gjør at publikum og ikke bare avisenes kommentatorer kan tolke saken.

4.2 Forslag

Hva bør skje etter denne saken?

Når det koker i redaksjonen, trengs det en kald hjerne.

Det er behov for å rette oppmerksomheten mot det som skjer i den enkelte mediebedrift, mot rutiner og etisk refleksjon i nyhetsredaksjonen. Norsk presse har et velformulert yrkesetisk regelverk, men viktigere enn dette er den daglige oppfølgingen av dette i redaksjonsrommet.

Denne saken har avdekket behovet for *motforestillinger*, *alternative synspunkter* og *en intern kritisk stemme* i redaksjonen. Det trengs en Djevelens advokat, en kald hjerne, internt i redaksjonen.

Men saken har også avdekket et annet og minst like viktig behov, nemlig å opprettholde kommunikasjonen med sakens hovedperson, slik at imøtegåelsesretten er reell, og at redaksjonen er kjent med både denne personens forståelse av saken og hans/hennes reaksjoner på medieomtalen.

Det er etter utvalgets mening behov for en redaksjonell funksjon som ivaretar begge disse behovene. Noe slikt bør også være mulig.

- *I saker som innebærer sterk kritisk og belastende medieomtale av enkeltpersoner eller grupper, bør redaksjonen tildele en medarbeider rollen som Djevelens advokat, en kald hjerne. Denne må ha både en intern og en ekstern rolle som begge er klart definert.*

Internt:
- Være den kalde hjerne i en situasjon der det ellers koker
- Sørge for at motforestillinger til redaksjonens forståelse av saken kommer fram
- Være en brems når saken tværes ut eller blir overdimensjonert
- Peke på alternative vinklinger når redaksjonen blir nærsynt i forhold til sakens hovedspor
- Bidra til nøyaktighet, presisjon og etterrettelighet i faktaformidlingen
- Være den angrepne parts stemme innad i redaksjonen

Eksternt:
- Gi den angrepne part en alternativ kanal inn til redaksjonen i tillegg til intervju-situasjonen
- Sørge for å opprettholde kontakt med sakens hovedperson(er), også når det oppstår konflikt og mistillit mellom denne og reporterne.
- Sørge for en reell tilsvarsrett også når den angrepne part av ulike grunner ikke klarer å benytte seg av denne
- Dersom det er behov for det: gi råd til den angrepne part, både om mediehåndtering og om andre spørsmål
- Forsøke å fange opp eventuelle signaler på at belastningen er i ferd med å bli for sterk.

Og dessuten:
- Ha et sideblikk til totaliteten i mediebildet. Hva gjør de andre? Hva er den samlede effekten? Det finnes ingen overredaktør, hver redigerer sin avis, slik må det være. Men det er lov å kikke rundt seg og la totaliteten bli en del av vurderingen i redaksjonen.

Det er viktig at denne medarbeideren er ikke-skrivende i den aktuelle saken. Bare på den måten kan Den kalde hjerne ha den nødvendige distansen til reporterne *og* den nødvendige nærheten til objektet for reportasjen.

Videre er det nødvendig at denne rollen innehas av en erfaren medarbeider som både kjenner arbeidsmåter og tenkemåter i journalistikkfaget, og som har livsvisdom og livserfaring nok til å ta på seg en krevende kommunikasjon med et menneske som kanskje er inne i en vanskelig periode i sitt liv.

Vedkommende må være til stede på redaksjonsmøtene, være oppdatert og ha tilgang til den samme bakgrunnsinformasjon som reportere og redaktører.

Vi ser for oss et par spørsmål eller innvendinger til det som her forslås:

1) Er ikke det vi skisserer her en rolle som redaktørene egentlig skal ha? Være Den kalde hjerne og samtidig være tilgjengelig for dem som omtales i avisen?

   Redaktøren har en slik rolle, men vi har sett – ikke bare i denne saken, men også i andre – at den ikke alltid fungerer tilfredsstillende. Redaktøren er dessuten arbeidsleder for reporterne, som den omtalte ofte kommer i et motsetningsforhold til. Som arbeidsleder må redaktøren nødvendigvis ha en lojalitet til reporterne, og forsvare disse. Dessuten skriver gjerne redaktøren ledere og kommentarer, i noen tilfeller med stor nærhet og engasjement til støtte for avisens reportasjer. Den kalde hjerne, en Djevelens advokat, er mer fristilt og kan lettere oppnå tillit.

2) De fleste norske redaksjoner er ikke store og har begrenset med ressurser. Er det realistisk at de kan holde seg med en slik funksjon?

   Nettopp derfor foreslår vi en *midlertidig*, en *ad hoc,* Djevelens advokat/kald hjerne, som trer i funksjon i de tilfellene behovet er størst.

   Det er redaktørens ansvar å identifisere hvilke saker som krever en slik funksjon i redaksjonen – enten det er kjente eller ukjente personer som er i søkelyset – og sørge for at den trer i kraft.

- - - - -

Vedlegg 1:

Dag for dag. En fortelling

Tiden før mediestormen

For å forstå det som brøt løs med Dagbladets oppslag 4. desember 2002, må vi trekke opp noen linjer fra de nærmeste ukene før. Her skal vi innom fire ulike steder i Oslo: Selskapet VI Partners i Drammensveien, Advokatfirmaet BA-HR på Aker Brygge, Økokrims kontorer på Hambros plass og Dagbladets redaksjon i Akersgata.

VI Partners: På Drammensveien i Oslo ligger kontorene til et relativt nyetablert selskap, "VI Partners". Det er her Tore Tønne har sitt daglige arbeid. Sammen med de to andre seniorpartnerne og eierne av selskapet, Bjarne Borgersen og Kjetil Fjerdingen, arbeider Tønne med prosjektutvikling, ledelse og strategisk rådgivning, og ikke minst det som kalles "industriell finansforvaltning". Selskapet går aktivt inn i bedriftsstyrer, og har nylig overtatt forvaltningen av den betydelige porteføljen til investeringsselskapet Trøndelag Vekst.

Det lille selskapet har tre ansatte utenom de tre partnerne og har kontor i Trondheim i tillegg til i Oslo. Alle partnerne har engasjementer også utenfor VI Partners. Ikke minst gjelder dette Tore Tønne som har mange jern i ilden, blant annet en rekke styreverv. Men store deler av arbeidstiden tilbringes på kontoret på Drammensveien. Det er dette som skal bli hans yrkesmessige holdepunkt og base i fremtiden.

Arbeidsdagene er lengre enn for folk flest. I sju-halvåttetiden hver morgen parkerer han i garasjen der firmaet leier plass, etter å ha kjørt fra Drammen. Mellom sju og åtte om kvelden kjører han hjem igjen.

Advokatfirmaet BA-HR: På Aker Brygge ligger et av landets største og mest velrenommerte advokathus. Her arbeider 120 advokater og advokatfullmektiger, 30 av dem partnere, i tillegg til kontorpersonale. Mange av advokatene regnes som landets fremste på sine respektive forretningsjuridiske områder, som selskapsrett, kontraktsforhandlinger, skatterett, bedriftsovertakelser og internasjonal forretningsjus. I 2002 kunne partnerne dele et overskudd på 187 millioner kroner. Det blir omlag 6 millioner på hver. Firmaets største kunde og klient er Aker RGI og Kjell Inge Røkke.

Senhøstes 2002 er det uro i den store advokathuset. Firmaet er trukket inn i Finance Credit-kollapsen, en sak som ser ut til å bli en av de største bedragerisakene i Norge noensinne. BA-HR har vært Finance Credits fremste juridiske rådgivere, og den profilerte BA-HR-partneren Ernst Ravnaas har også hatt en rekke styreverv i det sinnrike Finance Credit-systemet som nå har brutt sammen og blitt satt under etterforskning.

Samtidig er BA-HR er rammet av en vond og fastlåst personalkonflikt. Det har en stund vært samarbeidsproblemer mellom daglig leder og partner Bjørn Gabriel Reed og direktør Kari Breirem som er leder for administrasjonen i advokatfirmaet. Konflikten hadde toppet seg rundt håndteringen av en faktura på 1,5 mill. kroner som var kommet fra Tønne Consult. Ledelsen i BA-HR frykter at Breirem kan komme til å skade firmaet. 21.november blir hun suspendert fra sin stilling.

Økokrim: Om morgenen 20. november tikker det inn en telefaks hos Økokrims hvitvaskingsenhet. Dokumentet er tilsynelatende en intern e-post fra advokatfirmaet BA-HR, men den er ikke sendt herfra. Avsender er ukjent, og telefonnummeret til avsender fremgår heller ikke av faksen slik vanlig er. Dokumentet i seg selv virker ikke så veldig interessant og viktig, det er en intern mail fra BA-HR-advokat Ernst Ravnaas til en av hans kolleger i firmaet, og det handler om Finance Credit-saken. Men en påføring med håndskrift på faksen vekker Økokrims interesse. Det står nemlig skrevet med penn: *"I BA-HR makuleres det i dag, alt de har om selskapet"* (dvs. FC, vår anm.).

Økokrim finner raskt ut hvor den anonyme faksen kommer fra. Den er sendt fra Oslo advokaten Thor-Erik Johansen sin private telefaks. Advokat Johansen representerer Kari Breirem.

Thor-Erik Johansen blir avhørt av Økokrim neste dag. Her fremsetter han flere alvorlige anklager mot advokatfirmaet BA-HR, blant annet at de har medvirket til å skjule en utbetaling til tidligere statsråd Tore Tønne på 1,5 mill. kroner. Advokat Johansen overleverer samtidig en del dokumenter til Økokrim. Dette er interne BA-HR-dokumenter som skal underbygge det Johansen har fortalt Økokrim.

Økokrim avhører også Kari Breirem, både 21. og 22. november.

Dagbladets redaksjon: Noen oppsiktsvekkende papirer har kommet avisen i hende og ligger på nyhetsredaktør John Arne Markussens bord. Det handler om BA-HR, og det handler om Tore Tønne. *Hva* det egentlig handler om, er ikke Markussen helt sikker på. Papirbunken inneholder interne dokumenter fra advokatfirmaet, her er et notat som ikke umiddelbart gir mening, og her er noen fakturaer som er enda vanskeligere å forstå.

Er papirene ekte? Eller er det noen som gjør avisen et pek og forsøker å manipulere? Muligheten for det er til stede – men dokumentene vekker interesse. Innholdet *kan* tyde på at dette handler om en stor, viktig og oppsiktsvekkende nyhetssak. Avisen har nå i et par uker skrevet om Finance Credit-saken og BA-HRs rolle i denne, og dokumentene ser ut til å ha en viss sammenheng med dette. Handler det kanskje også om politikernes forhold til Kjell Inge Røkke? Det er et tema som avisen har interessert seg for tidligere, ikke minst under Stoltenberg-regjeringens tid da Kværner-saken var i en tidlig fase. Markussen studerer papirene. Han har for øvrig selv en journalistisk interesse for de store advokathusene – eller "advokat-fabrikkene" som han sier, fra sitt opphold i USA for noen år siden.

Markussen snakker med sjefredaktør John Olav Egeland, som nettopp nå står på farten til Cuba. De to blir enige om at avisen skal se nærmere på saken, men de tror ikke det blir noen publisering før Egeland er tilbake om to uker.

Nyhetsredaktøren bestemmer seg for å nedsette et team. Om morgenen mandag 2. desember innkaller han tre journalister på sitt kontor og diskuterer dokumentene som er kommet. Journalistene har han valgt med omhu. Han vil ha et team med ulik kompetanse, alder og erfaring:

Erling Ramnefjell (59) er en av Dagbladets mest erfarne journalister. Han har hatt lederstillinger i redaksjonen tidligere, og har den senere tid arbeidet mye med politikk. Han blir valgt fordi han har overblikk og erfaring.

Torgeir Lorentzen (35) har arbeidet som journalist i ti år, de fem siste i Dagbladet. Han arbeider med økonomi og næringsliv, og har også utdanning på dette feltet. Det er Lorentzen som har skrevet mest om Finance Credit-saken i Dagbladet.

Tormod Haugstad (47) har arbeidet mye med krim og strafferett, og har lang erfaring som utegående reporter. Han blir ansett som en god intervjuer.

I tillegg blir politisk redaktør *Thor Gjermund Eriksen* involvert i saken.

NOTAT

19. november 2002

Til: BGR og KEB

Fra: AE og OER

GODTGJØRELSE TIL TØNNE CONSULT AS

Tore Tønne eier samtlige aksjer i Tønne Consult AS. Tore Tønne er blant annet tidligere konsernsjef i Norway Seafoods ASA (NWS), og han er i dag blant annet styremedlem i Kværner ASA (KVI).

Frem til 28.11.01 arbeidet Aker Maritime ASA (AMA) for å overta som kontrollerende aksjonær i KVI. Foruten å være juridisk og strategisk rådgiver til AMA, hadde BAHR også en koordinerende rolle i forhold til andre rådgivere. Tore Tønne var i saken engasjert for blant annet å gi råd om håndteringen av forholdet til norske myndigheter. I tillegg arbeidet han selv aktivt for at myndighetene, LO og andre interessegrupper skulle støtte en avklaring som innebar at AMA ble kontrollerende aksjonær i KVI. Det var enighet om at godtgjørelsen skulle avhenge av arbeidets omfang og resultatet for AMA.

Som konsernsjef i NWS fikk Tore Tønne et lån fra morselskapet Aker RGI.

Da Tore Tønne ble valgt som styremedlem i KVI, orienterte Kjell Inge Røkke oss om de to uoppgjorte mellomværende med Tore Tønne (lånet og godtgjørelsen). Vår rettslige vurdering var at de to mellomværende ikke innebar at Tønne ville bli inhabil som styremedlem i KVI ved behandling av saker som gjaldt forholdet til Aker RGI eller AMA. For å unngå at dette i det hele tatt skulle bli tatt opp som problemstilling, anbefalte vi likevel at de to mellomværende ble gjort opp. Vårt forslag var at Tønne kunne nedbetale lånet med et beløp tilsvarende godtgjørelsen for konsulentbistanden.

Under hensyn til omfanget av konsulentbistanden og det vellykkede resultatet for AMA, fikk Tønne Consult AS høsten 2002 utbetalt en godtgjørelse på MNOK 1,5. Utbetalingen ble foretatt av BAHR, dels som følge av vår rolle som koordinator i det aktuelle arbeidet og dels for å sikre at beløpet faktisk ble benyttet til å nedbetale lånet fra Aker RGI.

Aker RGI hadde på forhånd innbetalt MNOK 1,5 til BAHR.

Alle betalinger skjedde selvsagt på grunnlag av fakturaer i samsvar med de underliggende realitetene som det er redegjort for ovenfor, og ved alle betalinger ble det korrekt beregnet merverdiavgift.

Fakturaen fra Tønne Consult AS ble attestert av saksansvarlig og lagt til KEB for betaling. Samtidig ble KEB orientert av OER om bakgrunnen for fakturaen i samsvar med redegjørelsen ovenfor. KEB hadde ingen spørsmål eller kommentarer til fakturaen, og hun tok aldri kontakt med OER eller AE for å få en nærmere avklaring i saken.

19. november 2002
AE og OER

ESSELTE settblankett

Tønne Consult AS
3. Strøm terr. 15
3046 Drammen

FAKTURA

070942
OPPGIS VED BETALING

Org.nr. 979 328 109 MVA

Advokatfirmaet BAHR
Stranden 1A
0117 Oslo

	95	Omgående	04.10.02

A kto delutbetaling av suksess-honorar i forbin kjøp av Kværner		1.500.000

OK 7/10/02
[signature]
Belastes BA-HR

9590 05 04293	SUM	1.500.000
	MVA	360.000
		1.860.000

Dagen før: 3. desember

Egentlig hadde de tenkt å vente litt lengre, men en av journalistene er utålmodig. – Vi må gjøre noe med denne saken. Hvorfor vente?

Tirsdag morgen den 3. desember bestemmer gruppa seg for å gå i gang for alvor. Saken kan være stor og alvorlig. Notatet som avisen sitter på, kan tyde på korrupsjon, forutsatt at det er ekte og at innholdet stemmer. Tanken på konkurrentene ligger også i bakhodet. Tenk hvis andre vet om saken og kommer Dagbladet i forkjøpet!

Tore Tønne må kontaktes. Han må intervjues. Kanskje finnes en helt annen forklaring på dokumentene enn hva journalistene tror? De bestemmer seg for å konfrontere Tønne med to av dokumentene: Den håndskrevne fakturaen på 1,5 mill., og notatet fra BA-HR som tyder på at Tønne hadde lån hos Røkke mens han var statsråd.

Like etter lunsj, om lag klokken 13.00, ringer journalist Tormod Haugstad til Tore Tønne og når ham på mobiltelefonen. Hvordan samtalen forløp i detalj vet vi ikke sikket. Det er relativt stort samsvar mellom Haugstads gjenfortelling og Tønnes egen skriftlige fremstilling av samtalen, men på ett punkt er det forskjell. Vi gir ordet til begge:

Tormod Haugstad forteller:

Først snakket vi litt frem og tilbake, om hva han drev med nå for tiden. Tønne fortalte at han arbeidet som konsulent, med management og masse styreverv. Så fortalte jeg hvorfor jeg ringte. Det gjaldt et låneforhold til Aker RGI. Tønne var på vei til et møte, han er tydeligvis på vei inn dit, han sier hei til et par personer som går forbi, men han tar seg tid, han sier ikke at han har dårlig tid, han svarer utfyllende.

Jeg hadde jo da dette notatet der det står at Tønne som konsernsjef i Norway Seafoods hadde lån fra morselskapet Aker RGI, og at han som styremedlem i Kværner hadde lån og uoppgjort mellomværende. Tønne var klar på at han ikke hadde låneforhold og ikke noe økonomisk mellomværende, ikke som konsernsjef, ikke som statsråd, og ikke etter. Han understreket dette, og at han også ga avkall på sluttavtale i NWS (Norway Seafoods). Jeg spurte igjen: Har du noe utestående i forhold til Aker RGI? Da er han litt usikker, drar på det, men svarer nei.

Tore Tønne skriver i et privat notat:

Tirsdag 3. desember ble jeg oppringt av journalist Tormod Haugstad i Dagbladet. Han spurte om jeg, mens jeg var konsernsjef i Norway Seafoods, hadde opptatt et lån i Aker RGI. Til det svarte jeg umiddelbart et kategorisk nei. Han spurte så, om jeg mens jeg var helseminister i regjeringen Stoltenberg hadde hatt et slikt lån. Også til det svarte jeg kategorisk nei. Jeg la til at den dagen jeg ble utnevnt til statsråd, umiddelbart sa opp min stilling i Norway Seafood og gikk ut av alle mine verv, og at jeg under min tid i regjeringen ikke hadde noen økonomiske mellomværende med Norway Seafoods eller Aker RGI. Jeg hadde heller ikke permisjon eller løfte om senere stilling i disse selskapene.

Haugstad sa da at han hadde dokumentasjon på at jeg hadde hatt lån i Aker RGI i denne perioden. Jeg svarte at den dokumentasjonen ville jeg gjerne se, for den var i tilfelle feil. Jeg gjentok at jeg ikke hadde hatt noe lån i Aker RGI i de nevnte perioder og at eventuell dokumentasjon på dette måtte være feil.

Haugstad sa han ville komme tilbake til dette, og spurte så om jeg, etter at jeg gikk ut av regjeringen hadde hatt oppdrag for Aker RGI og om jeg nå hadde noe økonomisk mellomværende med selskapet. Jeg svarte at jeg gjennom mitt selskap Tønne Consult AS hadde hatt oppdrag for Aker RGI og at jeg (mitt selskap) nå også hadde et økonomisk mellomværende med Aker RGI.

Divergensen går på om låneforhold i Aker RGI *etter* statsråd-perioden ble nevnt i samtalen. Det er som kjent senere kommet fram at Tønne opptok et lån i Aker RGI om lag et halvt år *etter* at han gikk av som statsråd. Haugstad mener at Tønne i samtalen benekter et låneforhold også i denne perioden. Tønne selv erindrer samtalen slik at han bekrefter "et økonomisk mellomværende" med Aker RGI etter statsråd-tiden.

Dagbladet gjorde opptak av samtalen. Dette opptaket har utvalget ikke fått tilgang til.

Begge er for øvrig enige om det viktige faktum at Tønne allerede 3. desember, før det første medieoppslaget, med styrke hevder at påstanden om at han som statsråd hadde lån hos Røkke er feil.

Kort tid senere ringer Haugstad igjen til Tønne. Nå er det fakturaen fra Tønne Consult til BA-HR som er tema.

Tønne skriver:

> *– Ca. et kvarter senere ringte Haugstad meg igjen. Han opplyste da at han satt på dokumentasjon som viste at det jeg hadde sagt om oppdrag for Aker RGI ikke var riktig. Når jeg spurte hva det dreide seg om, leste han opp en faktura fra Tønne Consult AS til advokatfirmaet BA-HR. ... Jeg bekreftet riktigheten av fakturaen, og viste samtidig til at den nettopp gjaldt oppgaver jeg hadde utført for BA-HR, og ikke for Aker RGI.*

Haugstad forteller:

> *– Samtale nr.2 skjedde kanskje en og en halv time senere. Jeg ringte og spurte om han var ferdig med møtet. Han svarte ja. Vi hadde da snakket i redaksjonen om at vi ville konfrontere ham med fakturaen. Jeg gjorde det, og han svarte: Ja, det stemmer. Det var et oppdrag for BA-HR, ikke for Aker RGI.*

Tønne argumenterer i samtalen for at han arbeidet for BA-HR med Kværner-saken, ikke for Aker RGI. Tønnes habilitet som nestleder i Kværner-styret er også tema i intervjuet.

Etter to samtaler med Tønne oppsummerer Dagblad-teamet: Det Tønne sier om at han ikke arbeidet for Aker RGI, må være feil. Alt tyder på at det er Aker RGI som har vært den egentlige oppdragsgiveren. Og når det gjelder Røkke-lån i statsrådtiden, så registrerer de at Tønne benekter dette. Men den skriftlige dokumentasjonen som sier det motsatte, veier foreløpig tyngre.

Haugstad oppfattet forøvrig begge samtalene som relativt hyggelige, ikke anstrengt eller stressende. Tønne sier i den siste samtalen at han gjerne vil få opplest det som skrives, før det kommer på trykk. Han spør også om dette kommer i avisen neste dag. Haugstad svarer at det vet han ikke, men han vil ringe tilbake og lese opp saken.

Nå ringer Tore Tønne til advokatfirmaet BA-HR og forteller både Bjørn Gabriel Reed og Øyvind Eriksen hva som har skjedd. De to advokatene kan da opplyse at firmaet har en intern personalkonflikt gående i selskapet. Kontorlederen er suspendert. Reed og Eriksen sier de har grunn til å tro det er denne personen (Kari Breirem) som har lekket fakturaen og kanskje annet internt materiale også.

Tønne ringer også til direktør Olav Revhaug i Aker RGI. Revhaug holder det for utenkelig at noe var lekket fra Aker RGI.

Samme ettermiddag er det møte i "Visjonsgruppen", der Tore Tønne er medlem.[11] Tønne tar drosje til dette møtet sammen med Harald Norvik. Tønne forteller sin venn om henvendelsen fra Dagbladet, men gir ikke inntrykk av at han på dette tidspunkt er veldig bekymret. Før møtet veksler Tønne også noen ord med Dagbladets Gudleiv Forr, som også er medlem i Visjonsgruppen, og forteller hva som er skjedd. Forr svarer at Tønne sikkert ikke har så mye å frykte.

Senere på kvelden er Tønne på middag på Annen Etage på Hotel Continental, sammen med blant andre Kjell Inge Røkke. Under middagen får Røkke høre om henvendelsen fra

[11] "Visjonsgruppen" er en privat samtalegruppe med fremtredende næringslivsfolk som møtes regelmessig til diskusjon og hyggelig samvær. Gruppen har eksistert i mange år. Den har åtte-ti medlemmer, blant andre NHO-leder Jens Ulltveit-Moe, tidligere Statoil-direktør Harald Norvik, BA-HR-advokat Anders Eckhoff, BI-professor Jørgen Randers, tidligere NSB-sjef Kjeld Rimberg, Orkla-direktør Halvor Stenstadvold og Dagbladets kommentator Gudleiv Forr.

Dagbladet. Røkke forteller at Tønne ikke virket svært bekymret over det som var i ferd med å skje. – Vi snakket om andre tema under middagen, og han deltok i samtalen, sier Røkke. Men under deler av middagen satt Tønne med propp i øret og snakket med Dagbladet.

Haugstad ringer Tønne i 7-8 tiden på kvelden for å lese opp intervjuet, men får til å begynne med ikke fatt i ham. Først da Haugstad går over Rådhusplassen på vei hjem ringer Tønne tilbake. Haugstad hører på lyden i bakgrunnen at Tønne er i selskap. De to avtaler å snakkes en time senere når Haugstad er kommet hjem.

Etter å ha fått opplest intervjuet reagerer Tønne kun på ett punkt, men der reagerer han til gjengjeld nokså sterkt. Det gjelder at han skal ha vært uvillig til å forklare seg, og at det var først etter at Dagbladet konfronterte ham med dokumentasjonen, at han erkjente at han hadde sendt faktura. Tønne var oppbragt over dette. Riktignok hadde han svart "først etter at jeg ble spurt", men han mente han hadde svart umiddelbart og greit på spørsmålene. Det eneste han ikke hadde svart på, var innholdet i det arbeidet han hadde utført, fordi dette var forbundet med taushetsplikt.

Det oppstår en disputt om å endre noen ord i journalistens tekst på dette punkt. Haugstad sier seg villig til dette. Han ringer etterpå til redaktør Eriksen og får endret en formulering. Tønne mener i ettertid at den endringen han bad om ikke ble gjort.

I løpet av denne noe ampre samtalen oppstår det enda en konfrontasjon mellom de to. Haugstad sier ved en anledning: "*Men dette er jo et faktum, jeg har det jo på bånd!*" Tønne svarer enda mer oppbrakt: "*På bånd?? Da kan dere vel bare trykke hele båndet da!*" Haugstad: "*Nei, det blir for langt*".

De to snakker sammen enda en gang i løpet av kvelden. Haugstad informerer om at det er gjort en liten endring i teksten. Han gjentar også at avisen ikke kan trykke avskrift av hele intervjuet. Tønne foreslår da et tillegg til teksten: "*Dagbladet har tatt hele samtalen opp på lydbånd. Tore Tønne ber om at dette skal offentliggjøres, men Dagbladet vil ikke offentliggjøre det*". Haugstad sier nei til å ta med et slikt tillegg.

Ifølge Tormod Haugstad var stemningen og tonen god i denne siste av dagens fem telefonsamtaler mellom de to.

Den første uken

Onsdag 4. desember
Dagbladets forside vises godt i avisstativene. "*Fikk 1,5 mill for seks ukers jobb*" lyder tittelen. Stort bilde av Røkke og Tønne, tett sammen, smilende. Øverst på siden står stikktittelen: "*Eks-statsråd hjalp Røkke*".

Teksten på forsiden lyder slik: "*DAGBLADET AVSLØRER: Tidligere AP-statsråd Tore Tønne (t.v.) har mottatt 1,5 millioner for å ha hjulpet til da Kjell Inge Røkke klarte å overta det skakkkjørte*

Kværner-konsernet. Tønne vil ikke opplyse hva hans arbeid med finansthrilleren konkret har bestått i, men jobben skal ikke ha vart mer enn seks uker. Det gir ei dagslønn på nesten 36 000 kroner."

I et to-siders oppslag inne i avisen blir historien fortalt.

Drammen/Sandvika: Tore Tønne kjører som vanlig hjemmefra på morgenen. Arbeidsdagen hans starter denne dagen i Bærum, han skal på et møte på BI i Sandvika. Men møtet har ikke vart lenge før hans kone Rigmor er på telefonen. Hun er oppskaket: *"Du må komme hjem. Økokrim er kommet. De holder på å ransake huset..."*

De hadde ringt på døren mellom halv ti og ti. Rigmor trodde først det var branntilsynet. Familien hadde vært i kontakt med dem i det siste. Men nei, den ene av de tre karene som står utenfor døren, holder fram legitimasjon og sier at de kommer fra Økokrim.

Rigmor er overrumplet. – Da... må jeg vel slippe dere inn da? – Ja, du må nok det, svarer mannen. De tre stiger inn, de finner ut hvor hjemmekontoret er og sperrer raskt av dette rommet med rød tape. Rigmor tilbyr seg å slå på pc-en for dem, men blir bryskt avvist. Det skal de gjøre selv.

Tore Tønne kommer hjem om lag klokken 11. Han får et papir i hånden: "Beslutning om ransaking i medhold av straffeprosesslovens §197 jfr. §§192, 194.... osv".[12] Politifolkene forteller at ransakingen er ensbetydende med at Tønne nå er siktet. Grunnlaget for dette er de 1,5 mill. som Tønne Consult har mottatt fra BA-HR, som ifølge politiet gjør at det er skjellig grunn til mistanke om overtredelse av regnskapsloven.

Tønne kan bare konstatere at Økokrim tar med seg to pc-er og mye dokumenter og papirer. Han synes det virker tilfeldig hva de tar med seg. Blant annet tar de en bærepose med personalvurderinger fra SND-tiden som Tønne skulle makulere. Han protesterer, men de tar det med seg.

Når de tre politifolkene har tatt de beslagene de ønsket, drar de fra huset. Like etter dukker to andre personer fra Økokrim opp. De vil avhøre Tønne og hans kone. Men nå ønsker Tønne å ha advokat til stede, og de blir enige om at avhøret i stedet skal skje hos Økokrim i Oslo samme kveld.

Tore Tønne informerer sine kontakter i advokatfirmaet BA-HR om hva som har skjedd.

Fredrikstad, ved lunsjtider: Den relativt ukjente Oslo-advokaten Olav Braaten er på oppdrag i Fredrikstad da mobiltelefonen hans ringer. På tråden er Bjørn Gabriel Reed fra advokatfirmaet BA-HR. Reed og Braaten samarbeider for tiden om en helt annen sak. Reed spør om Braaten kan tenke seg å være advokat for Tore Tønne.

Braaten har nettopp vært innom en bensinstasjon og kjøpt Dagbladet, så han skjønner hva saken gjelder. Han svarer umiddelbart ja. Når Braaten litt senere har lunsjpause, ringer han til Tønne. De to har aldri møtt hverandre før. De blir enige om å møtes like før avhøret hos Økokrim om kvelden.

VI Partners: Vi vet ikke mye om hvordan Tønne reagerte på Dagbladets oppslag denne første dagen. Men han snakket om saken til sine kolleger da han var innom kontoret. Tønne var opprørt over måten Dagbladet hadde kontaktet ham på. Det skjedde over telefon, han fikk

---

[12] Normalt skal politiet ha en kjennelse fra forhørsretten før de kan gå til ransaking. Men i dette tilfellet besluttet ass. Økokrim-sjef Erling Grimstad umiddelbar ransaking etter en unntaksparagraf i straffeprosessloven, som hastesak med fare for bevisforspillelse. Grimstad sier at Dagbladets oppslag var den direkte foranledning til dette. Han sier at Økokrim ikke visste noe om Dagbladets oppslag på forhånd, og at ransakingen ble besluttet i løpet av kort tid onsdag morgen.

noen spørsmål, og så: " – *...men vi har dokumenter som viser at...* ". Hvorfor kunne de ikke fortelle hva de satt på? Hvorfor lure ham utpå på den måten?

Tønne ringer også til Kjell Inge Røkke og forteller om ransakingen. I denne samtalen gir Tønne inntrykk av at han tar det ikke så tungt. – Han nærmest flirte av det, forteller Røkke. Tønne har trolig hatt behov for å avdramatisere saken overfor Røkke. Vi vet at han tok ransakingen og siktelsen svært tungt.

Dagbladets redaksjon: I Dagbladet aner man ingenting om hva som har skjedd hjemme hos Tønne på formiddagen, og heller ikke om avhøret som skal skje om kvelden. Men journalistene har nok å henge fingrene i. For det første ønsker de å få avklart spørsmålet om Tønne hadde lån hos Røkke mens han var statsråd. Tønne selv sier én ting, mens det interne notatet fra BA-HR sier noen annet. Hva er riktig? Tormod Haugstad ringer Tønne flere ganger også denne dagen, men uten å oppnå kontakt.

For det andre er det dukket opp en annen sak: Etterlønnen. Journalist Torgeir Lorentzen gjør et søk i A-tekst; han husker at Aftenposten for ikke lenge siden har skrevet om etterlønn for politikere. Journalist Erling Ramnefjell ringer statsministerens kontor, og får raskt ut søknaden om tre måneders etterlønn som Tønne hadde sendt da han gikk av som statsråd.[13] Ramnefjell ringer også til lederen for Stortingets kontrollkomite, Ågot Valle, som kommenterer saken sterkt og klart. Også Jens Stoltenberg blir kontaktet og uttaler seg.

Neste dags oppslag er klart. Saken har tatt skikkelig fyr. Den vokser nå.

Journalist Haugstad forsøker hele dagen å få kontakt med Tore Tønne for å få en kommentar til etterlønn-saken. Men han oppnår ikke kontakt.

Dagbladets redaksjon får denne dagen også telefon fra Kjell Inge Røkke. Han ønsker et møte med nyhetsredaktør Markussen. Røkke stiller imidlertid betingelser for møtet, noe som gjør at Markussen takker nei. Dette er omtalt et annet sted i denne rapporten

Økokrim: Klokken 18.15 starter avhøret hos Økokrim. Til stede er to etterforskere, advokat Olav Braaten, Tore Tønne og kona Rigmor Thielemann. Sistnevnte har bare en kort samtale med etterforskerne og sitter resten av tiden på gangen.

Spesialetterforsker Finn Stuart Jordet innleder avhøret: – *Tønne, kan jeg få din umiddelbare reaksjon på siktelsen og på oppslaget i Dagbladet i dag om du har sett det?* Tønne svarer kort at han er overrasket. Han mener han har håndtert honoraret i samsvar med regnskapsbestemmelsene.

Samtalen fortsetter med en gjennomgang av Tønnes yrkeskarriere og hans mange verv i norsk næringsliv. Etterforskerne er deretter opptatt av honoraret fra BA-HR, hvilke tjenester som lå til grunn for dette, og hvilke avtaler som var inngått. De spør grundig om alle sider ved dette. De er også interessert i fakta om firmaet Tønne Consult AS. Avhøret varer nesten to timer.

Én sak er viktig for Tore Tønne: Han ber Økokrim forsikre ham om at ransakingen og avhørene ikke blir offentlig kjent. Han får forsikring om at de vil bestrebe seg på å unngå det.

Etterpå kjører ekteparet Tønne advokat Braaten hjem. De sitter og prater med advokaten i bilen et kvarters tid før de skilles. Braaten sier dette om Tønnes reaksjon på det som hadde hendt denne dagen: – *Det var som om en meteorstein hadde landet foran ham. Han skjønte ikke at han hadde gjort noe galt.* Braaten legger til at Tønne ikke hadde noen forklaringsplikt overfor Økokrim, men at han ønsket å forklare seg.

---

[13] Stortinget har vedtatt at medlemmer av regjeringen får etterlønn i én måned fra den dag de fratrer, men i inntil tre måneder hvis vedkommende ikke har annen inntekt.

Torsdag 5. desember

Også i dag er det bilde av Tore Tønne på Dagbladets forside. Men saken er en annen enn i går: "*Tønne brøt Stortingets regler*" lyder stikktittelen, og hovedtittelen dekker det meste av siden: "*Hevet dobbel lønn*".

To sider inne i avisen er viet saken. Under tittelen "*Tok dobbel betaling*" er det blant annet faksimiler av Tønnes søknad om etterlønn; av brevet fra SMK der søknaden blir innvilget, og av fakturaen på 1,5 millioner fra Tønne Consult. I en undersak sier Ågot Valle at "*Dette er grovt*". I en annen undersak sier Jens Stoltenberg at "*Hvis noe er utbetalt urettmessig, regner jeg med at pengene blir tilbakebetalt*".

Tore Tønne ringer til statsministerens kontor klokken ni om morgenen, og sier at han i løpet av dagen vil skrive et brev og redegjøre for saken. Han sier at han selvsagt vil betale tilbake etterlønnen hvis han har misforstått reglene. Senere på dagen leverer han brevet til SMK – og får svar tilbake samme dag. SMK svarer at det i Tønnes situasjon kan være rom for tolkning av regelverket, men han bør betale tilbake etterlønn for to måneder.

Det gåtefulle notatet: I Dagbladet er teamet samlet. De sitter og spekulerer over dette notatet de har fått tilgang til. Notatet er sendt fra de to fremtredende BA-HR-advokatene Anders Eckhoff og Øyvind Eriksen til Bjørn Gabriel Reed og Kari Breirem. Det handler om "Godtgjørelse til Tønne Consult AS". Innholdet er oppsiktsvekkende – og gåtefullt.

Det står svart på hvitt at "*Som konsernsjef i Norway Seafoods fikk Tore Tønne et lån fra morselskapet Aker RGI*". Han fikk altså lån fra Røkke *før* han ble statsråd. Dette gjentas implisitt i neste avsnitt: "*Da Tore Tønne ble valgt som styremedlem i KVI* (november 2001, vår anm.), *orienterte Kjell Inge Røkke oss om de to uoppgjorte mellomværende med Tore Tønne (lånet og godtgjørelsen).*

Uoppgjorte mellomværende? I november 2001? Hadde virkelig Tønne lån hos Røkke mens han var statsråd? Var Tønne i lomma på Røkke hele tiden? Dette er det hittil mest alvorlige i hele saken.

Tønne selv sier at lånet først ble etablert i april 2002, lenge etter han gikk av som statsråd. Hva er riktig? Er det mulig at to av landets fremste forretningsadvokater kan skrive så grundig feil i et notat? To ganger?

Dagbladet ringer BA-HR og får daglig leder Bjørn Gabriel Reed på tråden. Men Reed vil ikke uttale seg. Han sier: – *Vi kan ikke uttale oss om klientforhold. Vi er underlagt taushetsplikt. Det er slik advokaters verden er.*

Utpå kvelden ringer imidlertid Reed tilbake til Dagbladet. Han vil nå gi en redegjørelse som han ønsker inntatt i avisen. Av den korte redegjørelsen fremgår det at notatet som Dagbladet har kopi av, er et internt notat, og at det inneholder én feil som bør korrigeres: Verken Tønne eller hans selskap har hatt lån i Aker RGI mens Tønne var statsråd. Tønne Consult AS har hatt ett lån i Aker RGI fra april 2002.

Dagbladet får også et intervju med Kjell Inge Røkke denne dagen. – Jeg kjenner Tønne som en hedersmann, sier Røkke. Han understreker at lånet til Tønne ble gitt etter at han gikk av som statsråd. – *Vi gikk tilbake til filene våre og fant lånedokumentene som viser at de ble undertegnet 15. april i år, forteller Røkke.*

Også denne dagen forsøker Dagbladet å få kontakt med Tønne, men uten å lykkes. Tore Tønne stiller imidlertid opp i Dagsrevyen denne kvelden. Her gjentar han det han har sagt til andre tidligere på dagen: Han vil betale tilbake det han har fått for mye i etterlønn.

Mens Tønne er på vei hjem etter å ha vært på Dagsrevyen, kommer Dagblad-journalist Haugstad gjennom på telefonen. Men da har Tønne lite batteri på mobiltelefonen. Han sier han vil ringe tilbake, men gjør ikke det.

Fredag 6. desember

For tredje dag på rad er Tore Tønnes bilde på Dagbladets forside. "*Skylder Røkke 3 mill.*" er tittelen denne dagen. I tillegg til forsiden er fire sider i avisen viet Tore Tønne, med notatet som hovedsak. Hovedingressen lyder slik: "*Et hemmelig notat i advokatfirmaet BA-HR beskriver i detalj svært tette bånd mellom tidligere helseminister Tore Tønne og Kjell Inge Røkke. Innholdet er så alvorlig at det er egnet til å sverte eksstatsrådens troverdighet og integritet*".

Denne dagen har Dagbladet – i tillegg til forside og fire reportasjesider – også sin første lederartikkel om saken. Også Aftenposten har lederartikkel om *"Tønnes misbruk"* og dekker dessuten etterlønnen på reportasjeplass. NTB og ANB sender ut stoff om etterlønnen som gjengis i aviser ut over landet. Saken dekkes på radio og tv.

Tønne leser denne dagen som alle dager alt han kommer over i avisene om saken. Vi vet at andre som har vært i tilsvarende situasjon, lar være å lese aviser. Tore Tønne leste alt.

Det er etterlønnen som er tema i de fleste avisene, bortsett fra Dagbladet som er nyhetsledende, og som også kjører på koblingene til Røkke. Men bak kulissene jobber flere av de store redaksjonene intenst for å få fatt i de samme skriftlige kildene som Dagbladet har.

Tore Tønne drar til Stortinget fredag formiddag. Han oppsøker stortingspresident Jørgen Kosmo og orienterer om hvordan han håndterer saken. På vei ut av Stortinget blir Tønne intervjuet av TV 2. Her får han spørsmål om han kan dokumentere at han ikke hadde lån i Aker RGI mens han satt i regjering. – Ja, svarer Tønne. Han får også spørsmål om sin habilitet som nestleder i Kværner-styret.

Statsministerens kontor ringer og sier de har hørt at Ågot Valle vil sende et brev der hun ber om at politianmeldelse blir vurdert. SMK ville – dersom pressen spør – bare svare at brevet ikke er mottatt, og at de vil vurdere det når det kommer.

Like etter ringer en journalist fra Aftenposten og spør om nettopp dette: Hvordan vil Tønne kommentere spørsmålet om politianmeldelse? Tønne svarer at han ikke vil kommentere Valles brev, men han er sterk tilhenger av likhet for loven.

Dagbladets redaksjon: Lørdagsavisen forberedes. Ågot Valles krav om politianmeldelse blir hovedvinklingen, selv om dette ikke er Dagbladets egen nyhet. Saken støttes opp av et par andre intervjuer. Det blir nok til et to-siders oppslag, og en henvisning på side 1.

Dessuten kommer det en kommentar-artikkel. Sissel Benneche Osvolds har valgt saken som tema i sin velkjente lørdagskommentar. Flere personer leser manuset, slik vanlig er. De fleste vurderer artikkelen som sterk, men god. Noen innvendinger kommer fram, blant annet fra Gudleiv Forr.

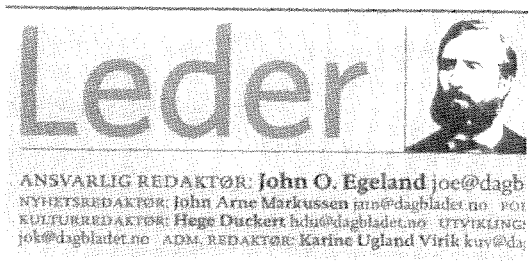
Leder

ANSVARLIG REDAKTØR: John O. Egeland joe@dagb
NYHETSREDAKTØR: John Arne Markussen jam@dagbladet.no FOR
KULTURREDAKTØR: Hege Duckert hdu@dagbladet.no UTVIKLING:
jok@dagbladet.no ADM. REDAKTØR: Karine Ugland Virik kuv@da

LEDER

Tønnes etterlønn

Dagbladet avslørte i går at tidligere helseminister Tore Tønne har mottatt tre måneders etterlønn fra staten samtidig som han tjente 36 000 kroner dagen som rådgiver. Forutsetningen for at statsråder skal få etterlønn ut over en måned, er at de ikke har annet inntektsbringende arbeid i perioden. Det er ikke til å tro at en person som opererer i denne lønnsklassen, urettmessig tar imot om lag 130 000 kroner fra staten. Grådighet er en merkelapp som er blitt brukt på mange næringslivsledere som har karet til seg. Nå passer diagnosen på den tidligere helseministeren fra Arbeiderpartiet.

Tore Tønne ble etter eget utsagn engasjert for å gi råd i forbindelse med Røkkes overtakelse av Kværner, umiddelbart etter at han gikk av som statsråd. For seks ukers arbeid mottok han til sammen 1,5 millioner kroner. I sin søknad om utvidet etterlønn erklærer han at han ikke skulle ha inntektsgivende arbeid i perioden. Det kan hende at Tønne ikke visste at han ville få et fett jobbtilbud da han ba om etterlønn dagen før regjeringen gikk av, men reglene krever at man skal melde fra dersom man tar arbeid. Hele grunnlaget for etterlønnsordningen er at den skal sikre statsråder og andre i politiske jobber i regjeringsapparatet lønn i tre måneder dersom de ikke får annet arbeid. Det gir også politikerne mulighet til en viss karantenetid før de går over i annen virksomhet.

Den tidligere helseministeren burde frasagt seg statsrådslønnen med en gang han tok den svært godt betalte rådgiverjobben. Med bakgrunn som toppbyråkrat, næringslivsleder og politiker burde Tønne umiddelbart vite hva reglene er og hvor de etiske grensene går. Det finnes ingen unnskyldning for at han tok imot pengene og ikke meldte fra i ettertid.

I går tok Tore Tønne kontakt med Statsministerens kontor (SMK). Han betaler tilbake det han har fått for mye. Tønne har beholdt pengene han fikk utbetalt som etterlønn i ett år. Først når han blir avslørt, gjør han opp for seg. Det skulle bare mangle.

Dagbladet 14. desember 2002

Gudleiv Forrs rolle i redaksjonen er for øvrig vanskelig. Forr er leder for Dagbladets leder– og kommentaravdeling. Samtidig er han venn av Tore Tønne. Forr varslet umiddelbart om at han av den grunn ikke kunne ha noe med denne saken å gjøre. Personlig opplever Gudleiv Forr situasjonen som svært ubehagelig.

Lørdag 7. desember

"Lørdag 7. desember hadde ikke Dagbladet førstesideoppslag", konstaterer Tore Tønne nøkternt i sine notater. *"Men de hadde omtale side 8 og 9 samt en kommentar av Sissel Benneche Osvold med overskriften "Takk, bare BA-HR". Hun snakker blant annet om korrupsjon på norsk."*

Denne dagen får Tore Tønne telefon fra journalist Kristin Gyldenskog i Dagens Næringsliv. Også hun spør om låneforholdet, og om Tønne kan dokumentere at han ikke hadde lån hos Aker RGI mens han satt i regjering. – Ja, svarer Tønne. Han sier at han gjerne kan gi et intervju, men han vil ikke ha noe på trykk før politianmeldelse er levert.

Dagens Næringsliv har hittil vært passiv i dekningen av saken, men nå er tiden inne til å gjøre noe. Journalist Gyldenskog hadde fredag ettermiddag fått i oppdrag av sin avis å finne Tønne-lånet i Aker RGI sitt regnskap. Hun får folk til å hjelpe seg med Aker-regnskapene, men å finne en slik lånepost er ikke lett. Hun leter under poster som "lån til nærstående", under sekkeposten "langsiktige fordringer", uten å finne noen sikker henvisning. Lørdag bestemmer hun seg for å ringe Tore Tønne personlig.

Gyldenskog kommer gjennom på telefonen til Tønne. Hun opplever samtalen med ham som springende, men vennlig. Tønne sier at han gjerne kan legge fram den dokumentasjonen hun ba om. De avtaler å snakkes igjen neste dag.

På søndag er imidlertid Tønne mer tilbakeholden. Han ville ikke si noe særlig. Gyldenskog synes han "viker unna". Samtalen ender med at hun sender noen spørsmål på faks. Hun venter forgjeves på svar tilbake. Intervjuet til mandagsavisen går i vasken. En ny telefonkontakt søndag kveld fører til en avtale om å møtes på Tønnes kontor mandag. Men heller ikke da har Tønne den dokumentasjon han har sagt at han skulle legge fram.

På dette tidspunkt har altså flere journalister spurt Tønne om dokumentasjon på når lånet fra Røkke ble gitt. Tønne har svart at han kan dokumentere at dette skjedde i april 2002. Men ingen har fått se denne dokumentasjonen. I stedet opplever de Tønne som "unnvikende".

Hvorfor er Tønne unnvikende? Hvorfor kunne han ikke legge fram dokumentasjon på lånet? Et gjeldsbrev, en kontrakt, et bilag, en kontoutskrift i det minste?

I etterkant vet vi: Han hadde ikke denne dokumentasjonen. For den hadde Økokrim tatt. Den var en del av beslaget.

Tore Tønne var altså fratatt det viktigste redskapet han hadde til å forsvare seg med, nemlig dokumentasjonen på lånet. Og dette kunne han ikke si, fordi han ikke ønsket at politietterforskning, ransaking og beslag skulle bli kjent. Han følte seg svertet nok fra før. Han ville unngå dette i tillegg.

I løpet av lørdagen er Tore Tønne også i kontakt med både Bjørn Gabriel Reed og senere med Anders Eckhoff i BA-HR. Tønne legger fram for dem problemet med at han ikke kan dokumentere låneforholdet på grunn av beslaget. Samtalene munner ut i at de får forsøke å lage en redegjørelse i løpet av mandagen.

Søndag 8. desember

Søndagen er relativt rolig når det gjelder nye medieoppslag. Ingenting i Aftenposten. En leder i VG *("Uklok Tønne")*. Dagbladet har et sideoppslag og fyller på med faksimiler av tidligere førstesider.

Er luften i ferd med å gå ut av ballongen? Er temperaturen i ferd med å synke? Neida. Journalister ringer nærmest kontinuerlig. De store avisene er på tråden hver dag. Tønne unngår dem. Han tar ikke telefonen, han ringer ikke tilbake, eller han svarer kort: Ingen kommentar.

Tønne kunne i denne perioden ha 60 anrop på mobilen i løpet av en dag. I tillegg ringer telefonen hjemme hele tiden. Det kommer også blomster og hilsener til hjemmet. Helt fremmede mennesker sender kort.

Tore Tønne har i disse dagene hyppig kontakt med sine venner og forretningspartnere. Flere av dem forteller at Tønne har stort behov for å forklare seg, han vil gjerne snakke og fortelle sin versjon av saken. Noen har han kontakt med et par ganger i uka mens saken står på, med andre enda oftere.

På et styremøte i VI Partners i denne perioden bruker Tønne en og en halv time på å legge fram sin sak. Han gjennomgår saken fra a til å, og gjør det med stor troverdighet. Han får full støtte fra styrekollegene.

Tønne mottar råd fra flere, blant annet når det gjelder mediekontakt. Men rådene går i ulike retninger. Mens noen anbefaler Tønne å ta til motmæle og stille opp til intervjuer, mener andre at han bør holde seg i ro.

Også i helgen snakker Tønne med venner og kolleger. Men han tier om Økokrims ransaking og etterforsking, også overfor nære venner. Foreløpig er det få andre enn et par BA-HR-advokater og Kjell Inge Røkke som vet om dette.

Den andre uken

Mandag 9. desember
Kun en "kjeller" – en liten artikkel nederst på siden - i Dagbladet denne dagen. Kåre Willoch tar til orde for karantenetid for eks-politikere. Dessuten er det en kort debattartikkel bakerst i avisa, som likevel blir iøynefallende fordi den er illustrert av tre fargesterke faksimiler av Dagbladets egne førstesideoppslag

Dagbladets redaksjon: Teamet samles som vanlig på morgenen. De diskuterer hva de skal gjøre videre i saken.

De tre journalistene samarbeider tett, men har likevel en relativ klar arbeidsdeling seg imellom. Lorentzen arbeider med det økonomiske, og dessuten skriver han utkast til de fleste artikkeltekstene. Haugstad er "utegående", han prøver å holde kontakten med både Tønne, BA-HR og Røkke. Ramnefjell arbeider mot det politiske miljøet, og henter kommentarer herfra. Samtlige går imidlertid gjennom det som Lorentzen skriver. De tre har kontroll med hva som kommer på trykk. I denne saken kan de ikke skylde på desken.

Drammensveien: Klokka 10.30 kommer journalist Kristin Gyldenskog fra Dagens Næringsliv på besøk på kontoret til Tønne. De to har hatt kontakt i flere dager. Allerede lørdag ringte Gyldenskog til Tønne, og spurte blant annet om han hadde dokumentasjon på lånet i Aker RGI. – Ja, svarte Tønne. De to avtalte å snakkes igjen på søndag, men da var Tønne vanskelig å nå og det ble det mye frem og tilbake. Gyldenskog opplevde Tønne som unnvikende. Mandag får hun slippe til med et intervju. De snakker blant annet om Tønnes private økonomi. Men Tønne har fortsatt ikke den dokumentasjonen på lånet som han tidligere har sagt at han vil legge fram. Han har heller ingen forklaring på hvorfor han ikke har dette, men sier at han er litt travel, han skal et annet sted...

Økokrim: Avhør nr. 2 av Tore Tønne starter klokka 12.30, og varer i to timer. Fire personer er til stede: Tore Tønne, advokat Olav Braaten og etterforskerne Finn Stuart Jordet og Gunnar Fjæra. Tråden fra forrige gang tas opp igjen. Etterforskerne er opptatt av om Tønne har hatt andre oppdrag for Aker RGI. De spør om Tønne var engasjert da Aker RGI og Orkla ville kjøpe ut småaksjonærene i Norway Seafoods sommeren 2002. Denne saken var tilspisset, og det gikk mot rettssak. Tønne er nølende til å fortelle om dette, men bekrefter at han hadde et timebetalt oppdrag. Han får også spørsmål om andre engasjementer for Aker RGI, og om helt andre oppdrag som han har fått betalt for, blant annet foredrag.

Etter avhøret går Tønne og Braaten på Bristol, de tar et smørbrød og oppsummerer litt. Flere personer kommer bort og uttrykker noen oppmuntrende ord til Tønne.

Tirsdag 10. desember
Førsteside i Dagens Næringsliv, men den er vinklet på BA-HR. Inne i avisen er intervjuet med Tønne som ble gjort dagen i forveien presentert under tittelen "*I pengeskvis*".

Det er nå gått noen dager siden Dagbladet har hatt en stor eksklusiv nyhet om saken. Men fortsatt sitter redaksjonen på materiale som ikke er brukt. Avisen har to fakturaer fra BA-HR til Aker RGI som åpenbart gjelder samme oppdrag, men der den ene er fire ganger så stor som den andre. Begge fakturaene har samme fakturagrunnlag, samme advokater som har arbeidet, samme datoer for arbeidet og samme timeantall. Men den første fakturaen lyder på en halv million kroner, den andre på to millioner. Differansen tilsvarer størrelsen på Tønnes suksesshonorar. På denne måten klarer advokatfirmaet å tildekke at Tønnes honorar belastes Røkke-systemet, og dermed skjule Tore Tønnes forbindelse til Aker RGI i Kværner-saken.

Konsekvensen er blitt at advokatfirmaet tilsynelatende tar skyhøye timepriser, opp til 10.000 kroner timen.

– Har vi forstått dette riktig? spør Dagblad-journalistene hverandre. Det er ikke så lett å forstå disse dokumentene, ingen i redaksjonen har særlig erfaring med timelister og fakturering i advokatbransjen. De søker hjelp fra eksperter. To advokater – den ene av dem er Dagbladets faste advokat Hans Steenberg Nilsen – har gjennomgått materialet sammen med journalistene. Det samme har en revisor gjort. Til slutt er redaksjonen trygg på at den har tilstrekkelig oversikt over hva dette er for noe. Dagbladet bestemmer seg for å kjøre saken om fakturaene.

Dagbladet

FRANK HARTVEDT: «Drillo burde skamme seg» Side 49

Rotte-jakt hos Meny Side 4 og 5

NY EU-MÅLING: 44% Ja 37% Nei Side 6

Norge 27 Tsjekkia 20 Klå-fingra vinner Elisabeth Hilmo Side 34 og 35

Advokat krevde 10 000 i timen

FIREDOBLET: Advokatfirmaet BA-HR firedoblet en regning til Kjell Inge Røkkes Aker RGI og krevde timelønn opp mot 10 000 kroner. På den måten økte BA-HR regningen med 1,5 millioner kroner – et beløp som tilsvarer det Tore Tønne fikk utbetalt i honorar for sin Kværner-jobbing. Side 8, 9 og 10

Dagbladet AVSLØRER

Nye løsninger fortsetter å gjøre betaling enklere, sikrere og smartere.

VISA THE FUTURE TAKES VISA

Onsdag 11. desember

Saken er igjen på Dagbladets førsteside. Stor, ny, eksklusiv sak. Avisen er igjen i støtet, nyhetsledende. Saken er mer rettet mot BA-HR og Røkke nå, med bilde av Røkke på side 1. "*Advokat krevde 10.000 i timen*" heter det på førstesiden. Hovedoppslaget inne i avisen har tittelen "*Oppblåst honorar dekket Tønne-lønn*". Faksimiler av de to fakturaene "før" og "etter" gjør at saken framstår som solid dokumentert. – Vi har lykkes igjen, er holdningen i Dagbladet. Gratulasjonene strømmer inn til avisen. Mailboksen er full av hilsener fra kolleger, også fra de argeste konkurrentene. Det er en løftet stemning i hele Dagblad-huset.

Tore Tønne leser Dagbladet og er overrasket. Han har aldri sett disse fakturaene før. Han visste ikke at de eksisterte. Han forstår ikke hvorfor hans navn og arbeid måtte skjules på denne måten.

BA-HR sender ut en pressemelding som bekrefter at Tønnes honorar er skjult i fakturaen som ble sendt til Aker RGI. Men "fakturaen" med de høye timeprisene er ingen faktura, det er bare en teknisk rapport, en datautskrift som brukes til statistiske formål.

UNIVERSAL PRESENTKORT
75 år
1927-2002
GIR MOTTAKER MULIGHETEN TIL SELV Å VELGE GAVENS INNHOLD

Aftenposten

Vår julegave i år går til instrumenter for glade barn i skolekorps. God Jul!
VELUX
TAKVINDUER
www.VELUX.no

Jusprofessorer kritiske til Statsministerens kontor:

Uklokt å frikjenne Tønne

Som en trygdemisbruker. Jusprofessor Jan Fridthjof Bernt synes det hadde vært naturlig med en uavhengig påtalemessig vurdering av etterlønnen til ekstraordinærstatsråd Tore Tønne (bilde). Statsministerens kontor la saken død. En statsråd som mottar for mye etterlønn, har noe til felles med en trygdemisbruker, mener jusprofessor Eivind Smith: – De får mer enn de skal ha, og de tar det fra en statlig kasse. Side 22

På fellesskapets bekostning. Politikerne må fremfor alt ikke benytte seg av alle mulige og umulige påskudd til å holde sine økonomiske ordninger skjult for offentligheten. Da blir konsekvensen lett at folk fleist mor våre politikere som grupper er opptatt av å tiske til seg fordeler på fellesskapets bekostning, skriver Aftenpostens kommentator. Stortinget vil ikke si hvem som mottar ventelønn. Side 2 og 8

GAMLE GUTTER OG GEORGIA I RAMPELYSET

Den 78 år gamle ekspresidenten Jimmy Carter (til høyre) fra delstaten Georgia var æresgjesten, mens hans gode venn Willie Nelson (til venstre) sto for sin bit av underholdningen under fredsprisgalaen i Oslo Spektrum i går kveld. 69 år gamle Willie fikk en god klem etter å ha sunget – hva ellers – «Georgia on My Mind». Side 10

BEGYNTE Å RIVE I BJØRVIKA

To av barna siktet for drapet

I samme rom. Menn som en person lånte bort, ca skulle overnatte på det samme rommet, ble den 41 år gamle kosovoalbanske familiefaren drept i rom 25 på sykehuset i Aurskog natt til i går. Aurskog-politiet vurderer drapet som oppklart, men vil ingenting om hvorfor den 19 år gamle datteren skal ha tatt livet av faren sin.

Overraskende rentekutt - mer i vente

Mer 22. januar? Norges Bank senket overraskende renten med et halvt prosentpoeng i går og begrunnet det med lite sterkere kronekurs samt dyrere strøm. Ikke bare det, banken gir også signal om renteredusering på neste rentemøte 22. januar, og mer fyrsatt på høy kronekurs.

Helomvending. – Norges Bank nærer sviktet til slutt. Heldigvis. Banken har gjort det rette, men har likevel fått ringer i lakken, skriver Aftenpostens økonomiredaktør om sentralbankchef Svein Gjedrem (bildet) helomvending. Side 21

Torsdag 12. desember
Saken er omtalt overalt, hele tiden.

"*En veldig stygg sak*" lyder en tittel i Dagens Næringsliv. En økonomiprofessor mener Tønnes økonomiske bindinger til Røkke er svært uheldige. Aftenposten slår sterkere til, i hvert fall rent typografisk. "*Uklokt å frikjenne Tønne*" lyder tittelen over seks spalter øverst på førstesiden.

Journalister ringer kontinuerlig på Tønnes mobiltelefon. Han lar være å besvare de aller fleste. NRK Fjernsynet er på tråden, vaktsjef Marianne Rustad Carlsen vil ha ham med i Redaksjon EN over helgen. Tønne sier han kan være interessert, men vil tenke seg litt om. De avtaler å snakkes igjen på mandag.

Fredag 13. desember
"*Tønne må ordne opp*" sier Gerhard Heiberg i et tosiders oppslag i Dagbladet. Avisen kan også i en tittel fortelle at Eva Joly "*Tok Tønne-lånet opp i korrupsjonsforedrag*".

Aftenposten bruker hele forsiden i avisens økonomiseksjon på Tore Tønne. Hovedsaken handler om hans habilitet i Kværner-styret. I en undersak krever Tor Erling Staff at Riksadvokaten griper inn og undersøker om Tønne har begått grovt underslag av statens midler.

Erling Grimstad i Økokrim ringer til advokat Olav Braaten. Grimstad sier at det nå er så mange pressehenvendelser og så stort trykk at de ikke lenger kan holde tilbake at Tønne er under etterforskning. De må nå bekrefte at Tønne blir etterforsket.

Olav Braaten kan ikke gjøre så mye med det. Han går til Økokrims kontorer og henter noen papirer, blant annet pressemeldingen som Økokrim har formulert. Braaten forteller: – Vi ble enige om at Økokrim skulle vente en times tid med å sende ut pressemeldingen, slik at jeg fikk varslet Tore Tønne og vi også kunne få laget en pressemelding. Ti minutter senere, mens jeg gikk bortover Drammensveien på vei til Tønne, ringte den første journalisten meg og bad om en kommentar til etterforskningen. Økokrim hadde sendt ut meldingen med en gang.

Når Braaten når fram til Tønnes kontor på Drammensveien, får han høre at en nettavis allerede har omtalt nyheten om etterforskningen.

Braaten og Tønne skriver og sender ut en kort pressemelding på vegne av Tore Tønne: *"Slik denne saken har utviklet seg i media, er det forståelig at Økokrim foretar sine undersøkelser. Jeg har full tillit til Økokrims gjennomgang av saken og imøteser en rask avklaring. For øvrig vil jeg ikke kommentere saken så lenge Økokrim arbeider med den."*

Senere på kvelden drar Dagblad-journalist Erling Ramnefjell og fotograf Daniel Sannum Lauten hjem til Tønne i Drammen. Det er mørkt, men inne i huset er det lys, og en bil står i garasjen. Journalisten står og venter på at fotografen skal gjøre klart utstyret da Tore Tønne plutselig kommer ut fra garasjen. Journalisten går fram og presenterer seg. Tønne stopper, han er rolig, men avviser å la seg intervjue. – Jeg tror ikke det er noen vits nå, sier han, og markerer med kroppen at han ikke ønsker en videre samtale. Han åpner døren og går inn, før fotografen har fått ordnet med utstyret.

På vei opp fra huset møter Ramnefjell en radioreporter som er ute i samme ærend. De veksler noen ord. Radioreporteren går ned og ringer på døra. Dagbladets fotograf følger etter. Døren åpnes, men Tønne avviser igjen å bli intervjuet. Og Dagbladet får heller ikke nå tatt noe bilde.

2

Leder

Dagbladet Grunnlagt 18
«Uavhengig og riksdekke
politikk i nasjonalt, sosial

ANSVARLIG REDAKTØR: John O. Egeland joe@dagbladet.no
NYHETSREDAKTØR: John Arne Markussen jam@dagbladet.no POLITISK REDAKTØR: Thor Gjermu
KULTURREDAKTØR: Hege Duckert hdu@dagbladet.no UTVIKLINGSREDAKTØR: Lars Helle lahe@da
jok@dagbladet.no ADM. REDAKTØR: Karine Ugland Virik kuv@dagbladet.no ADM. DIREKTØR: Ca

LEDER

Hva er korrupsjon?

I snart to uker har Dagbladet gjennom en rekke reportasjer og avsløringer satt søkelyset på advokatfirmaet BA-HR og båndene til Kjell Inge Røkke og tidligere Ap-statsråd Tore Tønne. Med utgangspunkt i Røkkes etter norske forhold enorme imperium er det avdekket lyssky virksomhet og tvilsomme vennetjenester. Det er avdekket økonomiske bånd, gaver og lån. Den lysskye virksomheten er toppet med en operasjon der BA-HRs jurister aktivt forsøker å kamuflere at tidligere helseminister Tore Tønne er Røkkes godt betalte hjelper.

I en strøm av halvsannheter og usannheter står vi tilbake med et bilde av et nettverk der de rikeste og mektigste i landet jobber i skjul for å hjelpe hverandre. De lever etter mottoet «Ingenting innrømmes før man er tvunget til det». Vi har etter hvert fått noen fakta på bordet: BA-HR opererer i beste fall på kanten av loven. Tønne er kjøpt og betalt av Røkke og kan på ingen måte betraktes som uavhengig verken som politiker eller som styremedlem i Kværner. Og Røkke selv er rasende over det han mener er forfølgelse.

Korrupsjonsjeger Eva Joly har flere ganger advart mot den naive troen at korrupsjon bare er noe som foregår i utlandet. Vi har ikke trodd at det finnes korrupsjon i Norge, derfor har vi problemer med å se det når vi møter den. Men skjulte økonomiske bindinger, lån uten renter og avdrag og skyhøye honorarer som forsøkes trylleri bort, er uavhengig av merkelapp et lite vakkert syn. «Norge er et lite land» er et utsagn som brukes til å avvise faren ved at næringslivsledere, advokater og noen politikere utgjør et tett og personlig nettverk. Men nettopp derfor må vi være spesielt på vakt og i større grad enn andre kreve at våre samfunnstopper praktiserer fullstendig åpenhet om personlige økonomiske forbindelser og finansielle bindinger.

Det er trolig mye som ikke er kommet til overflata i denne saken. Fortsatt driver Tønne, Røkke og BA-HR Operasjon Hemmelighold. Dessverre ser det ut til at den eneste måten vi kan få klarhet i alle forhold på, er at påtalemyndigheten går inn i saken. Aller først kan Tore Tønne starte med å nedbetale lånet til Røkke og trekke seg fra Kværners styre.

Lørdag 14. desember

Om Tore Tønne slo på radioen denne kalde desembermorgenen, kunne han høre første innslag om seg selv i NRK Dagsnytt kl. 0730. Ut over dagen sendes åtte meldinger i NRK Dagsnytt omkring den såkalte Tønne-saken.

Mens mange går til de fyldige lørdagsavisene med forventning og glede over litt ekstra tid til å hygge seg, er avisene ingen gledens stund for Tore Tønne og familien denne desemberhelgen. Etter Økokrims pressemelding om etterforskning av Tore Tønne fredag, blir det kok i redaksjonene og fulle spalter med høy tittelføring lørdag. I Dagbladet trykkes lederen "Hva er korrupsjon?" med alle sine ulike antydninger om at det er "trolig mye som ikke er kommet til overflata i

denne saken. Fortsatt driver Tønne, Røkke og BA-HR Operasjon Hemmelighold". Avisen kommer med et råd – eller er det et krav? "Aller først kan Tore Tønne starte med å nedbetale lånet til Røkke og trekke seg fra Kværners styre". I tillegg kommer fire helsider inni med bildet av ham selv og av huset i Drammen og sju faksimiler fra tidligere Dagbladet-oppslag. I en av reportasjene skriver journalisten at Dagbladet de siste par ukene "har avslørt mindre kjente trekk" hos Tønne: "En økende sans for ubeskjedne inntekter, en svekket sans for habilitet og et oppsiktsvekkende tett forhold til Kjell Inge Røkke".

VG har sitt første av flere store oppslag denne lørdagen, på nesten to hele sider med tittelen "Mener Tønne kan bli dømt for BEDRAGERI". Det er tre jurister som gir materialet til oppslaget, Harald Stabell, Håkon Helle og Henning Jakhelln. Også Stortingets visepresident Inge Lønning kritiserer Tønne, samt at Jens Stoltenberg forteller at han selv ringte Tønne og ba ham "umiddelbart om å ordne opp".

Også Aftenposten har bred dekning dagen etter at Økokrim gjorde det kjent at Tore Tønne er under etterforskning. I denne avisen kan Tore Tønne se seg selv avbildet i en litt sørgelig positur, med start på bildetekst: "Dobbeltrolle?" En hel avisside med fire separate saker fokuserer negativt på den såkalte Tønne-saken.

I Dagsavisen sier partifelle Bjørgulv Froyn at Tore Tønne er politisk død etter dette. Avisoppslagene er mange denne dagen.

I Lørdagsrevyen i NRK er saken headline og annen sak. Intro lyder: "Tore Tønne risikerer seks års fengsel hvis Økokrim finner grunn til å gå videre med saken. Men foreløpig har ikke etterforskningen kommet langt nok til at det er mulig å si om den tidligere helseministeren HAR gjort noe galt eller ikke". Det vises bilder av huset til Tore Tønnes familie i Drammen. Like etter kommer intervju med Harald Stabell, leder for strafferettsutvalget i Advokatforeningen, blant annet om strafferammen.

Den siste uken

Søndag 15. desember

Dagbladet har en stort oppslått to-siders kommentar-artikkel, "*Firmaets mann*", skrevet av nyhetsredaktør John Arne Markussen. Artikkelen innledes med et sitat fra John Grishams bok med samme navn, der en nyansatt advokat blir ønsket velkommen til det store advokathuset med ordene: *"...vi er ikke annet enn leiesoldater. Et talerør for den som byr mest, tilgjengelig for enhver skurk og kjeltring med nok penger til å betale de vanvittige salærene våre."*

Kjell Inge Røkke er fly forbannet på Dagbladet. Overfor Tønne viser han bekymring og omsorg. Tore Tønne kommer til Røkkes leilighet søndag kveld. De snakker om flere ting, om hva som skjer, om Økokrim, om Tønnes nestlederverv i Kværner, om lånet i Aker RGI, om mulig deltakelse i NRK Fjernsynets Redaksjon EN mandag kveld. Røkke avslutter samtalen slik: "Kjør hjem nå, til Rigmor. Ikke gjør noe som ikke er reverserbart." Tønne svarer: "Det kan jeg ikke love". Røkke sier det en gang til: "Ikke gjør noe som ikke er reverserbart." Tore Tønne sier: "Tja...ja".

Mandag 16. desember

Avisene er fulle av stoff.

Lokalavisen, Drammens Tidende, har en lederartikkel om saken. Den starter slik: "*En pampete villa i 3.Strøm terasse under Strømsåsen i Drammen har vært i søkelyset de seneste dager.*" Lederen slår fast at Tore Tønne sikkert vil få noe interessant å henge fingrene i de siste ti årene av sitt arbeidsliv. "*Men wonderboy-stemplet har definitivt bleknet. Tore Tønne vil ikke lenger bli å finne på samfunnets viktige kommandoposter – neppe i administrasjon og næringsliv, og absolutt ikke i politikken.*"

Innenfor dørene i 3.Strøm terasse undrer man seg. Hva er "pampete"? Er ikke huset ganske vanlig? Det har i hvert fall ikke vært kalt "villa" tidligere.

Dagbladet har bare én side i dag. Advokat Harald Stabell uttaler til avisen at dersom påstandene i media er korrekte, "*så nærmer vi oss faretruende det vi i norsk dagligtale kaller korrupsjon*".

DagensNæringsliv

Tykke bøker er dyre bøker: Bokklubbenes bøker er dyrere enn andre bøker fordi de er tykkere enn andre bøker. Det viser en undersøkelse i regi av bokklubbdirektør Kristenn Einarsson. Side 32

Kritisk til Bogens regnskap

Avhørt av Økokrim

Tønne er siktet

Kjell Inge Røkke (bildet) og hans nestkommanderende i Aker RGI-systemet, Olav Revhaug, har vært i avhør hos Økokrim i Tønne-saken. Tore Tønne er siktet for brudd på regnskapsloven.

Etter at Tønne lånte tre millioner kroner av Røkke, har han flere ganger fungert som styreformann i Aker Kværner. – Mye taler for at hvis Røkke har vært inhabil, har Tønne vært det også, sier jusprofessor Eivind Smith.

Hvorfor velge oss?

NRK Dagsnytt melder saken flittig. Alt klokken 06.30 kommer første innslag med en egenprodusert sak, så sak/innslag igjen 07.30, i tillegg en liten snutt kl 0730, så sak/innslag 08.30, og ett innslag kl 12.30. I alt sender Dagsnytt 19 meldinger fordelt over hele dagen.

En viktig avis for Tore Tønne, Dagens Næringsliv, slår saken stort opp på førstesiden, "*Avhørt av Økokrim*" med bilde av Kjell Inge Røkke. Undertittel: "*Tønne er siktet*". På lederplass skriver DN om "*Effektiv rasering*" og viser til hvordan det velrenommerte advokatfirmaet BA-HR nå er i ferd med å ødelegges. Saken omtales inni avisen over to sider. En mindre sak antyder at "*Styrevedtak kan være ugyldige*", dersom Tønne har vært inhabil, med utgangspunkt i et intervju med jusprofessor Eivind Smith. Dette er første av fire dager på rad hvor Dagens Næringsliv skal ha saken på førstesiden. Tore Tønne vet ikke hva som kommer disse dagene, men det som DN skriver, leses i den verden hvor Tønne nå arbeider som frittstående konsulent.

Fjernsynshuset, Marienlyst: Om lag klokken 10 på formiddagen ringer Marianne Rustad Carlsen i Redaksjon EN til Tore Tønne. Hun er vaktsjef på dagtid og har avtale fra før helgen om å kontakte Tønne mandag formiddag. Redaksjon EN håper Tønne vil stille i studio hos Viggo Johansen mandag kveld. Hun legger igjen beskjed på svareren, og like etter ringer

Tønne tilbake. De to har, som på torsdag, en rolig og hyggelig samtale. Tønne sier han har tenkt i helgen, og i lys av fredagens hendelse med Økokrim tror han ikke det er lurt å stille i studio hos dem. Marianne Rustad Carlsen sier Tønne kan ringe når som helst hvis han ombestemmer seg. Hun tilbyr Tønne også en én-til-én setting med Viggo i studio eller opptak. Tønne svarer at han tror ikke det.

Redaksjon EN kontakter BA-HR med forespørsel om noen vil stille i studio om kvelden. De kan selv bestemme hvem som skal være med og forklare fra BA-HRs side. BA-HR sier nei. Reporter og vaktsjefer tok kontakt med Røkkes presseansvarlig, Rolf Nereng, og med Røkkes stab, med forespørsel om de vil stille i programmet. Svaret er nei.

Akersgata: I Dagbladets redaksjon diskuterer journalisttroikaen: Skal vi offentliggjøre mer fra lydbåndet fra 3. desember? De tre blir enige om å lage en sak med noen hovedpunkter fra de første samtalene med Tønne, ut fra Tønnes svar over telefon: punkt for punkt hva han har svart på spørsmålene, punkt for punkt at Dagbladet mener dette er usant. Tittelforslaget fra Haugstad "*Har ikke gjort noe ulovlig*" blir endret. Tittelen holder på å bli "*Tønnes tre løgner*". Men flere reagerer på denne. Det blir for grovt, for tydelig. Man lander på "*Innrømmer ingen feil*" og "*Fortalte ikke sannheten*".

Aker Brygge og Marienlyst: På Aker Brygge sitter noen alvorlige menn benket foran fjernsynet. Her er Tore Tønne, Kjell Inge Røkke og Rolf Nereng. De gleder seg ikke til RedaksjonEN. Men de har en plan. Pressetalsmann Nereng er profesjonell. Han har et brev i hånden og slår et telefonnummer. Han har en nyhet.

Kenneth Simensen er kveldsvaktsjef i RedaksjonEN. Ti minutter før sendingen ringer telefonen. Det er Rolf Nereng. Han spør om redaksjonen er interessert i at Tore Tønne har skrevet et brev der han trekker seg fra Kværner. "Kjempefint", sier Simensen. "Kan du sende en faks?" Fem minutter før Redaksjon ENs sending kommer en faks fra pressetalsmann Nering i Aker RGI om at Tore Tønne trekker seg fra Kværner-styret. Litt ut i sendingen får Viggo Johansen teksten opp på skjermen og får kommentar til nyheten fra gjestene i studio. Underveis i sendingen ringer Rolf Nereng til Simensen nok en gang. Han synes at hele pressemeldingen burde vært lest opp – om at Kværner "mister en engasjert og dyktig nestleder". At Tønne trekker seg, "betyr at han setter selskapets interesser over sine egne", skriver Kværner. Dessuten burde det vært sagt at Tønne ikke stilte opp fordi Økokrim etterforsker. Dette blir gjentatt i en telefonsamtale etter sendingen.

Sett fra Tore Tønnes side er programmet sterk kost. Han sitter avmektig og hører programlederen ønske velkommen med denne problemstilingen: "*Er makt til salgs – er grådighet, dekkoperasjoner og korrupsjon noe som preger toppen i norsk samfunnsliv?*"

Mange har meldt seg på mobiltelefonen hans etter at nyheten sprakk i NRK Fjernsynet. Han ringer noen få tilbake. Han kjører hjem i den mørke desemberkvelden. Han er hjemme i Drammen klokken 22.30. Han snakker med en journalist fra VG: "Nå må jeg få gå inn og snakke med hunden", sier han.

Tirsdag 17. desember

Dagbladet kjører sine titler: "*Tønne snakket ikke sant. Avslørte seg sjøl i Dagblad-intervju*" og saken brettet ut i et to-siders oppslag med tre bilder av Tønne. Tore Tønne har opplevd seg selv som en person med høy anseelse og høy etikk. Så anklages han for grådighet og feil – og nå løgn. Det er vondt. "Hvorfor spurte Dagbladet meg på denne *måten*?" sier han til venner. Tore Tønne føler at saken skader ham voldsomt. Dagbladets oppslag sitter i.

Til sin medkompanjong Bjarne Borgersen i VI Partners sier han om disse sidene: "Bjarne, jeg hadde svart det samme i dag om jeg hadde blitt spurt igjen."

Det er en tung dag for Tønne. Styremøtet i Kværner pågår uten ham. Han er hjemme. Han er utenfor det samfunnsliv han elsker. Han sitter med avisene. Slår han på radioen, hører han sitt navn nevnes – igjen og igjen. Slår han på Tekst-TV, finner han hvilende meldinger hvor han selv er nevnt.

Tore Tønne har over flere dager vært i dialog med journalist Kristin Gyldenskog i Dagens Næringsliv. Hun kjører ut til ham om formiddagen. Tonen mellom dem er grei. Hun håper på en forklaring på hvorfor han trekker seg fra Kværner når han selv mener han var habil. Men Tønne føler han ikke kan si noe særlig.

Inne i Oslo starter Kjell Inge Røkke dagen med å skjelle ut og kaste ut de frammøtte fotografene som venter på ham når Røkke ankommer resepsjonen i Kværners hovedkontor. På Kværners styremøte gir han en forklaring om lånet til Tore Tønne og andre forhold. Røkke forlater styremøtet i Kværner før det er slutt og holder en pressekonferanse. "*Storm i et meget lite vannglass*", uttaler han til en trettitalls frammøtte journalister. Han trekker seg opp på slutten av konferansen, stiller spørsmål om rettssikkerheten, sier han er rystet "i

grunnvollene" over behandlingen av Tore Tønne. Røkke er tydelig sliten, han er grå og dratt i ansiktet. Men han er kampvillig.

Styremøtet i Kværner er headline og første sak i NRK Dagsrevyen og gjentas utover kvelden både i NRK og TV2.

TV 2 kjøpte Nettavisen: Nå frykter de ansatte for arbeidsplassene sine. Side 44

DagensNæringsliv

Har fått nok bank

Betalte Røkke-lån med Røkke-lønn

Flere oppdrag: Tore Tønne har hatt flere godt betalte oppdrag for Kjell Inge Røkke enn dem som til nå er blitt kjent. Oppgjørene har gjort Tønne island til å innfri lånet til Røkke på tre millioner kroner.

NØKKELTALLENE

Hvorfor velge oss?

Fordi vi tror på:

Besøk www.m2.no

EIENDOMSMEGLING

Onsdag 18. desember

Tore Tønne og Olav Braaten har avtale hos Økokrim, og klokken 10.00 starter tredje avhør. Til stede er spesialetterforskerne Gunnar Gjæra og Martin Nygård. Tonen er skarpere enn i de to tidligere avhørene.

Tore Tønne er merkbart sliten. Økokrims spesialetterforskere er pågående. Tønne er på defensiven. Økokrims folk går på økonomien, suksesshonoraret, etterlønn, små og store fakturaer fra Tønne Consult. Olav Braaten ber om et par minutter til å gå på gangen. Braaten sier til Tønne at på dette punktet var du for uklar. "Du er sliten. Ta det rolig. Forsøk å tenke klart".

De to går inn igjen. Tore Tønne begynner: "Jeg er gjort oppmerksom på at jeg var uklar. Når det gjelder...."

Mange ting tas opp i avhøret. Noe har de snakket om før, noe er nytt. Økokrim har full tilgang til Tønnes økonomi.

Under beslaget av Tore Tønnes pc fant Økokrim en fil som har vekket deres interesse. Tore Tønne har skrevet et lite notat om hva sønnene kan gjøre om noe skulle skje foreldrene. Notatet er fra januar 2002. Bakgrunnen er slik: Familiens økonomi er dårlig. Tore Tønne vil på ferie. Hans hustru Rigmor vil ikke på ferie, slik økonomien er nå. Hva skal skje med guttene om vi faller ned i et fly? Tore Tønne skriver et notat der det står hva guttene skal gjøre, om noe tilstøter foreldrene. De kan henvende seg til Kjell Inge Røkke og BA-HR: "...jeg er lovet et fair oppgjør for mitt arbeid for dem". Rigmor blir rolig. De drar på ferie. Når de er trygt hjemme igjen, kaster Tore Tønne notatet. Men filen ligger på harddisken til Økokrim finner den, i desember.

Tore Tønne forsøker å forklare Økokrim bakgrunnen. Da Tønne gikk ut av Norway Seafoods, kuttet han båndene. Der var god lønn og bonus. Tønne hadde krav på bonus etter å ha fått til et par gode avtaler. Men ved å bli statsråd, sa han bonusen fra seg. Kjell Inge Røkke sa: "Det er greit at du sier fra deg dette nå. Men om det blir noe senere, skal du få fair behandling." Det er bakgrunnen.

Avhøret avsluttes klokken 12.00. Tønne er svært sliten. Braaten foreslår at de går på Håndverkeren. Det gjør de, drikker kaffe og spiser gode smørbrød. Dagen i forveien er

advokat Braatens lille sønn født, Thomas. De to småprater, Tønne gratulerer Braaten, men det er lite futt. "De tror ikke på meg", sier Tønne. Han er ikke løftet når de forlater Håndverkeren i 13-tiden. Mens de går sammen, møter Tønne et par-tre personer på gaten – han får klapp på skuldrene.

De to går oppover mot Drammensveien. Braaten har ikke lyst til å slippe Tønne av gårde i den nedslåtte sinnsstemningen. Han inviterer Tønne opp på kontoret. Tønne snakker med flere, slapper litt av, det er hyggelige folk som bryr seg, han kan snakke om noe annet. Når han går en time senere, virker han lettere til sinns.

Tønne setter ennå ikke kursen mot kontoret i Drammensveien. Kvier han seg? Noe har skjedd disse ukene også i VI Partners. Markedet reagerte kjapt på skriveriene. Selskapet taper penger nå. Det har mistet en stor kontrakt. I desember har de ikke kunnet sende ut en eneste faktura. Tore Tønne synes situasjonen i selskapet er forferdelig. Han går i stedet til kontoret til sin venn Jørgen Grønneberg, i hans selskap Innovation i Haakon VII gate.

Grønnebergs kontor ligger i enden av en lang korridor. Han kan se alle som kommer på lang avstand. Han ser Tore Tønne komme gående bortover korridoren, langsomt, bøyd.

De to snakker lenge, om alle de forhold som Økokrim har spurt om. Hva kan det komme tiltale på? Tønne er nedbrutt. Han bruker et bilde: Han sitter bundet på en stol, han piskes og tortureres, han tvinges til å si noe som ikke er sant, "fordi jeg har sagt sannheten".

Grønneberg kontakter Trygve Hegnar på telefon og spør om Finansavisen kan være interessert i å skrive noe alternativt om saken. Finansavisen har så langt holdt en lav profil i saken. Tønne følger opp denne kontakten neste dag.

Etter møtet med Grønneberg henter han bilen og kjører hjem. Om kvelden snakker han med sin venn Kjeld Rimberg som minner ham om et møte de to imellom i februar eller mars 2002. Da hadde Tønne sagt at han ikke hadde noen kontrakt, og Rimberg hadde mast på ham: "Skaff deg kontrakt!" Med andre ord er Rimberg vitne på at Tønne ikke hadde noen kontrakt med Aker RGI. Han minner Tønne om dette. Men Tønne viker unna. Han har forklart seg for Økokrim, og han tror ikke noe nytter.

Bruktbilprisene stuper: Nå kan du gjøre bilkupp på nye bruktbiler. Prisene faller kraftig. Side 22-23

DagensNæringsliv

Ensom kvinne i Telenor-ledelsen

Er 1,5 mill. betalt til Tønne? Han maser

Hun måtte gå: Dette er e-posten BA-HR-direktør Karl Breirem, som var skeptisk til millionutbetalingen til Tore Tønne. Deretter ble Breirem suspendert.

Hvorfor velge oss?

Fordi vi tror på:

Besøk www.m2.no

M2 EIENDOMSMEGLING

Torsdag 19. desember

Dagens Næringsliv kjører sitt fjerde hovedoppslag på rad: "*Er 1,5 mill. betalt til Tønne? Han maser*". Saken gjør inntrykk på Tønne. Han blir fremstilt som en som "maser" på millionbeløp!

Aftenposten har ingenting denne dagen, men i avisen forbereder journalist Roar Valderhaug en sak. Han har holdt på et par dager. Valderhaug har tenkt at ingen har sett på om Tore Tønne virkelig har levd på stor fot. Han gjennomgår alle offentlig tilgjengelige registre, han kartlegger pant, lån, inntekt og formue. Han sjekker datoer og årstall med det som Tore Tønne har sagt. Han finner ingen økonomiske bånd mellom Røkke og Tønne i statsrådstiden.

På desken i Aftenposten leses Valderhaugs sak med lupe. Han får beskjed: Dette er ikke Aftenpostens vinkel nå. En replikk faller: "Vi bruker ikke 4000 tegn på noe en mann ikke har gjort". Avisen har faktisk en nyhet, til Tønnes fordel, men tittel og ingress endres slik at saken fremstår med samme vinkel som både Aftenposten og de andre ledende avisene hele tiden har hatt.

Olav Braaten og Tore Tønne snakker i telefon et par ganger i løpet av dagen. Braaten får inntrykk av at det ikke blir tiltale før helgen.

Om kvelden i 18-tiden ringer Tore Tønne hjem til Trygve Hegnar. De kjenner hverandre overfladisk fra den gang Tønne i SND-tiden spurte Hegnar om faglige råd i et utvalg. Trygve Hegnar er litt på vakt. Han husker samtalen med Jørgen Grønneberg fra dagen før. Han lurer på om det er flere personer i den andre enden; kommunikasjonsrådgiver, advokat. For Tønne er det maktpåliggende å få vite om han kan få sagt sin side av saken. Han vil vite at om han har noe å si, er Hegnar der for å lytte til ham. Hegnar svarer at han er der og alltid vil lytte når folk har noe å si. Samtalen er formell, men vennlig.

Om kvelden ringer Tore Tønne til Harald Norvik. De snakker sammen lenge, i en time og 20 minutter. De to kjenner hverandre fra tiden på Norges Handelshøyskole i Bergen. De to startet Visjonsgruppen sammen i 1978, en samtale- og vennegruppe. Norvik skjønner raskt under samtalen at det står dårlig til med Tønne. Tønne forteller at han leser alt som står i avisene. Han beskytter seg ikke. Han vil ha med alt. Noen medier er greie, andre føles forferdelige. Tønne sier: "Jeg er blitt en annen". Et sted inne i samtalen sier Tønne: "Du skal for all framtid vite at du har betydd mye for meg". Litt etter hvert i samtalen kommer den vanlige humoren, en litt bisarr humor de har hatt sammen. Samtalen ender i en gode tone. Norvik sitter likevel igjen med mange tanker.

18 ØKONOMI Aftenposten

Advokat til fengslet Finance Credit-topp

Mener å vite hvor pengene ble av

Vil la private ta seg av offentlige datatjenester

Spytter for å dekke tapet

200 må gå i Glenstidige NOR

Tønnes økonomi i utforbakke da han var politiker

Svart byggearbeid for milliardær i Oslo

Ola nordmann er sik, men sløver ikke

Nettbutikk anmeldt for lovbrudd

Vil ikke flytte til Tønsberg

Årets nyhetsnettsted - igjen

aftenposten.no

Fredag 20. desember

Bjarne Borgersen treffer på Tore Tønne tidlig om morgenen. De to kjører inn på parkeringsplassene omtrent samtidig, i kjelleren på Indeks-huset på Solli plass i Oslo. Tønne pleier alltid å komme på kontoret før Borgersen. Men i dag er Tønne litt senere enn vanlig fordi han har vært på verksted med bilen sin. De to snakker litt om julen. Tønnes sønner skal komme hjem til jul. I romjulen skal de til hytta i Hemsedal. Han gruer seg til jul. Borgersen spør om han forventer en avgjørelse fra Økokrim før jul. Nei, er svaret. Han tror ikke det. Intet tyder på det.

Borgersen og Tønne spiser lunsj sammen. Aftenposten kjører

Aftenposten 20. desember 2002

en sak denne dagen om Tønnes privatøkonomi. Borgersen reagerer negativt på denne, han synes artikkelen er for nærgående og privat. Tore Tønne synes ikke det. Han har selv bidratt med informasjon med artikkelen. Han er relativt fornøyd med hva journalisten har gravd fram og fått bekreftes fra mange kilder – at det ikke finnes spor av bånd mellom Røkke og Tønne i statsrådtiden.

Etter lunsjen diskuterer de to et oppdrag. Tønne er med i diskusjonen. Borgersen føler at det er to Tore Tønner i en kropp: En i godt humør og en meget deprimert. Borgersen er svært bekymret.

En ny person på kontoret i VI Partners observerer Tore Tønne denne fredagen. Han synes Tønne virker så rasjonell. Tønne mottar en oppmuntrende e-post etter lunsj fra Yngve Hågensen. Tønne blir glad for det. Dette er dager hvor Tønne mottar mye e-post.

Harald Norvik ringer Tore Tønne, han har torsdagens samtale i tankene. Tønne er på farten, har ikke tid til å snakke akkurat nå.

Klokken 14.00 går Tore Tønne i møte hos Willy Wiik i SND Invest. Klokken 15.30 ringer Erling Grimstad til Olav Braaten og sier at Økokrim har tatt ut tiltale mot Tore Tønne og forelegg mot Øyvind Eriksen. Braaten går bort til Økokrim og henter papirene. Braaten sier til Grimstad: "Hva er dette. Hvorfor tiltale? Kunne ikke dette vært avgjort med forelegg. Er ikke dette too much?"

Olav Braaten ringer Tore Tønne i møtet hos Willy Wiik. De blir enige om å møtes på kontoret i VI Partners. De to sitter sammen fra klokken 16.15, de diskuterer hva tiltalen betyr, "grov uaktsomhet". Det går telefoner til BA-HR og til Økokrim. Braatens avtale med Økokrim er at pressemelding skal sendes ut lørdag klokken 1400, slik at Tønne og Braaten får tid til å forberede en egen pressemelding.

I advokatfirmaet BA-HR er det bestyrtelse, der vil noen helst kommentere Økokrim samme ettermiddag. Det går telefoner fram og tilbake mellom Aker Brygge og kontoret i VI Partners på Drammensveien.

Braaten og Tønne blir enige om å møtes lørdag morgen klokken 09.00 for å forberede pressemelding da. Braaten og Tønne ber om at BA-HR venter med sin pressemelding, Braaten foreslår at BA-HR kan sende ut sin pressemelding klokken 13.00. Tore Tønne snakker med Bjørn Gabriel Reed flere ganger. Reed sier at det ikke skal skje noe uten at Tønne vet. Reed spør om han skal kjøre Tønne hjem. Nei. Tønne skal rett hjem og snakke med familien. Reed oppfatter Tønne som mer fattet enn tidligere.

Olav Braaten og Tore Tønne sitter denne fredagsettermiddagen sammen fram til om lag klokken 17.30. Kontoret til Tønne har nakne vegger, det er en pult, en pc, et par stoler, det er et mørkt kontor. Det er ingen andre igjen i selskapet. Det er en trist stemning. De er litt ensomme. De blir enige om å starte om morgenen, på ny frisk, etter å ha hvilt litt. Braaten må sjekke opp den litt uvanlige paragrafen Økokrim viser til. Braaten sier at Tønne må dra hjem til familien og hente litt støtte der. Tønne er enig. Han vil kjøre rett hjem. Tønne forteller at han må hente bil på verkstedet på Skøyen. De to skiller lag.

Bjørn Gabriel Reed ringer Tore Tønne på mobilen klokken 17.45. Tønne sier han er på vei hjem. Reed sier at det ikke vil skje noe fra BA-HRs side uten at Tønne får vite det.

Olav Braaten snakker med Tore Tønne på mobilen i 18-tiden. Tønne sier: "Nå er jeg for å hente bilen". De snakker om noe praktisk angående morgendagen.

Braaten og Tønne venter på en bekreftelse fra BA-HR om at de vil vente med å gå ut til lørdag. BA-HR har engasjert Geelmuyden-Kiese som gir råd til advokatfirmaet om hva de bør gjøre.

Braaten ringer til Tønne igjen om lag kl 1830. Han får ikke svar.

Reed ringer til Tønne og får ikke svar.

Omkring kl 2000 ringer Rigmor Thielemann til Olav Braaten og forteller at Tore Tønne ikke er kommet hjem. Det er halvannen time siden han har reist fra Skøyen. Rigmor Thielemann sier til Braaten at mannen alltid ringer om det er forsinkelser. Hun er urolig. Olav Braaten forstår under samtalen at Tore Tønne ikke har fortalt om Økokrims tiltale. Braaten forteller henne om denne. Hun blir enda mer urolig.

Omkring på denne tiden går Harald Norvik på Nesodden og tenker på telefonsamtalen torsdag kveld. Norvik ringer hjem, Rigmor Thielemann tar telefonen og sier: "Vet du noe?"

Olav Braaten ringer Tønnes kollega Bjarne Borgersen og forteller at Tønne ikke er kommet hjem. Borgersen blir redd, han drar ned til byen. Går på kontoret og i garasjen. Kontoret til Tønne er forlatt på normal måte. Han tar bilen og kjører utover mot Drammen.

Andre venner som sitter i julemiddag, reiser i drosje utover mot Drammen. En venn tar én side av Lierbakkene. Men ikke riktig side.

Det går et døgn.

Bilen og Tore Tønne blir funnet lørdag kveld.

Vedlegg 2:

"17 dager av et samliv på 27 år"

Betraktninger om – og fra – dem som står ved siden av

> ***Til alle som skaper eller kjøper "nyheter", i et land der avisene er så mange at de selv må lage skandalene:***
>
> ***HAR DU INNSIKT? ER DU BEVISST?***
>
> Forestill deg følelsen du har idet du våkner opp og innser at mareritet bare var en drøm. Snu dette på hodet. Du våkner opp hver morgen, ikke fra mareritet, men til det.
>
> Forestill deg en rift i ryggen. Ved din seng sitter ikke en omsorgsfull engel, men en frådende djevel med klør som graver innover i såret.
>
> Forestill deg at alle rundt deg betaler for djevelens ugjerninger. Folk krymper seg, men det er pirrende å se på.
>
> Forestill deg at djevelen legger egg i såret. 200 smådjevler klekkes ut og fetes opp på ditt blod.
>
> Forestill deg din elskede kone og dine kjære barn ved din side. Du smiler tappert til dem, og forteller at det bare er en misforståelse.
>
> Forestill deg at det siste du ser før du utånder, er 3 smådjevler som klorer seg fast på ryggen til dine kjæreste.
>
> (Andreas Tønne, 24, Tore Tønnes yngste sønn.)
>
> ***

Like vondt som selv å være i skuddlinjen er det å stå som tilskuer. Tilskueren med kjærlighet til mennesket som blir beskutt. Tilskueren som lite annet kan gjøre enn å vente på neste dags førstesider og etter fattig evne gi trøst, støtte og oppmuntring.

Det er en klisjé, men må sies like fullt: *Også "den offentlige person" har familie*. Når det sies at en offentlig person må stå for en støyt og forvente seg hard medfart – fortjent eller ufortjent – inkluderer det de menneskene som står aller nærmest?

Journalistene som skrev om Tore Tønne, har nok fra tid til annen tenkt: "Hvordan har han det nå?" Men hva slags tanker har de sendt til familien? Eller for å si det mer generelt:

Hvordan skal pressen tenke for å ta hensyn til dem som står ved "den offentlige personens" side? De følgende sidene er ment som et bidrag til tenkningen rundt det spørsmålet.

"No man is an island, entire of himself", skriver John Donne i en av tidenes mest berømte verselinjer. Den som blir hovedperson i pressens spalter, er ingen isolert øy. All omtale – forsiktig eller kraftig, sann eller usann – treffer flere enn den det siktes på. Også derfor må det stilles store krav til pressen om varsomhet og omtanke.

Fra familiens ståsted

I det følgende vil vi formidle tanker som Tore Tønnes nærmeste familie har formidlet til oss. De har selv gitt sitt samtykke til at dette trykkes. Samtidig ønsker de å understreke at de er uavhengige i forhold til resten av denne rapporten.

Selv om det følgende er ment å formidle *familiens* opplevelse, står de utfyllende kommentarene mellom sitatene for utvalgets egen regning.

Passiv mottaker

"Jeg følte meg totalt hjelpeløs og kunne ikke stille opp med noen ting annet enn meg selv og være der for ham når han hadde behov for det." (Rigmor Thielemann, Tore Tønnes enke)

Under en mediestorm, slik Tore Tønne var utsatt for i desember 2002, merker den nærmeste familien hvordan hovedpersonen reagerer og forandrer seg. De kan se ting som er skjult for andre.

Men samtidig opplever de på underlig vis å være utenfor. De kan ikke styre det som blir trykket, og de kan ikke slå tilbake. De føler en fortvilelse og frustrasjon som angår dem dypt og personlig, uten at de selv befinner seg i sakens kjerne.

Svært ofte fører dette til en *frykt* som blir sittende lenge, kanskje resten av livet – en frykt for hva som vil bli sagt nå, hva pressen kan finne på å skrive neste dag, hva andre tror om en. Når medieoppslagene i tillegg er knyttet til ens familienavn, blir børen enda tyngre. Opplevelsen av å være forfulgt og stemplet blir sterk.

Fryktens ansikter kan være mange. Særlig tydelig er frykten for telefonene, journalistene og fotografene. Hvem ringer nå? Hva vil de? Hvorfor plager de oss? I den saken vi her diskuterer, opplevde både Tore Tønne og hans familie dette presset. Det var tøft å se journalister traske rundt hjemmet på jakt etter fotomotiver og – aller helst – en samtale med hovedpersonen.

"NRK ringte på og filmet. TV2 kom ikke på døren, men de sto bak hekken. Jeg traff dem tilfeldigvis da jeg skulle stikke opp til broren min, og jeg spurte hva i all verden de drev med der . . ." (Rigmor Thielemann)

Tore Tønne følte ved flere anledninger at han ble overrumplet av pressen – f.eks. ved at man ventet på ham utenfor hans kontor og filmet ham i det han kom ut, til tross for at han hadde gitt klart uttrykk for at han ikke ønsket å uttale seg. Det var tydelig at Tønne var sliten ved disse anledningene og ikke ønsket å snakke med pressen. TV kom hjem til familien og sto utenfor og filmet inn gjennom kjøkkenvinduene, slik at familien måtte skru av lyset på kjøkkenet og ikke oppholde seg der for ikke å bli filmet. De filmet mens journalister gikk ned til inngangsdøren og ringte på, og de kuttet først filmingen da Rigmor Thielemann åpnet og ba pressen om å skru av kameraet umiddelbart.

Familien Tønne har også fortalt at barn av en av hans venner ble oppringt. En beskjed fra en journalist ble opplevd nærmest som en trussel: "Hils din mann og si at han gjør klokest i å ringe meg!"

Generelt var pressens pågang i forhold til Tønne stor. Utover utallige henvendelser på e-post hadde han kontinuerlige anrop fra journalister som forsøkte å komme i kontakt med ham. I løpet av et 15 minutters kafébesøk med den eldste sønnen fikk Tønne så mye som 20 meldinger inn på sin personsvar.

Oppslagene

Så har vi selvsagt frykten for selve presseoppslagene – både deres form, innhold og styrke:

"Jeg sto opp hver morgen med håpet om å slippe å se nye forsider i aviskiosken på vei til jobb – jeg husker jeg ofte tenkte at 'La oss nå endelig få fred. Har dere ikke fått skrevet nok løgner og usannheter nå . . . ?' Jeg hadde vondt i magen og gruet meg hver dag mens jeg nærmet meg aviskiosken, og hver dag ble jeg møtt med en ny skuffelse – de hadde fortsatt ikke sluppet taket. Jeg ringte far flere morgener for å fortelle ham at dette ville gå over, at det ville bli glemt som alt annet om kort tid, og at det snart ville bli slutt. Min egen smerte og lidelse ble større etter hvert som jeg gradvis hørte at det var vanskeligere og vanskeligere å nå gjennom med dette budskapet. Vi ble jo begge konfrontert med at det håpet vi hadde om at de snart skulle gi seg, finne noe annet å skrive om, slutte å plage oss med dette, ble knust hver eneste morgen av Dagbladets forsider. Jeg har fortsatt vondt i magen når jeg går forbi aviskiosker, og følelsen av det forferdelige som har skjedd, kommer tilbake hver gang jeg ser et avisstativ." (Erik Tønne, 26, Tore Tønnes eldste sønn)

Disse ordene kommer fra en ung mann som hadde vendt seg til at faren ble omtalt i mediene, og at ikke alt som sto var 100% sant. Denne gangen ble imidlertid alt så annerledes, fordi angrepene ble så personlige, de forvrengte virkeligheten, og de ble så mange.

Det er påfallende ved denne type mediekjør at medienes dekning blir så *omfattende*. Er en politiker i storm for de forslag som fremmes, eller for de standpunkter han har tatt, kan man vite hva neste dags angrep i mediene vil handle om. Man kan forberede seg. Følelsen når et menneske skal "avsløres", er annerledes. Garnet kastes videre. "Alle sider" ved saken skal fram. Da blir det også naturlig å grave fram perspektiver fra et langt yrkesliv, eller å hente fram gamle sitater som kan settes i et nytt lys.

Hva kan man gjøre?

"Samlet sett opplevde jeg det å være tilskuer til det som ble skrevet, som en total følelse av maktesløshet. Det var ingenting jeg kunne gjøre, annet enn å ringe hjem hver eneste dag, både til far og mor, og å komme hjem litt oftere enn jeg pleide." (Erik Tønne)

Mange har nok tenkt at Tore Tønne må ha vært en ensom mann. Men han ble møtt med støtte og forståelse fra fjern og nær. Huset var til tider fullt av blomster. En lang rekke venner tok kontakt. Enda flere planla nok å gjøre det, bare julen og de travle desemberukene var over.

Familiesamholdet opplevdes sterkt i de ukene saken verserte. Tore Tønne opplevde å synke inn i håpløshet og desperasjon, men ikke fordi han ikke var elsket. Erik Tønne sier om familien:

"Far og mor reagerte fantastisk i forhold til oss. Familien får i en slik situasjon en følelse av å knytte seg selv nærmere sammen og stå samlet mot en felles fiende . . . Jeg husker ofte at jeg sa til far at jeg ikke brydde meg noe om det som ble skrevet – det visste jeg stort sett var uriktig uansett – og at det eneste jeg brydde meg om var hvordan han tok det og hvordan han hadde det. Far svarte med å si at det eneste han var bekymret for, var at dette skulle gå utover oss på noen måte, eller at vi skulle ta det innover oss. Samholdet i familien opplevdes som svært sterkt i løpet av denne perioden, og jeg følte det som om vi alle var en støtte for hverandre."

Rigmor Thielemann beskriver det slik:

"Det var 17 dager av et samliv på 27 år, hvor jeg opplevde en nærhet med Tore som aldri før. Vi snakket om dypt alvorlige ting i den tiden. Vi hadde lange middager hver dag og pratet. Allikevel greide han å skjule for meg hvor galt det egentlig var. Jeg er av natur ganske optimistisk og oppførte meg nok også sånn i denne tiden. Tore var alltid så glad for mitt humør, så jeg prøvde å være den jeg alltid hadde vært. Men jeg forsto det ikke, forstår det kanskje fortsatt ikke . . . "

En slik prosess fører lett til at man lukker seg inne. Man blir tilbakeholden med å gå ut. Man vil ikke være en belastning for sine nærmeste.

"Etter tre dager med forsider i Dagbladet skulle jeg møte far i Oslo for å få med en sovepose han skulle ha med fra Drammen. Jeg møtte ham på kontoret i Drammensveien, og vi hadde lyst til å gå for å ta en kopp kaffe sammen. Far var allerede da litt usikker og spurte: 'Er det så lurt da – det er jo folk der?' Jeg mente at vi måtte da kunne gå på kafé, siden vi ikke kunne la disse skriveriene hindre oss i å gjøre normale ting. Da vi kom inn på kafeen, merket både jeg og far at folk stirret på oss og hvisket – 'Neimen, det er jo **han**!' *Det var rett og slett ubehagelig for oss begge å gå ut blant folk.*

En annen sak – muligens ikke en episode, men uansett talende for hvordan presset opplevdes – var da jeg satt på med far hjem til Drammen og spurte ham hva han syntes om det som nå skjedde. Skriveriene hadde vel da pågått i ca. halvannen uke. Han svarte med at han forsto pressens plikt til å opplyse folk, men ikke på denne måten. Videre sa han at han følte det hele som blodig urettferdig og ufortjent. Jeg spurte ham også om det ikke var noe han kunne gjøre for å få forsvart seg. Han svarte da resignert at det ikke var noe poeng å gå til avisene. Han hadde jo svart på Dagbladets spørsmål til å begynne med, men de skrev uansett ikke det han sa, bare klippet utsagnene hans sammen til å fortelle en helt gal historie. 'Den eneste måten, absolutt eneste, jeg kan være sikker på at det som kommer ut blir riktig, er å stille opp til direkte intervju på Dagsrevyen. Men dette kan jeg jo nå ikke gjøre, siden det er en pågående etterforskning, så jeg får bare håpe at pressen etter hvert også kan respektere dette."

Tore Tønne overveide ved flere anledninger å gå ut i pressen. Årsaken til at han ikke gjorde det, var at han – ikke minst som jurist – mente det ryddigste så lenge han var under etterforskning, var å unnlate å uttale seg. Til å begynne med svarte Tønne på Dagbladets (og andre mediers) spørsmål, men etter hvert mente han at det ikke var meningsfylt. "De skriver jo uansett ikke det jeg sier", sa han til sine nærmeste. Tore Tønnes uttrykk for hvor nytteløst det var å svare på avisenes spørsmål, kom til og med på trykk. Da en av avisene ringte ham og spurte om han ville kommentere noen spørsmål, svarte han: "Nei, det er ingen vits i det."

Rigmor Thielemann forteller utvalget at hun fra første dag så at hennes mann ble en annen, selv om han holdt skjult selv for sine nærmeste hvor alvorlig det var. Etter hvert ble han også fysisk svakere. Hun forteller fra da Dagens Næringslivs journalist besøkte ham hjemme bare tre dager før han døde:

"Tore var hjemme den formiddagen og åpnet opp. Hun skrev i DN at Tore Tønne møtte i døren i skigenser. Men han frøys! Han var jo sjuk!"

Kollisjonen

"MIN FAR: God – Varm – Generøs – Hjelpsom. Jeg har fremdeles til gode å møte et menneske med like høy moral, og like stor medmenneskelig omsorg, som det min far hadde." (Andreas Tønne)

I en familie med tette vennskapsbånd kjenner man hverandre godt, og man vet hva de enkelte familiemedlemmene står for. Derfor er det rart å se ens kjære bli framstilt i mediene. Dette gjelder generelt; også når oppslagene er positive. Det virker fremmed å se det som er så nært og kjent, slått opp i flere hundre tusen eksemplarer eller på en fjernsynsskjerm. Dette er da ikke min mann? Min far? (Ja, man kjenner ikke seg selv igjen heller. Hvor mange har ikke opplevd seg selv på TV, radio eller lydbånd og utbrutt: "I all verden, er det meg?")

Som så ofte er tilfelle i slike saker, opplevde Tore Tønnes nærmeste at de ikke kjente igjen den det ble skrevet om. Den personen media forsøkte å male et bilde av, var en helt annen. Det ble en total kollisjon mellom familiebilde og mediebilde:

"Jeg kjente allerede godt til det meste av det som ble skrevet, og visste dermed at mye av dette var feil. Det som gjorde det hele så utrolig mye verre, var de tolkningene avisene og særlig Dagbladet bega seg ut på. Beskrivelser som 'grådighet, korrupsjon, løgner, kamuflering' etc., etc. var beskrivelser jeg visste så altfor godt ikke passet for far, og som jeg forsto hver eneste gang jeg så dem, at han tok ekstremt sterkt innover seg. Dette var som kontinuerlige slag og spark mot ham og brøt ham gradvis mer og mer ned. Det å se sine nærmeste utsatt for noe sånt er en følelse og smerte jeg ikke unner min verste fiende." (Erik Tønne)

"Jeg tror vi leste det Dagbladet skrev med vantro. Det var jo så fjernt fra Tore som overhodet mulig! Det var jo det alle sa, og det var jo det vi ALLE trodde – bare ikke han selv. Det var feil mann – media tok feil mann!" (Rigmor Thielemann)

"Slik jeg ser det, var pappa en idealist. Han var aldri opptatt av å tjene penger, men valgte heller interessante og utfordrende jobber der han følte han kunne utrette noe viktig for samfunnet. Det var derfor han ble helseminister, og det var derfor han engasjerte seg i redningen av Kværner.

Min far var svært følsom og han hadde meget stor medfølelse for pasienter han enten møtte eller fikk brev fra som helseminister. Han viste det aldri, men det ville ikke forundre meg om han gråt over en del av de menneskeskjebnene han fikk kjennskap til.

Som alle følsomme mennesker hadde pappa en oppfatning av hvordan andre så på ham. Han trodde nok ikke at folk betraktet ham som en idealist. Før mediastormen startet, mente han sannsynligvis at de fleste oppfattet ham som en seriøs og hardtarbeidende næringslivsleder.

I løpet av de 17 dagene mediastormen raste, presterte pressen å fordreie allmennhetens oppfatning av min far, fra hardt arbeidende leder til grådig og korrupt kriminell. Nedenfor er et lite utdrag av de teorier, uttalelser og overskrifter som i sum forandret samfunnets syn på pappa, og viktigere: Pappas følelse av hvordan han ble oppfattet. Dette har i ettertid blitt kalt "maktkritisk journalistikk etter anerkjente prinsipper". Pressen skapte ham et mentalt fengsel og dømte han til livsvarig ydmykelse. Hans ansikt ville, hvor enn han gikk, bli assosiert med giftige avisforsider. I praksis ble han frarøvet den viktigste av menneskets rettigheter: Friheten. Min far kunne ikke lenger bevege seg fritt og fungere normalt ute blant folk. Det var bare én ting som kunne redde en flik av hans tidligere renommé: Fullstendig frifinnelse fra Økokrim.

Jeg husker den siste telefonsamtalen vi hadde. Min far fortalte at han prøvde å forberede seg på det verste. Han fryktet å ikke bli trodd. Han forstod at folk hadde vanskelig for å tro at det i toppsjiktet i norsk næringsliv skulle finnes mennesker som var opptatt av å mele fellesskapets kake, og ikke sin egen. Økokrim trodde på ham. Men de tiltalte ham likevel. For ***uaktsomhet****. Etter alle skriverier, beskyldninger og spekulasjoner om korrupsjon og grådighet kokte det hele ned til et spørsmål om uaktsomhet.* ***Dette er faktisk det eneste "Tønne-saken" noen gang burde ha handlet om.*** *Men tiltalen lød "grovt uaktsomt bedrageri", hvorav ordene "grovt" og "bedrageri" ville bli et årelangt ekko i landets aviser, mens "uaktsomt" ville bli glemt. I neste omgang ville journalistene slå seg på brystet, bevilge hverandre priser og lovprise den frie, maktkritiske presse.*

I dag møtte jeg en fremmed, eldre mann. Han sto ved en kiosk og leste en artikkel om pappa i VG. Jeg spurte, uten å presentere meg, om hva han syntes om saken. Han mente at min fars opptreden hadde vært forkastelig, og at '...de har ingen grenser for hva de er villige til å gjøre for penger. De har en moral som hører ingensteds hjemme.' Dette er oppfatningen som pressen har skapt, og som er gjeldende hos mange som ikke kjente min far. Er det mulig å leve med slikt? Det slår meg hvor mye makt som ligger i avisoverskriftene.

Denne mannen hadde omdannet overskriftene til egne meninger. Jeg valgte å ikke svare på hans uttalelser. Jeg har for lengst innsett at det er umulig å formidle til Norges befolkning hvor fantastisk pappa faktisk var." (Andreas Tønne)

"Offentlige personer"

Må såkalte offentlige personer tåle mye mer enn andre? Er det riktig å utsette mennesker som befinner seg i offentligheten, for en belastning som ellers ville ha vært utillatelig? Spørsmålet blir aktuelt når "kjendiser" utsettes for langvarig mediekjør og sterke angrep. Hva slags forsvar har de egentlig? Er de fritt vilt?

"Pressen bør innse at det ikke finnes noe slikt som "offentlige personer" – bare mennesker. Vi er alle mennesker med familie, venner og helt normale liv utenom de offentlige rollene vi tar på oss til tider. Det eneste som er "offentlig" i så måte, er de sakene og oppgavene mennesker tar på seg – det være seg innen politikk, næringsliv, underholdning, media osv. Dette er mennesker som er villige til å ta på seg den ekstra belastningen (og av og til fordelen) det er å være en offentlig kjent person. Dette betyr ikke at de kan forventes å være offentlig tilgjengelige for pressen til enhver tid, eller at pressen skal omtale all deres gjøren og laden.

Belastningen media utsetter personer innen offentlige verv for, burde være åpenbar etter denne saken. Når man i tillegg tenker på Bondeviks og Jaglands sykdom, behandlingen av Torstein Moland og en rekke lignende saker, er det på tide media begynner å tenke seg om før de skriver om personer i offentlige posisjoner på den måten de gjør. I saker som kan være belastende for enkeltmennesker, bør media fokusere desto mer på sak og forholde seg til fakta. De bør søke sannheten om de sakene som omhandles, og forsøke å fremstille dette på en nøyaktig og nøktern måte.

Media sier at de tar ansvar for det de skriver og sender på TV og i radio. Hvilket ansvar og i forhold til hvem? Det å ta et ansvar innebærer som regel at man må være villig til å ta konsekvensene dersom noe går galt, på lik linje med at man kan ta æren når noe er vellykket. Dette prinsippet fungerer i næringslivet og i politikken. Innen media fungerer det overhodet ikke. Jeg synes det er berettiget å stille spørsmålet om hva en tittel som ansvarlig redaktør egentlig innebærer." (Erik Tønne)

***

Hva ble min far utsatt for?

En oppsummering, av Andreas Tønne

MAKTKRITISK JOURNALISTIKK
Etter Anerkjente Prinsipper

"Grådighet er en merkelapp som er blitt brukt på mange næringslivsledere som har karet til seg. Nå passer diagnosen på den tidligere helseministeren." Dagbladet, lederplass

"Det finnes ingen unnskyldning for at han tok imot pengene og ikke meldte fra i ettertid." Dagbladet, lederplass

"Tønne brøt Stortingets regler" Dagbladets forside

"SMKs svar er at Stortingets vedtak fra 1993 om etterlønn for regjeringsmedlemmer gir rom for ulik fortolkning av reglene" Dagbladet

"Svertes av Røkke-advokater" Tormod Haugstad, Torgeir Lorentzen, Erling Ramnefjell

"Tidligere helseminister Tore Tønne er politisk død." Sissel Benneche Osvold

"I tillegg er han avslørt som Arbeiderpartiets mann innenfor en grådighetskultur vi stort sett kjenner fra næringslivets styrerom der Tønne holder til når han ikke sitter i Stoltenbergs regjering." Sissel Benneche Osvold

"Firmaets mann" John Arne Markussen

"De har aldri gitt noe, eller innrømmet noe." John Arne Markussen

"De har servert halvsannheter og snakket usant, forsøkt å villede oss og skremme oss."John Arne Markussen

"Uten at noen – i hvert fall på dette stadium av saken – skal beskyldes for korrupsjon, er det ikke til å unngå at Tønne-saken fører tankene i retning av k-ordet." John Arne Markussen

"Det hele blir en ulekker saus av nettverk, vennetjenester, pengeoverføringer og politikk" Thor Gjermund Eriksen

"HAR TAPT EN HALV MILLION PÅ AKSJER"

Gunnar Hultgreen, Torgeir Lorentzen, Erling Ramnefjell

"Tønne snakket ikke sant: Avslørte seg sjøl"
Dagbladets forside

Dagbladet avslører:
Fortalte ikke sannheten
Tormod Haugstad, Torgeir Lorentzen, Erling Ramnefjell

"En veldig stygg sak" Dagens Næringsliv

"Vil ha Tønne ut av Kværner" *Dagens Næringslivs forside*
"BØR TREKKE SEG SNAREST" Dagens Næringsliv
"I HARDT VÆR: Tore Tønne" Dagens Næringsliv
"REGELBRUDD: Tore Tønne" Dagbladet
"I SKUDDLINJA: Tore Tønne" Dagbladet
"MÅ BETALE: Tore Tønne" Dagbladet
"HARDPRESSET: Tore Tønne" Dagbladet

"DØD: Tore Tønne" Dagbladet

Arne Jensen

Fra: travelguide@sas.se
Sendt: 5. mars 2007 10:26
Til: arne.jensen@nored.no
Emne: Scandinavian Airlines

Hi arne jensen

Here is the info you requested from Scandinavian Airlines: QPWI41

Please do not reply to this e-mail.

Best regards

Scandinavian Airlines

This e-mail (including any attached documents) is proprietary and confidential and may contain legally privileged information. It is intended for the named recipient(s) only. If you are not the intended recipient, you may not review, retain, copy or distribute this message, and we kindly ask you to notify the sender by reply e-mail immediately and delete this message from your system. Thank you.
E-mail is susceptible to unauthorised alterations which may corrupt the message of the e-mail. The SAS Group only sends and receives e-mails on the basis that The SAS Group is not liable for any unauthorised alterations made to the e-mails.

Vedlegg 3: Kilder

Hovedkildene for utvalgets arbeid har vært de utgavene av Dagbladet, Aftenposten, Dagens Næringsliv og VG som ble utgitt i tidsrommet 4.-21.desember 2002, samt nyhets- og aktualitetssendinger i NRK og TV 2 i samme tidsrom. Vi har også sett på andre aviser i denne perioden, og materiale som ble sendt ut fra NTB og ANB.

Andre skriftlige kilder er: Pressemeldinger fra de involverte aktørene, interne/private notater fra de samme, dokumenter som lå til grunn for de aktuelle nyhetsopplagene, avhørsprotokoller, tiltalebeslutninger m.m.

Vi har videre møtt og hatt lengre samtaler/intervjuer med godt og vel 30 muntlige kilder. I tillegg har vi hatt kortere telefonintervjuer med et tyvetalls personer om konkrete spørsmål og opplysninger.

Muntlige hovedkilder er disse:

Aanonsen, An-Magritt
Borgersen, Bjarne
Braaten, Olav
Djuve, Amund
Dyrnes, Steinar
Eckhoff, Anders
Egeland, John Olav
Eriksen, Thor Gjermund
Eriksen, Øyvind
Forr, Gudleiv
Granaasen, Ivar
Grimstad, Erling
Grønneberg, Jørgen
Gyldenskog, Kristin
Haugstad, Tormod
Hegnar, Trygve
Heiberg, Astrid Nøklebye
Johansen, Thor-Erik
Johansen, Viggo
Joly, Eva
Larsen, Jan-Erik
Lorentzen, Torgeir
Markussen, John Arne
Norvik, Harald
Olufsen, Bernt
Ramnefjell, Erling
Reed, Bjørn Gabriel
Rimberg, Kjeld
Røkke, Kjell Inge
Stenseng, Sverre
Thielemann, Rigmor
Torgalsbøen, Anne-Kari
Tønne, Andreas
Tønne, Erik
Valderhaug, Roar
Weisæth, Lars

NORSK
PRESSEFORBUND
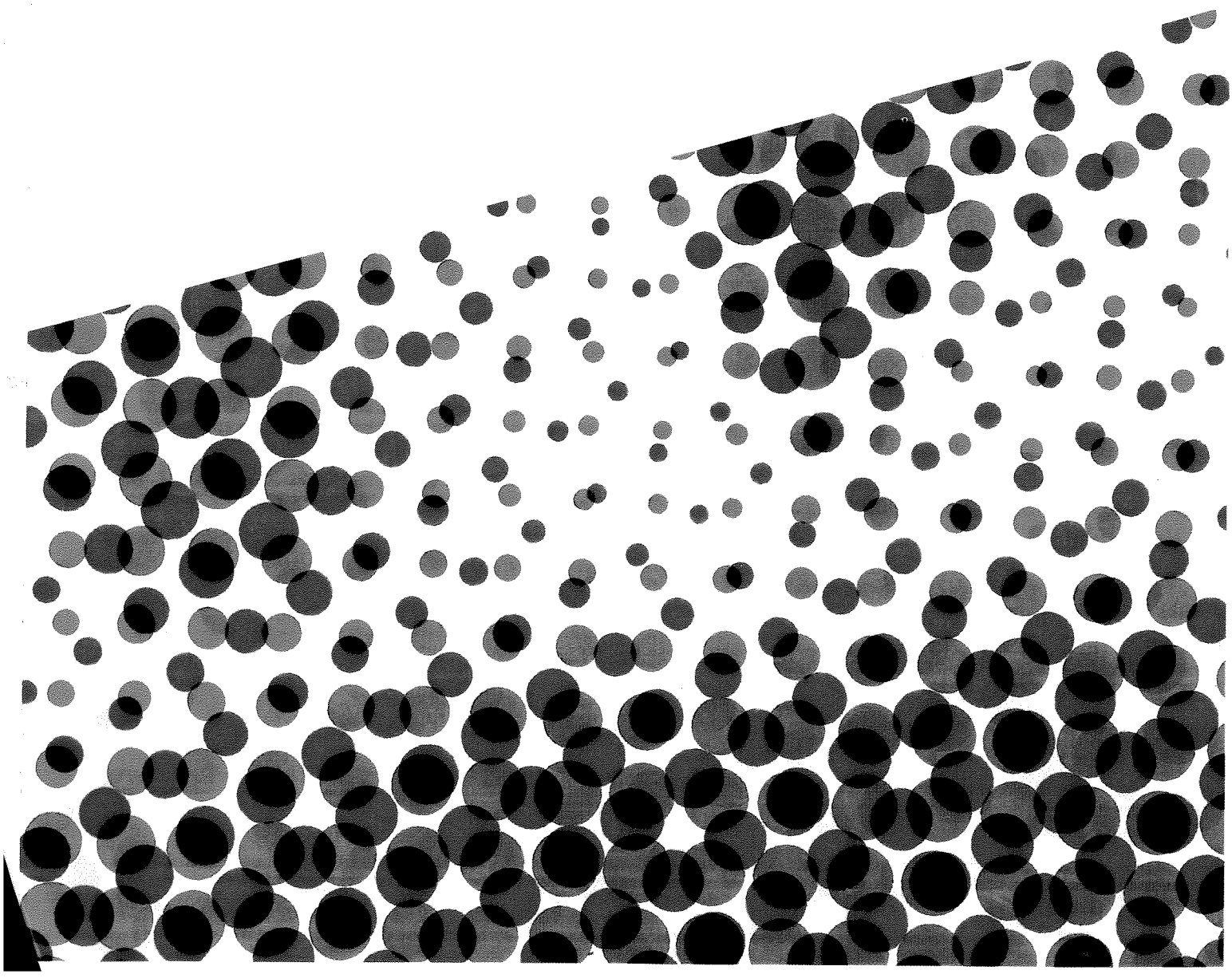
Rådhusgt. 17 / Postboks 46 / Sentrum 0101 Oslo
Tlf: 22 40 50 40 / Faks: 22 40 50 55
E-post: np@presse.no / www.presse.no